

Introducció

Els materials es divideixen en un bloc centrat directament en el documental “Diversitat lingüística i democràcia” (arxiu Fragments.doc) i en una sèrie de 7 mòduls d’activitats sobre temes diversos relacionats amb la diversitat lingüística. Tots els mòduls compten amb el dossier de l’alumne i la guia didàctica (amb indicacions d’objectius i solucionari) per al professor. Totes les activitats demanen una participació activa de part de l’alumne, amb temes de recerca, reflexió i debat. Les activitats marcades amb un * plantegen un grau de dificultat mitjà, mentre que les marcades amb ** s’adrecen especialment a alumnes de batxillerat.

Continguts

- Fragments – activitats sobre el documental
- * Mòdul 1 – La història de la diversitat i de l’homogeneïtzació lingüística
- * Mòdul 2 – Honomàstica
- * Mòdul 3 – Comentaris de text
- * Mòdul 4 – Llengües romàniques
- * Mòdul 5 – Estadística, usos i habilitats lingüístiques
- * Mòdul 6 – Música
- * Mòdul 7 – Literatura

“Cançons del món”

El CD “Cançons del món” conté les peces següents:

- 01 – Idir – A vava inouva (kabil)
- 02 – Sainkho Namchilak – Tanola nomads (tuva)
- 03 – Kjarkas - YUYARIWAY URPI (quítxua)
- 04 - Marie Boine - It sat duolmma mu (sàami)
- 05 - DAONET -En ur dremen (bretó)
- 06 – Ismael Lo – Tadiou bone (wòlof)
- 07 – Tristan Eastman - Wicozani Mitawa (dakota)
- 08 – Miriam Makeba – Qongqothwane (xhosa)
- 09 - Sivan Perwer - Min Beriya te kiriye (kurd)
- 10 – I muvrini – Lè (cors)
- 11 - Lullaby (zuni)
- 12 – Kjarkas - Ukhamampi Munataxa (aimara)
- 13 - AH NHAGE - Nya mee ein (birmà)

Activitats sobre el documental « Diversitat lingüística i democràcia »

Fragments

En aquest bloc es proposen activitats de recerca, reflexió i debat associades als temes que es tracten en el documental “Diversitat lingüística i democràcia”. Per això, hem segmentat el documental en fragments temàtics, vuit en total.

Fragment 1

(minuts 0-7)

- . Constitució 1978. Nacionalitats històriques. Idiomes propis.
- . Romanització i llengües romàniques.
- . Desequilibri català/castellà: nombre de parlants, extensió geogràfica, mitjans de comunicació.

Activitat 1

Llegeix la Constitució de 1978 i fes l'inventari de les llengües que s'hi mencionen i quantes vegades.

Activitat 2

Llegeix la Constitució de 1978 i fes un resum del que proposa respecte de les nacionalitats històriques.

Activitat 3.

Organitza un debat sobre el concepte de nacionalitat històrica i quins serien els trets que la definirien.

Activitat 4

Busca informació sobre el concepte “llengua pròpia” o “idioma propi”, compara com és definit per la sociolingüística i per la política lingüística.

Activitat 5

A l'Ethnologue hi ha un inventari de les llengües del món (<http://www.ethnologue.com>). Busca a la seva pàgina web les llengües romàniques que es parlen a la Península Ibèrica. Quantes són? Quantes sabies que existien? Quantes creus que existeixen realment? Creus que haurien de ser totes oficials? Argumenta la teva resposta.

Activitat 6

Fes la llista de llengües romàniques que, segons l'Ethnologue, es parlen en els estats de l'Europa romànica (Portugal, Espanya, França, Mònaco, Itàlia, Suïssa, Romania). Quantes són oficials i quantes no? Esbrina les causes del seu estatus actual.

[Per a més informació i activitats sobre les llengües romàniques, vegeu el mòdul 4]

Activitat 7

Per a cadascuna de les llengües romàniques que has identificat, busca quins mitjans de comunicació les empren (revistes, diaris, ràdio, televisió...) busca també el seu ús a internet.

Activitat 8

A partir de les dades obtingudes a l'activitat anterior, analitza les possibilitats d'accés que tens a la producció en aquestes llengües.

Fragment 2 (minuts 7-9)

Discussió:

- . Mercat potencial, beneficis
- . "La pasta no ho és tot", "el català és la meva llengua"
- . Una etapa més de l'evolució professional

Activitat 1

Busca els índexs d'audiència més recents dels mitjans de comunicació. Analitza els resultats i compara'ls amb el nombre de parlants de català i castellà a Catalunya, a les àrees de parla catalana i a Espanya. Comprova si hi ha una relació directa entre el nombre de parlants i l'audiència.

Activitat 2

En el DVD es parla del "mercat potencial". Quines variables creus que defineixen el mercat potencial?

Activitat 3

El nombre de parlants d'una llengua és una de les variables que intervenen en la configuració del mercat potencial. Les llengües que segueixen són les 10 més parlades del món. Busca indicadors del mercat real per a cadascuna (publicacions, discos, pel·lícules, ús a internet) i digues quina relació hi ha entre nombre de parlants i mercat.

1. Xinès
2. Àrab
3. Hindi
4. Anglès
5. Castellà
6. Bengalí
7. Portuguès
8. Rus
9. Japonès
10. Panjabi

Activitat 4

El Toni afirma que "la pasta no ho és tot". Coneixes algú que es dediqui regularment a alguna activitat que no li proporcioni diners? Esbrina quins són els motius que l'empenyen a fer-ho.

Activitat 5

El Toni afirma "el català és la meva llengua" com a justificació o explicació per voler seguir cantant en català. Et sembla una explicació que cal?

Activitat 6

La Montse es planteja el canvi de llengua com “una etapa més de l'evolució professional” i creu que el que transmeten amb les cançons ho poden transmetre en qualsevol llengua. Creus que sempre és així?

Fragment 3 (minuts 9-12)

- . Dictadura. Execucions, persecucions.
- . "Bordar com un gos", "parlar en cristià".
- . Transició. Manifestacions, Diada. Retorn de presos polítics i exiliats

Activitat 1

Demana a 10 catalanoparlants nascuts abans de 1960 que coneguis si tenen alguna experiència directa de repressió lingüística durant el franquisme. Inventarieu totes les experiències obtingudes amb els companys de l'aula.

Activitat 2

Fes un treball de recerca sobre les persones que van ser executades a Espanya des de 1960 fins a 1975. Busca a l'hemeroteca els diaris on es parla d'aquestes execucions i contrasta la informació que donaven amb altres informacions que hagin sortit posteriorment, un cop acabada la dictadura.

Activitat 3

Al documental pots sentir les expressions "Bordar com un gos" i "parlar en cristià" referides a parlar en castellà. Els prejudicis lingüístics són a l'origen d'aquestes expressions i no són rars. Busca'n exemples a la teva vida quotidiana i fes-ne un registre.

Activitat 4

Fes un treball de recerca basat en els testimonis de persones que van anar a manifestacions durant el franquisme. Esbrina com s'organitzaven, on es feien, la durada que tenien, quan i com s'acabaven, quines consignes es cridaven i altres detalls que recordin.

Activitat 5

En el DVD s'esmenta la "primera manifestació per l'Estatut" que es va celebrar el 1976. Saps en quin lloc es va fer i per quin motiu?

Activitat 6

Fes un treball de recerca sobre la manifestació de la Diada de 1977. Entrevista persones que hi van assistir i esbrina quines eren les seves motivacions en aquell moment per anar-hi.

Activitat 7

Fes un treball de recerca sobre els presos polítics durant el franquisme. Reconstrueix la història de vida d'algun d'ells.

Fragment 4

(minuts 12-14)

. Història: Reis Catòlics, s.XVIII.

. 1931-Guerra Civil.

Aquest fragment, juntament amb els fragments 1, 3, 5 i 7 conté referències a la història de Catalunya i com els fets històrics han repercutit en la vitalitat de la llengua. Per als alumnes especialment interessats en la història, es poden proposar treballs de recerca que mostrin fins a quin punt les decisions polítiques, les accions dels governs i altres aspectes socials poden modificar la història d'una llengua. la reflexió que es proposa, doncs, és que la vida de la llengua no depèn de les seves característiques lingüístiques sinó de la vida de les comunitats que la parlen.

Fragment 5

(minuts 14-16)

- . Primers anys de Dictadura i prohibició del català.
- . Lleu permissibilitat: publicacions, nova cançó.
- . Al llarg de tot el fragment, reflexions de la Montse.

Activitat 1

Demana a persones que hagin nascut abans de 1960 quines lectures podien fer en català abans de 1975.

Activitat 2

Demana a persones que hagin nascut abans de 1960 com van aprendre a llegir i a escriure en català.

Activitat 3

Esbrina quin any es va publicar per primera vegada el diari *Avui*.

Activitat 4

Busca cinc textos de cançons de la *nova cançó* i identifica'n les metàfores.

Activitat 5

Compara els resultats de l'activitat anterior amb els obtinguts pels teus companys de curs i comprova si heu interpretat les metàfores de la mateixa manera.

Activitat 6

La Montse reflexiona sobre anècdotes que li explica el seu avi referides a la llengua durant el franquisme. Demana a persones conegudes si en van viure de semblants.

Activitat 7

T'has preguntat mai per què la diversitat lingüística preocupa tant les dictadures? Organitza un debat sobre aquest tema. Mira de trobar els motius i posa'ls en comú amb els teus companys.

Fragment 6

(minuts 16-19)

. Entrevista a la ràdio: un grup de rock ha de salvar el català?

Activitat 1

Organitza un debat a l'aula sobre la responsabilitat dels parlants en la preservació de la diversitat lingüística. Plantegeu temes com ara:

- Qui té la responsabilitat de la llengua?
- Els parlants de llengües majoritàries, tenen alguna responsabilitat?
- Els polítics, poden fer alguna cosa que sigui eficaç per a la preservació de la diversitat lingüística?
- I els individus, què poden fer?
- S'ha de fer realment alguna cosa per tal que no morin les llengües?

Activitat 2

Organitza un debat com el de la ficció, on un grup d'alumnes defensin la postura del Toni, uns altres la de la Montse i uns altres siguin l'audiència que formula les preguntes. No cal que es comparteixi la postura ideològica de cadascú, es tracta més de posar-se en la pell de l'altre i mirar d'entendre els seus arguments.

Activitat 3

Organitza un debat sobre les possibilitats d'un grup de rock de salvar una llengua.

Fragment 7

(minuts 19-25)

- . Immigració.
- . Recuperació dels noms dels carrers. Escola. Televisió, ràdio i teatre.
- . Quotes al cinema i l'empresa / llibertat dels individus.

Activitat 1

Busca el cens dels habitants de Catalunya i esbrina en quins moments del segle XX ha crescut més. Quan el creixement sigui degut a immigració, esbrina'n la procedència.

Activitat 2

Fes l'arbre lingüístic de la teva família fins allà on el puguis reconstruir. Hi ha canvis de llengua? Pots saber-ne les causes?

Activitat 3

Posa en comú els resultats de l'activitat anterior amb els companys d'aula i esbrineu si podeu trobar tendències en el comportament lingüístic de les vostres famílies (p. ex. que tots acabin parlant la llengua de la mare, que els avis determinin un canvi de llengua, etc.).

Activitat 4

Fes l'inventari dels noms dels carrers principals del teu poble o ciutat i esbrina quin era el seu nom oficial abans de 1975.

Activitat 5

Fes la llista dels canals de TV que pots veure a casa teva i agrupa'ls segons les llengües de les emissions. Si n'hi ha de plurilingües, esbrina el percentatge de programació que es destina a cada llengua. Amb aquestes dades, esbrina quantes hores de televisió/llengua tenim a disposició.

Activitat 6

Fes la llista d'emissores de ràdio que pots sintonitzar i agrupa-les segons la llengua de les emissions. Si n'hi ha de plurilingües, esbrina el percentatge de programació que es destina a cada llengua. Amb aquestes dades, esbrina quantes hores de ràdio/llengua tenim a disposició.

Activitat 7

D'acord amb les dades que has obtingut en les dues activitats anteriors, quin mitjà et sembla més plurilingüe?

Activitat 8

Mira la cartellera d'algun diari on hi hagi la programació de cinema de Catalunya. Esbrina quins percentatges de pel·lícules es poden veure segons la llengua.

Activitat 9

Fes una llista amb els 10 cinemes més propers a casa teva. Fes la llista de la programació i en quina llengua s'emeten les pel·lícules. Amb aquestes dades,

digues quantes possibilitats tens de veure una pel·lícula en català, quantes en castellà i quantes en alguna altra llengua.

Activitat 10

Mira la cartellera d'algun diari on hi hagi la programació de teatre de Catalunya. Esbrina quins percentatges d'obres es poden veure segons la llengua.

Activitat 11

Fes una llista amb els 10 teatres més propers a casa teva. Fes la llista de la programació i en quina llengua es fan les obres. Amb aquestes dades, digues quantes possibilitats tens de veure una obra en català, quantes en castellà i quantes en alguna altra llengua.

Activitat 12

D'acord amb les dades que has obtingut en les dues activitats anteriors, quin mitjà et sembla més plurilingüe?

Activitat 13

Fes una llista d'emissores de ràdio que emetin principalment música. Fes un tast de 10 minuts de cadascuna i, si emeten cançons, anota en quina llengua són. Quan les hagi escoltat totes fes la llista de llengües i la freqüència amb que les has sentit. Ordena-les de més a menys temps segons la teva mostra.

Activitat 14

Compara els resultats que hagi obtingut amb l'activitat anterior amb els dels teus companys i calculeu els percentatges totals. Et sembla que es corresponen als del nombre de parlants de cada llengua a la zona on vius?

Fragment 8
(minut 25-final):

Activitat 1

Organitza un debat sobre el dilema a què s'enfronten el Toni, la Montse i el Marc. Si et trobessis en la mateixa situació i haguessis de continuar el concert, en quina llengua cantaries?

Mòdul 1:

La història de la diversitat i de l'homogeneïtzació lingüística

Història de la diversitat

Les llengües són un instrument valuosíssim per al coneixement de la història. Quan no tenim proves documentals de la vida del passat, quan no es conserven restes arqueològiques, la llengua sempre fa la funció d'arxiu que preserva la memòria dels pobles. Aquest és un dels motius pels quals al món s'han donat tantes persecucions per raons lingüístiques, perquè negar la història dels pobles és una manera molt eficaç d'anorrear-los.

La història i la llengua es poden connectar en diferents nivells:

- la diversitat lingüística. La diversitat lingüística és el resultat dels coneixements que han anat emmagatzemant els pobles i que són útils per a tota la humanitat. La diversitat ens mostra que no hi ha una manera única de categoritzar el temps, o l'espai, o la natura, o les relacions familiars o, en fi, qualsevol àmbit que puguin descriure els humans. La diversitat, a més, és la prova que la llengua funciona no tan sols com a sistema de comunicació, sinó també com a sistema de coneixement i d'identificació.
- el parentiu. La noció de parentiu és clarament històrica perquè pressuposa que, si dues llengües estan emparentades, és perquè en algun moment del seu passat han estat la mateixa llengua.
- la classificació genètica. La classificació genètica és un mètode que es basa en les semblances de formes i significat per agrupar les llengües. Les llengües que pertanyen al mateix grup o a la mateixa família estan emparentades.
- els manlleus. Els manlleus són elements d'un sistema lingüístic (mots, estructures, etc.) que s'incorporen a altres sistemes lingüístics. Això passa quan hi ha algun tipus de contacte entre dos pobles diferents. Del tipus de manlleu també podem inferir el tipus de relació entre els pobles.
- l'onomàstica. L'estudi dels noms propis ens proporciona molta informació sobre la història dels territoris (a través dels topònims) i de les persones (a través dels antropònims).

Naturalment, a aquests factors es pot afegir la tradició oral i escrita, la literatura, les cançons i moltes activitats que utilitzen la llengua com a vehicle.

Activitat 1

El fet que les llengües categoritzin el món de manera diferent és a l'origen de la diversitat. Segur que has observat molt sovint que allò que en una llengua es designa amb un únic terme en una altra es designa amb més d'un, i viceversa. Et donem alguns exemples d'aquest fenomen en anglès i francès, i et proposem que en busquis de semblants en català i castellà, o entre les llengües que vulguis.

francès	anglès
Boeuf	ox, bull, beef
Fille	girl, daughter
Hôte	host, guest
Mouton	sheep, mutton
Pont	bridge, deck (navire)

Veau	calf, veal
Aimer	to love, to like
anglès	francès
Delay	délai, retard
Loan	prêt, emprunt
Prune	prune, pruneau
River	rivière, fleuve, cours d'eau
Room	chambre à coucher, pièce, espace
Street	rue, chaussée
Time	temps, heure, époque, fois
Regular	standard, ordinaire, normal, régulier
Second	deuxième, second

Activitat 2

Les llengües que segueixen estan totes emparentades, és a dir, pertanyen a la família indoeuropea, tot i que a diferents subgrups. Tenint en compte que algunes són l'única llengua del seu grup, aparella-les segons el grup lingüístic corresponent (per exemple, noruec-suec, francès-català) i digues quines no tenen parella.

afrikaans, albanès, alemany, aragonès, armeni, bengalí, bretó, caixubi, grec, irlandès, lituà, llatí, macedoni, paixto, persa, prussiana, romanès, urdu

Activitat 3

Digues a quin grup lingüístic pertanyen les parelles que has obtingut en l'activitat anterior.

Activitat 4

De les llengües mencionades en l'activitat anterior, indica de quines no n'havies sentit a parlar mai i busca'n informació. Digues també si hi ha algun parentiu que t'hagi sorprès especialment.

Activitat 5 *

Quan estàvem preparant una activitat semblant a les anteriors amb les llengües d'Europa, de la Mediterrània i del nord de l'Àfrica se'ns han desfet les taules i hem provat de reconstruir-les. Quan hem ensenyat el resultat al nostre director, s'ha fet un fart de riure i ens ha dit que alumnes de secundària ho farien millor que nosaltres. Té raó? Pots agrupar les llengües que segueixen segons el seu parentiu lingüístic? Et podem donar algunes pistes:

- una de les llengües no està emparentada amb cap de les altres,
- les altres pertanyen a quatre famílies diferents però a vuit grups lingüístics.
- Per si et serveix d'alguna cosa, aquí tens la nostra proposta, però t'avisem que no n'hem encertat ni una...

georgiana

turc, fenici
bretó, francès
gal, gallec, quantxe
irlandès, islandès, finès
amazic, àrab, sàami
tuareg, flamenc, sòrab, hebreu
búlgar, txetxè, dàlmata, hongarès
danès, estonià, polonès
frisó, friülà, amhàric

amazic, amhàric, àrab, bretó, búlgar, dàlmata, danès, estonià, fenici, finès,
flamenc, francès, frisó, friülà, gal, gallec, georgià, quantxe, hebreu, hongarès,
irlandès, islandès, polonès, sàami (lapó), sòrab, tuareg, turc, txetxè

Activitat 6 **

El bambara és una llengua del grup manding que es parla a l'Àfrica occidental. Aquest territori va ser colonitzat en bona part per França i per això en bambara trobem moltes paraules manlevades del francès. Però, són totes realment franceses? Esbrina l'origen de les que prèviament havia manllevat el francès d'alguna altra llengua.

Bambara - francès
Awoka - avocat
Banki - banque
Diwèn - vin
Dutè - thé
Finètri - fenêtre
Lakòli - école
Lankri - encre
Laso - chaud
Layi - ail
Mèlòn - melon
Sigarati - cigarette
Simisi - chemise
Tamati - tomate

Materials: Diccionaris etimològics o diccionaris de la llengua francesa que incloguin etimologia dels mots, com ara
Le Petit Robert. Dictionnaires Le Robert.
DUBOIS, Jean (2001) *Dictionnaire étymologique*. Larousse.
DUBOIS, Jean (1999) *Dictionnaire étymologique et historique du français*. Larousse.

Activitat 7

A vegades, la mateixa llengua parlada en llocs diferents pot tenir termes diferents per a les mateixes coses. Et proposem alguns exemples del francès del Quebec i el francès de França, amb la forma corresponent en anglès, que és la llengua en què es creen els noms dels esports. Després busca'n de semblants en

alguna llengua que coneguis. Per cert, sabies que *golf* és una paraula d'origen neerlandès?

anglès	f. Quebec	f. França
Baseball		
Batter	frappeur	batteur
Bat	Bâton	batte
Base	but	base
First baseman	premier-but	premier baseman
Golf		
Green	vert	green
Fairway	allée	fairway
Bunker	fosse de sable	bunker
Golf club	bâton de golf	club
Pitching wedge	cocheur d'allée	fer d'approche
Sand wedge	cocheur de sable	fer de bunker
Putter	fer droit	putter

Activitat 8 **

En el text que segueix trobaràs alguns exemples de manlleus que són testimoni de la història del Japó. Podries buscar-ne de semblants en alguna llengua que coneguis?

Manlleu i història. El japonès

L'any 552, segons la data oficial, el Budisme es va introduir a la cort Yamato, situada a prop de Nara, i així es van iniciar 300 anys d'actiu intercanvi cultural entre la Xina i el Japó.

A partir d'aquell moment el japonès va manllevar molt vocabulari xinès, no tan sols terminologia budista (part de la qual provenia del sànscrit i el pali), sinó també d'àrees de la burocràcia governamental, l'art i l'arquitectura, la música, la medicina, l'agricultura, el sistema de pesos i mesures, els animals, les plantes, el vestit i l'alimentació -de fet de tota la llengua. Tot i que és difícil distingir molts d'aquests manlleus, que s'han assimilat totalment al japonès en el transcurs dels segles, gairebé la meitat del vocabulari japonès contemporani és sino-japonès, amb la inclusió de moltes paraules que s'han creat en japonès basades en les etimologies de l'antic xinès. (244)

Vocabulari manllevat del xinès

Xinès	Japonès	significat
hak	haka	tomba
kin	kinu	seda
kun	kuni	estat
ma	uma	cavall
muk	mugi	blat
tak	togu	esmolar
we	e	pintura
del Sanscrit		
amba	ama	monja
patra	hachi	bol

sakya del Pali thera	Shaka tera	Buda temple
----------------------------	-------------------	--------------------

L'any 1542 van arribar comerciants portuguesos amb armes de foc a Kyuushuu. set anys més tard, va arribar Sant Francesc Xavier i així va començar el primer moviment missioner cristià al Japó. Sakai, l'actual Osaka, es va convertir en el centre comercial i industrial, lliure de l'estret control dels senyors feudals. Va arribar una economia monetària de força considerable.

Vocabulari manllevat del portuguès

Portuguès	Japonès	
Christao	Kirishitan	
confissao	konhisan	
graça	garasa	
oratio	orasho	
padre	bateren	
batao	botan	
carta	karuta	
copo	koppu	
raxa	rasha	
sabao	shabon	
tempero	tenpura	tempura
tutanaga	totan	zinc

A començaments del segle XVIII un grup d'estudiants coneguts com d'aprenentatge holandès' que s'interessaven per l'occident van poder accedir a llibres de ciències occidentals. Es van fer experts en camps com l'artilleria, la fosa de metalls, la construcció de vaixells, la cartografia, l'astronomia i la medicina. Van contribuir també a la introducció de vocabulari neerlandès al japonès. Molts d'aquests manlleus van ser substituïts per termes alemanys, francesos i anglesos en anys posteriors, però molts altres encara es troben en el japonès contemporani

Vocabulari manllevat del neerlandès

Neerlandès	Japonès	Significat
bier	biiru	cerveza
blik	buriki	llautó
brandpunt	pinto	focus
flanel	neru	frannel·la
glas	garasu	vidre, cristall
gom	gomu	goma
koffie	koohii	cafè
mes	mesu	escalpel
pek	penki	pintura
ransel	randsoseru	motxilla
rheumatisch	ryuumachi	reumatisme
spuult	supoito	xeringa

Vocabulari manllevat de l'anglès, el francès i l'alemany

Font	Japonès	Significat
------	---------	------------

gasoline	gasorin	
high collar	haikara	elegant
inverness cape	inbanesu	
lemonade	ramune	
salary	sararii	
typewriter	taipuraitaa	
white shirt	waishatsu	
atelier (fr.)	atorie	
guêtres	geetoru	polaina
mètre	meetoru	
Gaze (al.)	gaaze	gasa
Karte (al.)	karute	historial clínic

[Extret de: Seijo Sugitu, "Lexical aspects of the modernization of Japanese".
Dins: Coulmas, F. (ed. 1989) *Language Adaptation*, Cambridge University
Press, pàgs. 116-125]

Activitat 9 *

La diversitat és interpretada de maneres molt diferents pels especialistes. Cal tenir present que quan parlem de diversitat no parlem tan sols de diferències entre llengües sinó, com hem vist en activitats anteriors, també de la variació dins de la mateixa llengua. En el text que segueix de Francisco Abad trobaràs diferents arguments sobre la variació en espanyol. Compara'ls i digues amb quin estàs més d'acord i per què.

«España es una – escribe García de Diego – y América es múltiple. Las fronteras de cada Estado son una aduana que intercepta la libre circulación de la unidad lingüística. Hasta las fronteras de las provincias que señalaron los romanos en España y hasta las de los obispados antiguos nos descubren diferencias de evolución de las hablas, y los límites políticos de los países americanos son comparables a ellas. En el grado en que las aduanas americanas se endurezcan o se mitiguen se endurecerán o no las actuales diferencias del castellano americano».

«Deben respetarse – propone Dámaso Alonso – las variedades nacionales que en el estado actual de la lengua no dificultan (o en el peor caso, no dificultan gravemente) la comunicación idiomática. Deberíamos procurar mantenernos en el *statu quo*, el estado en el que hoy es usada la lengua por los hablantes cultos de nuestra comunidad idiomática. Y como espejo del mejor uso tomar los grupos rectores intelectuales, académicos, universitarios y literarios de cada país [...] Cuando una determinada voz o forma sea empleada por toda nuestra idiomática comunidad, no es prudente quererla sustituir o reformar aunque sea un extranjerismo o esté bárbaramente derivada o acentuada».

«Puede ocurrir que dentro de poco – apunta por su lado Lapesa – libros de física nuclear, economía, psicoterapia, etc., publicados en Madrid o en Barcelona empleen terminología distinta de la que usen los de igual materia editados en Méjico, y que unos y otros se aparten de la usada por los que vean la luz en Buenos Aires, Bogotá o Lima, que a su vez diferirán entre sí. Si se quiere

evitar este Babel terminológico habrá que recurrir urgentemente a una política de acuerdos multilaterales que respalde las nomenclaturas unificadas propuestas en coloquios y congresos panhispánicos para cada especialidad [...] Leernos mutuamente, escucharnos unos a otros, vernos recíprocamente actuar en nuestro ejercicio de la lengua oral, una y múltiple. Hagámosla nuestra toda, sin fronteras ni aduanas. Gocemos la literatura panhispánica haciendo nuestro lo creado por unos y otros. Sintamos en cada país como tesoro propio las voces entrañadas desde hace siglos en cada rincón del mundo hispánico, y también las recién acuñadas, las recién nacidas. Muchas veces he propuesto como lema de la imprescindible comprensión mutua esta adaptación del “homo sum” terenciano: “Hablo español y no considero ajena a mí ninguna modalidad de habla hispana”».

«Cuando una lengua (son palabras de Tovar) se instala en territorios nuevos que conquista, ese acto es irrevocable. La lengua importada comienza a vivir su vida, y la unidad habrá de mantenerse no por una continua imitación del viejo centro, sino por un desarrollo lo más paralelo posible [...] Es evidente que la unidad de lenguaje es un bien. Facilita el tráfico y la amistad entre los humanos, es vínculo de una cultura mayor y más generalmente difundida, pone a nuestro alcance mayores riquezas culturales».

«A mi parecer – dice, en fin, Diego Catalán –, la “unidad de la lengua” no exige la imposición de una norma única. Lejos de favorecer una política idiomática que propugne la enseñanza de una ortología rígida y artificiosa en todo el ámbito del español, considero que debe reconocerse como característica esencial de la lengua española su enorme libertad normativa. Desde antiguo la Academia abandonó en el léxico todo criterio sistemático, todo purismo, para dar acogida en su Diccionario a los vocabularios varios propios de las más distintas modalidades del español; últimamente extendió (en algún caso) al campo de la fonética la libertad de seguir ya una norma, ya otra, entre las que gobiernan de hecho el habla de la comunidad hispanohablante. Siguiendo en esta misma dirección, podría llegarse al reconocimiento de una básica diversidad de “normas” lingüísticas dentro de la lengua española, no sólo en el campo léxico y en el campo fonético, sino aun en el sintáctico.

Este liberalismo normativo libraría a grandes sectores de la población hispanohablante de la inútil y deformante carga que supone el aprendizaje en la propia lengua materna de todo un conjunto de “normas” por completo extrañas a su saber lingüístico previo. La enseñanza del idioma, concebida entonces como científica reflexión acerca de un sistema y de una norma cuyo conocimiento precientífico se posee de antemano, conseguiría del hablante común una corrección lingüística y un dominio de las posibilidades expresivas de la lengua inalcanzables al presente en las regiones con parcial diglosia ... Tal variabilidad normativa, convenientemente codificada, lejos de atentar a la unidad del idioma contribuiría a establecer una mayor intercomprensión entre las diversas modalidades de español hoy en uso».

[Extret de: Abad, Francisco: *Diccionario de lingüística de la escuela española*. Madrid: Gredos, 1986, pàgs. 233-236]

En el DVD has vist que Franco va tenir el suport de Hitler i Mussolini, i en el text de l'activitat anterior s'esmenta Tovar. Segurament saps que Franco i Hitler es van trobar a Hendaya. Sabies que l'interpret de la conversa va ser justament Antonio Tovar? Aquest filòleg falangista va fer, malgrat tot, aportacions molt interessants a l'estudi de la llengua. Busca la seva biografia i la seva bibliografia i et podràs fer una idea del tipus de treball que feia.

Activitat 11

En el text hi ha una cita de Tovar on diu "Es evidente que la unidad de lenguaje es un bien. Facilita el tráfico y la amistad entre los humanos, es vínculo de una cultura mayor y más generalmente difundida, pone a nuestro alcance mayores riquezas culturales". Organitza un debat sobre aquestes afirmacions i reflexiona sobre quines implicacions té el plantejament de Tovar de cara a la preservació de la diversitat lingüística.

Activitat 12

Fes una llista dels estats on l'espanyol és la llengua oficial. Esbrina si s'hi parlen altres llengües i en quina proporció.

Activitat 13

Segur que coneixes altres varietats de l'espanyol a més de la pròpia. Fes una llista d'activitats, objectes, etc. que es designin de manera diferent en diferents varietats.

Activitat 14

Els termes diferents per designar les mateixes coses en la mateixa llengua són heterònims, per bé que alguns autors els consideren sinònims. Posa en comú amb els companys de l'aula el resultat de l'activitat anterior i feu un inventari dels heterònims que heu trobat.

Història de l'homogeneïtzació

Si comparem el mapa lingüístic del món actual amb el de fa 1000 o 500 anys, hi ha un fet que salta a la vista: el nombre de llengües s'ha reduït dràsticament. Les causes de la mort de tantes llengües les hem d'anar a buscar en la violència exercida contra persones que parlaven les llengües que es volien exterminar, i aquesta violència extrema ha estat tan eficaç que la podem trobar en el passat de totes les llengües avui moribundes. Actualment, quan és tan obvi que aquests procediments atempten contra els drets humans, un altre procediment igualment eficaç està consumant el procés d'homogeneïtzació lingüística: les actituds lingüístiques negatives. No cal castigar, n'hi ha prou a menystenir; no cal prohibir, n'hi ha prou a escarnir; no cal deportar, n'hi ha prou a marginar; no cal matar, n'hi ha prou a convèncer els parlants que la seva

llengua no serveix de res per fer que ells l'abandonin "voluntàriament". Tot això forma part de la ideologia colonial, la més difícil d'eradicar perquè, com diu Ngũgĩ wa Thiong'o, la colonització més eficaç és la colonització de la ment.

Sabies que...?

Al Carib i a l'Uruguai ja no es parla cap llengua ameríndia?

Al Pacífic no hi ha cap llengua autòctona que sigui la primera llengua en el seu territori?

A Austràlia, en el moment de l'arribada dels europeus es parlaven unes 750 llengües, de les quals n'han desaparegut 500 en poc més de 200 anys?

Activitat 15

A vegades ens volen fer creure que les llengües moren de mort natural, o que moren perquè han de morir. En els textos que segueixen, trobaràs diferents testimonis, informacions, etc., que t'ajudaran a entendre per què van desaparèixer les llengües ameríndies dels EUA i del Canadà.

Text 1

"Els nostres avantpassats sabien almenys tres llengües a més de la pròpia, ja que necessitaven comunicar-se per raons comercials amb els navajo, els hopi, els paiute i altres tribus de parla yuma. Els ancians hualapai diuen, tanmateix, que hem de continuar parlant hualapai", escriu una parlant de hualapai, membre d'una petita comunitat de Califòrnia. La seva breu descripció reflecteix com eren les societats multilingües, tan esteses a Nord-Amèrica abans dels primers contactes amb els europeus.

Text 2

Joshua A. Fishman

Un factor cabdal en la tria de llengua té a veure amb les experiències en els internats dels adults més grans, els que tenen actualment entre 50 i 60 anys i que a la dècada dels 50 van ser obligats a deixar casa seva per ingressar en escoles a milers de quilòmetres. La immersió exclusiva en anglès els va marcar. Molts d'ells van tornar convençuts que educarien els seus fills en anglès per tal que no haguessin de passar el que havien passat els parlants de navajo. D'altres ho van fer amb el propòsit de recuperar i preservar la llengua i la cultura que l'internat havia intentat esborrar.

[Joshua A. Fishman (ed. 2001). *Can threatened languages be saved?* Clevedon, *Multilingual Matters*.
(pàg. 30)]

Text 3

"Política lingüística federal i llengües indígenes als Estats Units"

Leanne Hinton

El següent informe de J.D.C. Atkins, comissari federal de l'Oficina per als Afers Indígenes a la dècada de 1880, exemplifica l'actitud envers les llengües i les cultures indígenes d'Amèrica que alimentava aquestes polítiques lingüístiques opressives:

·Ensenyar als escolars indígenes la seva pròpia llengua significa, com aquell qui diu, excloure l'anglès i impedir-los que l'aprenguin. Aquesta llengua, prou bona per als homes blancs i els negres, hauria de ser suficient també per als pellrogos. També creiem que ensenyar els joves indígenes en el seu dialecte bàrbar és un perjudici per a ells. Ensenyar-los l'anglès és el primer pas per guiar-los cap a la civilització i mostrar-los que continuar amb les seves pràctiques bàrbares és una bogeria. Si tenim en compte que el nombre de llengües vernacles és superior al nombre de tribus, es fa evident que és pràcticament impossible, si no impossible del tot, civilitzar els indis d'aquest país en una llengua que no sigui la nostra... S'ha suggerit, però, que aquesta ordre, d'aplicació obligatòria, representa un cop molt cruel contra els drets sagrats dels indis. És cruel obligar els indis a abandonar el tomahawk i el ganivet de tallar cabelleres? És cruel obligar-los a abandonar la dansa del sol, viciosa i bàrbara, durant la qual es flagel·len la pell, ballen i es torturen de vegades fins a la mort? És cruel obligar-los a donar educació a les filles i a casar-les segons les lleis del país, en lloc de vendre-les de jovenetes com a concubines a un preu estipulat per satisfer la luxúria brutal de la ignorància i la barbàrie?"

Aquestes mesures van tenir un fort impacte entre els infants dels internats, que van desenvolupar la idea que la seva llengua era dolenta i inferior a l'anglès. Molts d'ells consideraven la pròpia llengua com la culpable de tot el sofriment que patien a l'escola (en comptes de culpar-ne les polítiques lingüístiques). I el govern va obtenir els resultats esperats: els infants van deixar d'emprar la seva llengua en la majoria de situacions i es juraven que no l'ensenyarien als seus fills. Aquestes són les paraules d'una exinterna:

"Vaig arribar a Covelo als onze anys. Em passava les nits desperta, plorant i rumiant sense parar. Em deia a mi mateixa 'si mai em caso i tinc fills, no els ensenyaré per res la meua llengua ni cap de les coses dels indis que jo sé. No els ho ensenyaré mai, no vull que tractin els meus fills tal com em tracten a mi.' Per això els he pujat com ho he fet. No tothom ho entén i m'ho han preguntat moltes vegades. El meu marit parla una altra llengua. No entén la meua, però jo sí que he après la seva. La sé parlar, però no l'he ensenyat mai als meus fills. Per això no la saben. La meua filla l'entén, però no la sap parlar."

[Extret de: HINTON, L. I HALE, K. (2001). *Green Book of Language Revitalization in Practice*. San Diego, Academic Press]

Els resultats d'aquesta política colonial no s'han fet esperar...

Text 4

Nettle i Romaine

Marie Smith, la darrera índia dels eyak de Cordova (Alaska), explica el que se sent quan s'és el darrer membre autèntic dels eyak i el darrer parlant d'una llengua: "No sé per què sóc jo, l'última. Us puc dir que és dolorós, realment dolorós... El meu pare va ser l'últim cap dels eyak i jo el vaig succeir. Ara sóc el cap i he de baixar a Cordova per intentar aturar la retallada de les nostres terres."

[Extret de: NETTLE, D. i S. ROMAINE (2000). *Vanishing Voices*. Oxford University Press. (pàg. 13)]

Text 5

Nettle i Romaine

A mitjan dècada dels 60, Laura Fish Somersal era l'última persona capaç de mantenir una conversa en wappo. Emprava la llengua quan la seva germana venia a visitar-la uns quants cops per setmana. La llengua havia sobreviscut fins llavors perquè la Laura no va anar a l'escola, on l'haurien exposat molt més a l'anglès. S'havia quedat a casa fent-se càrrec de la mare cega, amb qui parlava wappo. Arthur Anderson era l'única persona que recordava el yuki. No l'havia parlat des del 1908, ja que va ser escolaritzat en anglès i durant molt de temps havia emprat aquesta llengua en la vida diària.

[Extret de: NETTLE, D. i S. ROMAINE (2000). *Vanishing Voices*. Oxford University Press. (Pàg. 56)]

Text 6

Mor la darrera parlant de tuscarora.- Helen Salter (93) moria en un hospital de Toronto el mes de desembre. El seu traspàs significa molt més que la pèrdua d'un ésser estimat. Quan la seva ànima abandonà el seu cos, una llengua feia un pas més cap a l'extinció. La senyora Salter era la darrera persona al Canadà que parlava tuscarora amb fluïdesa, diuen els que tenen coneixement de la llengua. El tuscarora, una de les llengües de la reserva Six Nations, a la Confederació Iroquesa, és una de les 2000 o 3000 llengües del món que avancen inexorablement cap a la mort. En un món preocupat per la superpoblació, paradoxalment, la meitat de les llengües estan en perill de desaparèixer per sempre.

[Extret de: Rudy Platiel, *The Globe and Mail*, 1 de maig de 1996]

Text 7

La darrera parlant de Penobscot (varietat meridional de l'abenaki), Madeline Tower Shay, moria el 1993.

Requadre: notes sobre les llengües esmentades

Abenaki: llengua de la família algonquina parlada al Quebec. L'any 1991 en restaven 20 parlants.

Eyak: llengua extingida de la família atapascana. Es parlava a la desembocadura del riu Copper, a Alaska.

Hopi: llengua de la família uto-asteca parlada al nord d'Arizona, Utah i Nou Mèxic.

Hualapai: llengua de la família yuma parlada a les ribes del riu Colorado, a Arizona.

Navajo o navaho: llengua de la família atapascana parlada a Arizona, Nou Mèxic i Utah.

Paiute: llengua de la família uto-asteca parlada al nord de Nevada, Oregon, Califòrnia i Idaho.

Penobscot: varietat extingida de la llengua abenaki que s'havia parlat a la ciutat de Penobscot.

Tuscarora: llengua extingida de la família iroquesa. Es parlava a la regió d'Ontario (Canadà). Els darrers parlants vivien a la reserva Six Nations.

Wappo: llengua extingida de la família yuki. Es parlava a Califòrnia, al nord de la badia de San Francisco.

Yuki: llengua extingida de la família yuki. Es parlava al nord de Califòrnia. Els darrers parlants vivien a la reserva Round Valley.

Yuma: grup de llengües de la família ameríndia del nord, parlades a Arizona i Califòrnia.

Altres parts del món

Activitat 16

A més dels EUA i el Canadà, hi ha altres llocs del món on han desaparegut llengües. Els textos que segueixen també t'ajudaran a entendre la naturalesa del procés.

Text 8

George Rizkalla, un parlant de arameo de Malula, Síria, parla sobre el modo en que esta lengua (que actualmente hablan 6.000 personas en tres pueblos próximos a Damasco) está siendo desplazado paulatinamente por el árabe: “Hace cincuenta años, todos los estudiantes de Malula hablaban arameo, y a algunos de ellos les costaba hablar árabe. Ahora todos hablan árabe, y algunos bregan como pueden con el arameo...” Luego, al referirse a sus hijos, que trabajan en Damasco: “Allí no pueden ver cabras ni árboles ni campesinos trabajando en el campo, así que han olvidado todas las palabras que nombraban esas cosas, porque las escuchan acaso una vez al año, y así la lengua va empobreciéndose cada vez más.”

Text 9

Breton

Les langues ne bénéficiant pas de reconnaissance et d'un statut étatique sont, en général, non seulement oubliées des représentations géographiques courantes mais absentes du discours et des programmes officiels. Elles ne bénéficient que de l'attention des spécialistes des questions linguistiques ou ethniques locales. Et, en principe, de la sympathie des populations concernées ; quand celle-ci n'est pas trop détournée par la propagande de l'État, qui, en bien des cas, non seulement refuse toute reconnaissance, tout usage, appui et développement aux parlers non officiels, mais s'efforce de démontrer qu'ils ne sont pas de véritables langues, mais de simples dialectes ou « patois » (terme original du français, éminemment péjoratif, apparenté à patte, pataud, patauger); et dont la vocation est de disparaître face au progrès représenté par la langue d'État. Le succès visé par ce discours est de persuader les locuteurs de ces langues d'abandonner leur usage et, principalement, de ne plus le transmettre aux générations suivantes.

[Extret de : BOUDREAU, A. ; DUBOIS, L. ; MAURIS, J. i G. McCONNEL (eds. 2002). *L'écologie des langues*. París, L'Harmattan (Pág. 245-246)]

Text 10

Testimoni d'Esref Okumus, periodista kurd, en una conferència sobre els drets de les minories pronunciada a Copenhaguen l'any 1990.

Un kurd a Turquia neix en un poble o en una ciutat que té un nom que no val, perquè els noms de gairebé tots els pobles i les ciutats kurds que conec han estat canviats en noms turcs. Si els teus pares et volen donar un nom kurd, el teu nom no serà enregistrat per les autoritats. El canviaran per un nom turc. Si els teus pares insisteixen a mantenir el teu nom kurd, seran processats... Quan tu [...] vas a l'escola, no et podràs comunicar amb els teus mestres [...] si els teus pares no parlen el turc. [...] No et serà permès dir que la teva llengua materna és el kurd perquè el tercer paràgraf de la llei número 2932 et diu quina és la teva llengua materna: "La llengua materna dels ciutadans turcs és el turc." No et serà permès parlar kurd en públic [...] i tu pots ser condemnat per aquest fet a un màxim de dos anys d'empresonament [...]. Si "formes o intentes formar una associació" per a donar suport a la teva llengua i a la teva cultura, pots ésser sentenciat a un màxim de 15 anys d'empresonament [...]. Milers de kurds han estat condemnats segons aquesta mena de lleis. Si intentes explicar aquesta situació a l'exterior, tal com ho faig en aquest moment, pots ser condemnat a 10 anys de presó perquè "has danyat la reputació de l'estat turc".

Activitat 17

A l'Àfrica les coses han anat d'una manera una mica diferent pel que fa a la preservació de la diversitat lingüística. Si ens fixem en la dinàmica de les llengües, l'Àfrica pot ser considerada la gran reserva de la diversitat lingüística. D'una banda, és el lloc on percentualment es donen menys processos de substitució (un 20% enfront del 50% global) i, de l'altra, arreu del continent tret del nord, es manté un cert equilibri lingüístic en el sentit que hi ha poques llengües amb molts parlants i també amb pocs parlants. Un altre tret característic és que, mentre que en altres zones del món les llengües que s'extingeixen són substituïdes per llengües europees, a l'Àfrica són altres llengües africanes (suahili, wòlof, haussa, ful, txixona) les que ocupen l'espai de les subordinades. Els textos que segueixen et poden ajudar a entendre aquestes diferències respecte dels altres continents.

Text 11

Samuel Gyasi Obeng, Efurosibina Adegbija "Sub-Saharan Africa"

With regard to the executive function, most sub-Saharan presidents continued to speak to their people on national radio and television in the European languages which were recognized as official languages in such countries. Only a few presidents, notably President Julius Nyerere of Tanzania and Jomo Kenyatta of Kenya, are known to have used Swahili and Kikuyu, respectively, on a few occasions. Even those who preached against Western imperialism, such as Kwame Nkrumah of Ghana, addressed their people not just in English but in complex and often difficult-to-understand English. It is a common joke in Ghana that a member of President Nkrumah's Convention People's Party is alleged to have told a politician in the opposition United Party that although Nkrumah spoke long and incomprehensible words, they preferred to listen to him than to that politician who spoke simple and easily comprehensible English. In effect, linguistic incomprehensibility was preferable and politically more suitable and acceptable. In francophone African countries, as well as in former Portuguese colonies such as Mozambique and Angola, European languages were used by the executives in addressing the people. The Organization of African Unity (OAU), an association of independent African

countries, did not adopt any sub-Saharan African language. Rather, such European languages as French and English became the medium through which the association's business was conducted.

As far as the legislature is concerned, apart from Tanzania (which is known officially to have encouraged the use of Swahili), sub-Saharan African countries continued to use European languages in their parliaments, constituent assemblies, legislative assemblies, and district assemblies. In fact, use of a European language in the above-mentioned branches of government was stipulated in the constitutions of most sub-Saharan countries. In Ghana's 1969 constitution, for example, Article 71 (d) stated that a Member of Parliament must be "able to speak and, unless incapacitated by blindness or other physical cause, to read the English Language with a degree of proficiency sufficient to enable him to take an active part in the proceedings of the assembly". This by implication suggests that people who were nonliterate in English were excluded from any meaningful political activities. In fact, in most sub-Saharan African countries, politicians whose level of competence in the European language (recognized as an official language and hence the language of administration) was low became the object of ridicule by their fellow politicians and sometimes even by others who were themselves nonliterate in such European languages. Although in some countries competence in a European language is no longer a requirement for active participation in high levels of government, government business continues to be done primarily in the European languages. This by implication suggests that politicians or potential politicians without communicative competence in an official European language are unofficially still excluded from holding political office. (Pág. 360).

Text 12

Herman M. Batibo

"The linguistic situation of Tanzania"

The indigenous languages are, likewise, being dominated by Swahili, which has taken over most of the functions in the public places. Swahili became the sole medium of education at primary school level from the time when all the primary schools were nationalized by the Government in 1964. This was also the year when Tanganyika and Zanzibar united to form the United Republic of Tanzania. With the growth of nationalistic sentiments, socialist ideology and sense of identity, many of the public functions, that were earlier under the indigenous languages were progressively assumed by Swahili. Thus, by the early 1970's, the indigenous languages had largely been restricted to cultural and family functions. The limited use of the indigenous languages has not only affected their effective acquisition by the younger generations, but also created negative attitudes towards them. As a result, many of them are moving towards extinction. Batibo (1992a) recognized five phases through which the languages of Tanzania are going through on their way to extinction. The large relatively monolingual communities, like Sukuma, Nyamwezi, Ha and Haya, as well as the remotely located ones, like Hangaza and Ndali, are the least endangered; while the small languages, along the coast (where Swahili was most dominant) such as Kwere, Doe, Kami and Dendereko are the most endangered. Batibo (1992a: 94) points out, however, that the trend is currently being checked by certain local developments such as regional consciousness, decentralization of administration to the regions and the liberalization of the economy. Language

shift among the minority language speakers appears to be a continuous process and is having adverse effect on the demographic growth of the small languages (Legère, 1992).

[Extrait de: KAHIGI, K.; KIHORE, Y. I M. MOUS (2000). *Lugha za Tanzania / Languages of Tanzania*. Leiden, CNWS. (Pág. 11)]

Guia didàctica

Mòdul 1:

La història de la diversitat i de l'homogeneïtzació lingüística

L'objectiu fonamental d'aquest mòdul és mostrar les connexions de la llengua i la història, i també mostrar la dinàmica de les llengües com un fenomen lligat a factors extralingüístics, bàsicament historicosocials. La comprensió del valor testimonial de la llengua pot ajudar a entendre per què es volen imposar unes llengües i suprimir-ne d'altres. També es vol mostrar la diversitat com un fenomen històric en la mesura que hi ha una clara correlació entre temps i diversificació, com ho mostra, per exemple, el fet que sigui possible datar esdeveniments històrics a partir de dades lingüístiques.

Les activitats que presentem són de diferents tipus i no cal fer-les totes, per bé que algunes estan connectades. Algunes són presentades com a complementàries i per tant es poden fer per ampliar o aprofundir, o també com a activitats independents. Per a cada activitat s'indiquen els objectius i, quan sigui pertinent, s'inclou el solucionari o els materials necessaris per a la realització de l'activitat.

Història de la diversitat

Les llengües són un instrument valuósíssim per al coneixement de la història. Quan no tenim proves documentals de la vida del passat, quan no es conserven restes arqueològiques, la llengua sempre fa la funció d'arxiu que preserva la memòria dels pobles. Aquest és un dels motius pels quals al món s'han donat tantes persecucions per raons lingüístiques, perquè negar la història dels pobles és una manera molt eficaç d'anorrear-los.

La història i la llengua es poden connectar en diferents nivells:

- la diversitat lingüística. La diversitat lingüística és el resultat dels coneixements que han anat emmagatzemant els pobles i que són útils per a tota la humanitat. La diversitat ens mostra que no hi ha una manera única de categoritzar el temps, o l'espai, o la natura, o les relacions familiars o, en fi, qualsevol àmbit que puguin descriure els humans. La diversitat, a més, és la prova que la llengua funciona no tan sols com a sistema de comunicació, sinó també com a sistema de coneixement i d'identificació.
- el parentiu. La noció de parentiu és clarament històrica perquè pressuposa que, si dues llengües estan emparentades, és perquè en algun moment del seu passat han estat la mateixa llengua.
- la classificació genètica. La classificació genètica és un mètode que es basa en les semblances de formes i significat per agrupar les llengües. Les llengües que pertanyen al mateix grup o a la mateixa família estan emparentades.
- els manlleus. Els manlleus són elements d'un sistema lingüístic (mots, estructures, etc.) que s'incorporen a altres sistemes lingüístics. Això passa quan hi ha algun tipus de contacte entre dos pobles diferents. Del tipus de manlleu també podem inferir el tipus de relació entre els pobles.
- l'onomàstica. L'estudi dels noms propis ens proporciona molta informació sobre la història dels territoris (a través dels topònims) i de les persones (a través dels antropònims).

Naturalment, a aquests factors es pot afegir la tradició oral i escrita, la literatura, les cançons i moltes activitats que utilitzen la llengua com a vehicle.

Activitat 1

El fet que les llengües categoritzin el món de manera diferent és a l'origen de la diversitat. Segur que has observat molt sovint que allò que en una llengua es designa amb un únic terme en una altra es designa amb més d'un, i viceversa. Et donem alguns exemples d'aquest fenomen en anglès i francès, i et proposem que en busquis de semblants en català i castellà, o entre les llengües que vulguis.

francès	anglès
Boeuf	ox, bull, beef
Fille	girl, daughter
Hôte	host, guest
Mouton	sheep, mutton
Pont	bridge, deck (navire)
Veau	calf, veal
Aimer	to love, to like

anglès	francès
Delay	délai, retard
Loan	prêt, emprunt
Prune	prune, pruneau
River	rivière, fleuve, cours d'eau
Room	chambre à coucher, pièce, espace
Street	rue, chaussée
Time	temps, heure, époque, fois
Regular	standard, ordinaire, normal, régulier
Second	deuxième, second

Objectiu: Fer adquirir consciència d'allò que saben tots els parlants de més d'una llengua: que la realitat es pot segmentar de moltes maneres. Es recomana insistir en el fet que aquesta diversificació és el resultat d'un procés històric, no un fruit de la voluntat dels parlants o dels governants.

Solució: No cal que els exemples siguin gaire elaborats per assolir els objectius de l'activitat. Casos com *silla* = [*cadira, sella*], *taula* = [*mesa, tabla, tablón*], són prou útils per mostrar el procés.

Materials necessaris: Si es vol ampliar o aprofundir l'activitat, qualsevol diccionari bilingüe serà útil.

Activitat 2

Les llengües que segueixen estan totes emparentades, és a dir, pertanyen a la família indoeuropea, tot i que a diferents subgrups. Tenint en compte que algunes són l'única llengua del seu grup, aparella-les segons el grup lingüístic corresponent (per exemple, noruec-suec, francès-català) i digues quines no tenen parella.

afrikaans, albanès, alemany, aragonès, armeni, bengalí, bretó, caixubi, grec, irlandès, lituà, llatí, macedoni, paixto, persa, prussia, romanès, urdu

Objectiu: Entendre la noció de parentiu lingüístic com una noció històrica, cridar l'atenció sobre llengües de les quals rarament sentim a parlar i mostrar les seves connexions amb les que ens són més properes. (vegeu el Mòdul 4, sobre llengües romàniques)

Solució: afrikaans-alemany, albanès, aragonès-romanès (llatí), armeni, bengalí-urdu, bretó-irlandès, caixubi-macedoni, grec, lituà-prussia, paixto-persa.

Materials: Qualsevol llibre o web on es doni informació sobre l'indoeuropeu, com ara <http://www.bibiloni.net/llengues/indoeuropees.htm>

Activitat 3

Digues a quin grup lingüístic pertanyen les parelles que has obtingut en l'activitat anterior.

Objectiu: Familiaritzar-se amb les branques de l'indoeuropeu. (vegeu el Mòdul 4, sobre llengües romàniques)

Solució:

GERMÀNIC	afrikaans-alemany
ALBANÈS	albanès
ROMÀNIC	aragonès-romanès (llatí)
ARMENI	armeni
ÍNDIC	bengalí-urdu
CELTA	bretó-irlandès
ESLAU	caixubi-macedoni
GREC	grec
BÀLTIC	lituà-prussia
IRANIÀ	paixto-persa

Materials: Qualsevol llibre o web on es doni informació sobre l'indoeuropeu, com ara <http://www.bibiloni.net/llengues/indoeuropees.htm>

Activitat 4

De les llengües mencionades en l'activitat anterior, indica de quines no n'havies sentit a parlar mai i busca'n informació. Digues també si hi ha algun parentiu que t'hagi sorprès especialment.

Objectiu: Fomentar la reflexió sobre el que ens aporten els coneixements que adquirim i com ens poden fer canviar les idees preconcebudes.

Activitat 5 *

Quan estàvem preparant una activitat semblant a les anteriors amb les llengües d'Europa, de la Mediterrània i del nord de l'Àfrica se'ns han desfet les taules i hem provat de reconstruir-les. Quan hem ensenyat el resultat al nostre director, s'ha fet un fart de riure i ens ha dit que alumnes de secundària ho farien millor que nosaltres. Té raó? Pots agrupar les llengües que segueixen segons el seu parentiu lingüístic? Et podem donar algunes pistes:

- una de les llengües no està emparentada amb cap de les altres,
- - les altres pertanyen a quatre famílies diferents però a vuit grups lingüístics.
- Per si et serveix d'alguna cosa, aquí tens la nostra proposta, però t'avisem que no n'hem encertat ni una...

georgià
 turc, fenici
 bretó, francès
 gal, gallec, quantxe
 irlandès, islandès, finès
 amazic, àrab, sàami
 tuareg, flamenc, sòrab, hebreu
 búlgar, txetxè, dàlmata, hongarès
 danès, estonià, polonès
 frisó, friülà, amhàric

amazic, amhàric, àrab, bretó, búlgar, dàlmata, danès, estonià, fenici, finès, flamenc, francès, frisó, friülà, gal, gallec, georgià, quantxe, hebreu, hongarès, irlandès, islandès, polonès, sàami (lapó), sòrab, tuareg, turc, txetxè

Objectiu: Fomentar l'interès per les llengües que ens són més properes geogràficament i conèixer les relacions que tenen entre elles. Combinar el raonament lògic (pistes) amb els coneixements que ja es tinguin sobre parentiu lingüístic per resoldre l'activitat.

Solució:

turc
 georgià, txetxè
 bretó, gal, irlandès
 amazic, quantxe, tuareg
 búlgar, polonès, sòrab
 danès, flamenc, frisó, islandès
 amhàric, àrab, fenici, hebreu
 dàlmata, francès, friülà, gallec
 estonià, finès, hongarès, sàami

Activitat 6 **

El bambara és una llengua del grup manding que es parla a l'Àfrica occidental. Aquest territori va ser colonitzat en bona part per França i per això en bambara trobem moltes paraules manlevades del francès. Però, són totes realment franceses? Esbrina l'origen de les que prèviament havia manllevat el francès d'alguna altra llengua.

Bambara - francès
 Awoka - avocat
 Banki - banque
 Diwèn - vin
 Dutè - thé
 Finètri - fenêtre
 Lakòli - école

Lankri - encre
Laso - chaux
Layi - ail
Mèlòn - mélon
Sigarati - cigarette
Simisi - chemise
Tamati - tomate

Objectiu: Els manlleus són una bona prova de la necessitat de la diversitat lingüística. Per tant, a més d'adquirir consciència sobre la necessitat de la diversitat, l'objectiu de l'activitat és desvetllar l'interès per l'etimologia que, al capdavant, és la història de cada paraula, i constatar com a través de les paraules podem reconstruir els contactes dels grups humans en el passat.

Solució:

Awoka - avocat :	nàhuatl
Banki - banque :	alt alemany antic
Diwèn - vin :	-
Dutè - thé :	xinès
Finètri - fenêtre :	-
Lakòli - école :	grec
Lankri - encre :	-
Laso - chaux :	-
Layi - ail :	-
Mèlòn - mélon :	grec
Sigarati - cigarette :	maia
Simisi - chemise :	celta
Tamati - tomate :	nàhuatl

Quan no s'indica la llengua, la paraula ve del llatí.

Materials: Diccionaris etimològics o diccionaris de la llengua francesa que incloguin etimologia dels mots, com ara *Le Petit Robert*. Dictionnaires Le Robert.
DUBOIS, Jean (2001) *Dictionnaire étymologique*. Larousse.
DUBOIS, Jean (1999) *Dictionnaire étymologique et historique du français*. Larousse.

Advertiment: Pot ser que els resultats no coincideixin segons les fonts consultades. Això no és rar en etimologia: a la mateixa paraula *meló* alguns li han atribuït un origen malai; l'etimologia menys dubtosa, però, sembla que és la que afirma que el terme servia per designar genèricament la "fruita" en grec. En cas que no hi hagi coincidència, es pot aprofitar l'avinentesa per explicar que sempre treballem immergits en el dubte i que nous coneixements poden invalidar allò que donàvem per cert.

Activitat 7

A vegades, la mateixa llengua parlada en llocs diferents pot tenir termes diferents per a les mateixes coses. Et proposem alguns exemples del francès del Quebec i el francès de França, amb la forma corresponent en anglès, que és la llengua en què es creen els noms dels esports. Després busca'n de semblants en

alguna llengua que coneguis. Per cert, sabies que *golf* és una paraula d'origen neerlandès?

anglès	f. Quebec	f. França
Baseball		
Batter	frappeur	batteur
Bat	Bâbon	batte
Base	but	base
First baseman	premier-but	premier baseman
Golf		
Green	vert	green
Fairway	allée	fairway
Bunker	fosse de sable	bunker
Golf club	bâton de golf	club
Pitching wedge	cocheur d'allée	fer d'approche
Sand wedge	cocheur de sable	fer de bunker
Putter	fer droit	putter

Objectiu: Mostrar que el desenvolupament d'un sistema lingüístic en diferents territoris pot portar a solucions i propostes diferents. Observeu, per exemple, la tendència purista del francès del Quebec, enfront a la més permissiva del francès europeu.

Solució: Es pot proposar de fer aquest exercici en esports com ara el bàsquet o el futbol i comparar el lèxic corresponent en l'espanyol de la península i el d'Amèrica.

Activitat 8 **

En el text que segueix trobaràs alguns exemples de manlleus que són testimoni de la història del Japó. Podries buscar-ne de semblants en alguna llengua que coneguis?

Manlleu i història. El japonès

L'any 552, segons la data oficial, el Budisme es va introduir a la cort Yamato, situada a prop de Nara, i així es van iniciar 300 anys d'actiu intercanvi cultural entre la Xina i el Japó.

A partir d'aquell moment el japonès va manllevar molt vocabulari xinès, no tan sols terminologia budista (part de la qual provenia del sànscrit i el pali), sinó també d'àrees de la burocràcia governamental, l'art i l'arquitectura, la música, la medicina, l'agricultura, el sistema de pesos i mesures, els animals, les plantes, el vestit i l'alimentació -de fet de tota la llengua. Tot i que és difícil distingir molts d'aquests manlleus, que s'han assimilats totalment al japonès en el transcurs dels segles, gairebé la meitat del vocabulari japonès contemporani és sino-japonès, amb la inclusió de moltes paraules que s'han creat en japonès basades en les etimologies de l'antic xinès. (244)

Vocabulari manllevat del xinès

Xinès	Japonès	significat
hak	haka	tomba
kin	kinu	seda
kun	kuni	estat

ma	uma	cavall
muk	mugi	blat
tak	togu	esmolar
we	e	pintura
del Sanscrit		
amba	ama	monja
patra	hachi	bol
sakya	Shaka	Buda
del Pali		
thera	tera	temple

L'any 1542 van arribar comerciants portuguesos amb armes de foc a Kyuushuu. set anys més tard, va arribar Sant Francesc Xavier i així va començar el primer moviment missioner cristià al Japó. Sakai, l'actual Osaka, es va convertir en el centre comercial i industrial, lliure de l'estret control dels senyors feudals. Va arribar una economia monetària de força considerable.

Vocabulari manllevat del portuguès

Portuguès	Japonès	
Christao	Kirishitan	
confissao	konhisan	
graça	garasa	
oratio	orasho	
padre	bateren	
batao	botan	
carta	karuta	
copo	koppu	
raxa	rasha	
sabao	shabon	
tempero	tempura	tempura
tutanaga	totan	zinc

A començaments del segle XVIII un grup d'estudiants coneguts com d'aprenentatge holandès' que s'interessaven per l'occident van poder accedir a llibres de ciències occidentals. Es van fer experts en camps com l'artilleria, la fosa de metalls, la construcció de vaixells, la cartografia, l'astronomia i la medicina. Van contribuir també a la introducció de vocabulari neerlandès al japonès. Molts d'aquests manlleus van ser substituïts per termes alemanys, francesos i anglesos en anys posteriors, però molts altres encara es troben en el japonès contemporani

Vocabulari manllevat del neerlandès

Neerlandès	Japonès	Significat
bier	biiru	cervesa
blik	buriki	llautó
brandpunt	pinto	focus
flanel	neru	frannel·la
glas	garasu	vidre, cristall
gom	gomu	goma
koffie	koohii	cafè
mes	mesu	escalpel

pek	penki	pintura
ransel	randoseru	motxilla
rheumatisch	ryuumachi	reumatisme
spuult	supoito	xeringa

Vocabulari manllevat de l'anglès, el francès i l'alemany

Font	Japonès	Significat
gasoline	gasorin	
high collar	haikara	elegant
inverness cape	inbanesu	
lemonade	ramune	
salary	sararii	
typewriter	taipuraitaa	
white shirt	waishatsu	
atelier (fr.)	atorie	
guêtres	geetoru	polaina
mètre	meetoru	
Gaze (al.)	gaaze	gasa
Karte (al.)	karute	historial clínic

[Extret de: Seijo Sugitu, "Lexical aspects of the modernization of Japanese".
Dins: Coulmas, F. (ed. 1989) *Language Adaptation*, Cambridge University
Press, pàgs. 116-125]

Objectiu: Iniciar els alumnes en la recerca i la correlació de dades. Adquirir consciència de com les paraules són testimoni de la història i dels contactes dels pobles.

Activitat 9 *

La diversitat és interpretada de maneres molt diferents pels especialistes. Cal tenir present que quan parlem de diversitat no parlem tan sols de diferències entre llengües sinó, com hem vist en activitats anteriors, també de la variació dins de la mateixa llengua. En el text que segueix de Francisco Abad trobaràs diferents arguments sobre la variació en espanyol. Compara'ls i digues amb quin estàs més d'acord i per què.

«España es una – escribe García de Diego – y América es múltiple. Las fronteras de cada Estado son una aduana que intercepta la libre circulación de la unidad lingüística. Hasta las fronteras de las provincias que señalaron los romanos en España y hasta las de los obispos antiguos nos descubren diferencias de evolución de las hablas, y los límites políticos de los países americanos son comparables a ellas. En el grado en que las aduanas americanas se endurezcan o se mitiguen se endurecerán o no las actuales diferencias del castellano americano».

«Deben respetarse – propone Dámaso Alonso – las variedades nacionales que en el estado actual de la lengua no dificultan (o en el peor caso, no dificultan gravemente) la comunicación idiomática. Deberíamos procurar mantenernos en el *statu quo*, el estado en el que hoy es usada la lengua por los hablantes cultos de nuestra comunidad idiomática. Y como espejo del mejor uso tomar los

grupos rectores intelectuales, académicos, universitarios y literarios de cada país [...] Cuando una determinada voz o forma sea empleada por toda nuestra idiomática comunidad, no es prudente quererla sustituir o reformar aunque sea un extranjerismo o esté bárbaramente derivada o acentuada».

«Puede ocurrir que dentro de poco – apunta por su lado Lapesa – libros de física nuclear, economía, psicoterapia, etc., publicados en Madrid o en Barcelona empleen terminología distinta de la que usen los de igual materia editados en Méjico, y que unos y otros se aparten de la usada por los que vean la luz en Buenos Aires, Bogotá o Lima, que a su vez diferirán entre sí. Si se quiere evitar este Babel terminológico habrá que recurrir urgentemente a una política de acuerdos multilaterales que respalde las nomenclaturas unificadas propuestas en coloquios y congresos panhispánicos para cada especialidad [...] Leernos mutuamente, escucharnos unos a otros, vernos recíprocamente actuar en nuestro ejercicio de la lengua oral, una y múltiple. Hagámosla nuestra toda, sin fronteras ni aduanas. Gocemos la literatura panhispánica haciendo nuestro lo creado por unos y otros. Sintamos en cada país como tesoro propio las voces entrañadas desde hace siglos en cada rincón del mundo hispánico, y también las recién acuñadas, las recién nacidas. Muchas veces he propuesto como lema de la imprescindible comprensión mutua esta adaptación del “homo sum” terenciano: “Hablo español y no considero ajena a mí ninguna modalidad de habla hispana”».

«Cuando una lengua (son palabras de Tovar) se instala en territorios nuevos que conquista, ese acto es irrevocable. La lengua importada comienza a vivir su vida, y la unidad habrá de mantenerse no por una continua imitación del viejo centro, sino por un desarrollo lo más paralelo posible [...] Es evidente que la unidad de lenguaje es un bien. Facilita el tráfico y la amistad entre los humanos, es vínculo de una cultura mayor y más generalmente difundida, pone a nuestro alcance mayores riquezas culturales».

«A mi parecer – dice, en fin, Diego Catalán –, la “unidad de la lengua” no exige la imposición de una norma única. Lejos de favorecer una política idiomática que propugne la enseñanza de una ortología rígida y artificiosa en todo el ámbito del español, considero que debe reconocerse como característica esencial de la lengua española su enorme libertad normativa. Desde antiguo la Academia abandonó en el léxico todo criterio sistemático, todo purismo, para dar acogida en su Diccionario a los vocabularios varios propios de las más distintas modalidades del español; últimamente extendió (en algún caso) al campo de la fonética la libertad de seguir ya una norma, ya otra, entre las que gobiernan de hecho el habla de la comunidad hispanohablante. Siguiendo en esta misma dirección, podría llegarse al reconocimiento de una básica diversidad de “normas” lingüísticas dentro de la lengua española, no sólo en el campo léxico y en el campo fonético, sino aun en el sintáctico.

Este liberalismo normativo libraría a grandes sectores de la población hispanohablante de la inútil y deformante carga que supone el aprendizaje en la propia lengua materna de todo un conjunto de “normas” por completo extrañas a su saber lingüístico previo. La enseñanza del idioma, concebida entonces como científica reflexión acerca de un sistema y de una norma cuyo conocimiento precientífico se posee de antemano, conseguiría del hablante común una corrección lingüística y un dominio de las posibilidades expresivas

de la lengua inalcanzables al presente en las regiones con parcial diglosia ... Tal variabilidad normativa, convenientemente codificada, lejos de atentar a la unidad del idioma contribuiría a establecer una mayor intercomprensión entre las diversas modalidades de español hoy en uso».

[Extret de: Abad, Francisco: *Diccionario de lingüística de la escuela española*. Madrid: Gredos, 1986, pàgs. 233-236]

Objectiu: Donar a conèixer diferents punts de vista o maneres d'interpretar un mateix fenomen. Adquirir consciència sobre la diversitat de l'espanyol.

Activitat 10

En el DVD has vist que Franco va tenir el suport de Hitler i Mussolini, i en el text de l'activitat anterior s'esmenta Tovar. Segurament saps que Franco i Hitler es van trobar a Hendaya. Sabies que l'intèrpret de la conversa va ser justament Antonio Tovar? Aquest filòleg falangista va fer, malgrat tot, aportacions molt interessants a l'estudi de la llengua. Busca la seva biografia i la seva bibliografia i et podràs fer una idea del tipus de treball que feia.

Objectiu: Conèixer la figura d'un filòleg que, a més de les llengües clàssiques, es va interessar pel basc, les ameríndies, etc. Promoure la reflexió sobre la responsabilitat dels acadèmics i intel·lectuals, el compromís amb les dictadures, la funció que han d'exercir -o no-, etc.

Solució: La biografia que segueix és treta de Wikipedia, també pot ser útil per mostrar de quantes maneres diferents es pot explicar la vida d'una persona.

Antonio Tovar

Antonio Tovar Llorente ([Valladolid, 17 de mayo de 1911](#) - † [Madrid, 13 de diciembre de 1984](#)). Filólogo, lingüista e [historiador español](#). Hijo de un notario, por destinos de su padre creció en el [País Vasco](#) y en la [Comunidad Valenciana](#) y aprendió de pequeño sus correspondientes idiomas. Estudió Derecho en la Universidad Maria Cristina de [El Escorial](#), Historia en la [Universidad de Valladolid](#) y Filología Clásica en las de Madrid, París y Berlín. Tuvo como profesores, entre otros a [Cayetano Mergelina](#), [Manuel Gómez Moreno](#) y [Ramón Menéndez Pidal](#). Obtuvo la Cátedra de Latín (1942) en la [Universidad de Salamanca](#), de la que fue rector (1951-1956), permaneciendo en ella oficialmente hasta 1963, aunque antes salió de España hacia el exilio por las diferencias ideológicas que creó como rector. Fue profesor de las Universidades de [Buenos Aires](#) (1948-49) y [San Miguel de Tucumán](#) (1958-59), donde estudió las lenguas indígenas del norte de Argentina y trató de crear una escuela que siguiera su obra en este campo. En la [Universidad de Illinois](#), ocupó la cátedra de lenguas clásicas, entre 1963 y 1965. En 1965 ganó la cátedra de latín de la [Universidad de Madrid](#), lo que le permitió volver a España. A poco de llegar, se encontró con la revuelta estudiantil

que culminó con la manifestación encabezada por [Tierno Galván](#), [Aranguren](#), [García Calvo](#) y [Montero Díaz](#). Cuando se produjo la expulsión de la Universidad de éstos (los tres primeros definitivamente y Montero Díaz temporalmente), dimitió en solidaridad y volvió a los Estados Unidos, hasta 1967, cuando fué llamado para ocupar la cátedra de lingüística comparada en la [Universidad de Tubinga](#) (Alemania Federal), en la que impartió clases hasta su jubilación en 1979. Dedicó sus estudios a la [Filología clásica](#), y a todas las lenguas, entre las que destacan el [vascuence](#) (actualmente se está publicando su Diccionario Etimológico de la Lengua Vasca, en colaboración con [Manuel Agud](#) y [Luis Michelena](#)), el [indoeuropeo](#) y otras lenguas primitivas de la península (como el [ibérico](#)) y las [lenguas amerindias](#). Hablaba una docena de idiomas y conocía otras 150. Ocupó el sillón "j" de la [Real Academia](#) y fue miembro de la Academia de la Lengua Vasca ([Euskaltzaindia](#)). Fue nombrado [doctor Honoris Causa](#) por las Universidades de [Buenos Aires](#), [Munich](#), [Dublín](#) y [Sevilla](#). En 1981 le fue concedido el [premio Goethe](#) por su labor en pro de la libertad de investigación y de [cátedra](#). En 1984 recibió el [Premio Castilla y León](#) de las Ciencias Sociales y de la Comunicación en su primera edición. Su afición por la lingüística comparada y la incontenible curiosidad por las lenguas, junto el haber vivido en el País Vasco y en Valencia, le proporcionó una base sólida que le convirtió en un referente dentro de la filología hispánica.

Algunas de sus publicaciones

- * Estudios sobre la antigüedad (1941),
- * Estudios sobre las primitivas lenguas hispánicas (1941),
- * Vida de Sócrates
- * Un libro sobre Platón
- * Historia de la Hispania romana (con J. M. Blázquez)
- * Geografía de la Hispania romana
- * Catálogo de las Lenguas de América del Sur (1961 y 1985)
- * La lengua vasca (1958)
- * Mitología sobre la lengua vasca.
- * Relatos y diálogos de los Matacos (1981).
- * Ensayo sobre el porvenir de España
- * Geografía de la España antigua (publicado póstumamente)

Activitat 11

En el text hi ha una cita de Tovar on diu “Es evidente que la unidad de lenguaje es un bien. Facilita el tráfico y la amistad entre los humanos, es vínculo de una cultura mayor y más generalmente difundida, pone a nuestro alcance mayores riquezas culturales”. Organitza un debat sobre aquestes afirmacions i reflexiona sobre quines implicacions té el plantejament de Tovar de cara a la preservació de la diversitat lingüística.

Objectiu: Promoure la reflexió i la generació d'idees sobre les possibilitats de fer compatible la diversitat i la comunicació. Promoure la discussió sobre idees com ara la relació entre nombre de parlants i cultura, difusió i qualitat de la cultura, etc.

Activitat 12

Fes una llista dels estats on l'espanyol és la llengua oficial. Esbrina si s'hi parlen altres llengües i en quina proporció.

Objectiu: Adquirir consciència que en els estats suposadament hispanòfons hi ha un bon nombre de persones que no tenen l'espanyol com a primera llengua i que a vegades ni tan sols l'entenen. Es pot debatre si aquests també formen part del "mercat" per als creadors en llengua espanyola.

Solució: la taula següent recull tots els països on l'espanyol és oficial –o cooficial- i s'hi indica també què en diu la legislació. La llista d'altres llengües parlades és merament simbòlica, ja que el nombre de llengües és en tots els casos molt alt. Noteu l'esment a les llengües de signes pròpies de cada país: les LS varien molt d'un país a l'altre, fins i tot d'una regió a una altra dins del mateix país.

Argentina	l'espanyol és l'única llengua oficial
Bolívia	l'espanyol és l'única llengua oficial
Colòmbia	l'espanyol és oficial juntament amb les llengües indígenes (reconeixement més aviat simbòlic)
Costa Rica	l'espanyol és l'única llengua oficial
Cuba	l'espanyol és l'única llengua oficial
El Salvador	l'espanyol és l'única llengua oficial
Equador	l'espanyol és oficial juntament amb les llengües indígenes (reconeixement més aviat simbòlic)
Espanya	l'espanyol és oficial juntament amb el basc, el català i el gallec
estat de Nou Mèxic	l'espanyol és cooficial amb l'anglès
Filipines	l'espanyol és oficial juntament amb l'anglès i el tagalog
Guatemala	l'espanyol és l'única llengua oficial
Guinea Equatorial	hi són oficials l'espanyol i el francès
Hondures	l'espanyol és l'única llengua oficial
Marroc	l'espanyol és oficial a Ceuta i Melilla
Mèxic	l'espanyol és l'única llengua oficial
Nicaragua	l'espanyol és l'única llengua oficial
Panamà	l'espanyol és l'única llengua oficial
Paraguai	l'espanyol és cooficial amb el guaraní
Perú	l'espanyol és oficial juntament amb les llengües indígenes (reconeixement més aviat simbòlic)
Puerto Rico	l'espanyol hi és cooficial amb l'anglès
República Dominicana	l'espanyol és l'única llengua oficial
Uruguai	l'espanyol és l'única llengua oficial (ja no s'hi parla cap llengua indígena)
Veneçuela	l'espanyol és oficial juntament amb les llengües indígenes (reconeixement més aviat simbòlic)
Xile	l'espanyol és l'única llengua oficial

Activitat 13

Segur que coneixes altres varietats de l'espanyol a més de la pròpia. Fes una llista d'activitats, objectes, etc. que es designin de manera diferent en diferents varietats.

Objectiu: Adquirir consciència de la diversitat dins del que se suposa un mateix codi. En el cas que a l'aula hi hagi alumnes parlants de diferents varietats és una bona ocasió per mostrar-los que totes són igualment vàlides.

Activitat 14

Els termes diferents per designar les mateixes coses en la mateixa llengua són heterònims, per bé que alguns autors els consideren sinònims. Posa en comú amb els companys de l'aula el resultat de l'activitat anterior i feu un inventari dels heterònims que heu trobat.

Objectiu: Adquirir consciència de la diversitat dins del que se suposa un mateix codi. Generar un debat sobre les maneres diferents de dir com a forma d'enriquiment.

Història de l'homogeneïtzació

Si comparem el mapa lingüístic del món actual amb el de fa 1000 o 500 anys, hi ha un fet que salta a la vista: el nombre de llengües s'ha reduït dràsticament. Les causes de la mort de tantes llengües les hem d'anar a buscar en la violència exercida contra persones que parlaven les llengües que es volien exterminar, i aquesta violència extrema ha estat tan eficaç que la podem trobar en el passat de totes les llengües avui moribundes. Actualment, quan és tan obvi que aquests procediments atempten contra els drets humans, un altre procediment igualment eficaç està consumant el procés d'homogeneïtzació lingüística: les actituds lingüístiques negatives. No cal castigar, n'hi ha prou a menystenir; no cal prohibir, n'hi ha prou a escarnir; no cal deportar, n'hi ha prou a marginar; no cal matar, n'hi ha prou a convèncer els parlants que la seva llengua no serveix de res per fer que ells l'abandonin "voluntàriament". Tot això forma part de la ideologia colonial, la més difícil d'eradicar perquè, com diu Ngũgĩ wa Thiong'o, la colonització més eficaç és la colonització de la ment. En aquest apartat hem deixat alguns textos sense traduir perquè puguin ser aprofitats per a les classes de llengua estrangera.

Sabies que...?

Al Carib i a l'Uruguai ja no es parla cap llengua ameríndia?

Al Pacífic no hi ha cap llengua autòctona que sigui la primera llengua en el seu territori?

A Austràlia, en el moment de l'arribada dels europeus es parlaven unes 750 llengües, de les quals n'han desaparegut 500 en poc més de 200 anys?

Activitat 15

A vegades ens volen fer creure que les llengües moren de mort natural, o que moren perquè han de morir. En els textos que segueixen, trobaràs diferents testimonis, informacions, etc., que t'ajudaran a entendre per què van desaparèixer les llengües ameríndies dels EUA i del Canadà.

Text 1

"Els nostres avantpassats sabien almenys tres llengües a més de la pròpia, ja que necessitaven comunicar-se per raons comercials amb els navajo, els hopi, els paiute i altres tribus de parla yuma. Els ancians hualapai diuen, tanmateix, que hem de continuar parlant hualapai", escriu una parlant de hualapai, membre d'una petita comunitat de Califòrnia. La seva breu descripció reflecteix com eren les societats multilingües, tan esteses a Nord-Amèrica abans dels primers contactes amb els europeus.

Text 2

Joshua A. Fishman

Un factor cabdal en la tria de llengua té a veure amb les experiències en els internats dels adults més grans, els que tenen actualment entre 50 i 60 anys i que a la dècada dels 50 van ser obligats a deixar casa seva per ingressar en escoles a milers de quilòmetres. La immersió exclusiva en anglès els va marcar. Molts d'ells van tornar convençuts que educarien els seus fills en anglès per tal que no haguessin de passar el que havien passat els parlants de navajo. D'altres ho van fer amb el propòsit de recuperar i preservar la llengua i la cultura que l'internat havia intentat esborrar.

[Joshua A. Fishman (ed. 2001). *Can threatened languages be saved?* Clevedon, *Multilingual Matters*. (pàg. 30)]

Text 3

"Política lingüística federal i llengües indígenes als Estats Units"

Leanne Hinton

El següent informe de J.D.C. Atkins, comissari federal de l'Oficina per als Afers Indígenes a la dècada de 1880, exemplifica l'actitud envers les llengües i les cultures indígenes d'Amèrica que alimentava aquestes polítiques lingüístiques opressives:

·Ensenyar als escolars indígenes la seva pròpia llengua significa, com aquell qui diu, excloure l'anglès i impedir-los que l'aprenguin. Aquesta llengua, prou bona per als homes blancs i els negres, hauria de ser suficient també per als pellroges. També creiem que ensenyar els joves indígenes en el seu dialecte bàrbar és un perjudici per a ells. Ensenyar-los l'anglès és el primer pas per guiar-los cap a la civilització i mostrar-los que continuar amb les seves pràctiques bàrbares és una bogeria. Si tenim en compte que el nombre de llengües vernacles és superior al nombre de tribus, es fa evident que és pràcticament impossible, si no impossible del tot, civilitzar els indis d'aquest país en una llengua que no sigui la nostra... S'ha suggerit, però, que aquesta ordre, d'aplicació obligatòria, representa un cop molt cruel contra els drets sagrats dels indis. És cruel obligar els indis a abandonar el tomahawk i el ganivet de tallar cabelleres? És cruel obligar-los a abandonar la dansa del sol, viciosa i bàrbara, durant la qual es flagel·len la pell, ballen i es torturen de vegades fins a la mort? És cruel obligar-los a donar educació a les filles i a casar-les segons les lleis del país, en lloc de vendre-les de joves com a concubines a un preu estipulat per satisfer la luxúria brutal de la ignorància i la barbàrie?"

Aquestes mesures van tenir un fort impacte entre els infants dels internats, que van desenvolupar la idea que la seva llengua era dolenta i inferior a l'anglès. Molts d'ells consideraven la pròpia llengua com la culpable de tot el sofriment que patien a l'escola (en comptes de culpar-ne les polítiques lingüístiques). I el govern va obtenir els resultats esperats: els infants van deixar d'emprar la seva llengua en la majoria de situacions i es juraven que no l'ensenyarien als seus fills. Aquestes són les paraules d'una exinterna:

"Vaig arribar a Covelo als onze anys. Em passava les nits desperta, plorant i rumiant sense parar. Em deia a mi mateixa 'si mai em caso i tinc fills, no els ensenyaré per res la meva llengua ni cap de les coses dels indis que jo sé. No els ho ensenyaré mai, no vull que tractin els meus fills tal com em tracten a mi.' Per això els he pujat com ho he fet. No tothom ho entén i m'ho han preguntat moltes vegades. El meu marit parla una altra llengua. No entén la meva, però jo sí que he après la seva. La sé parlar, però no l'he ensenyat mai als meus fills. Per això no la saben. La meva filla l'entén, però no la sap parlar."

[Extret de: HINTON, L. I HALE, K. (2001). *Green Book of Language Revitalization in Practice*. San Diego, Academic Press]

Els resultats d'aquesta política colonial no s'han fet esperar...

Text 4

Nettle i Romaine

Marie Smith, la darrera índia dels eyak de Cordova (Alaska), explica el que se sent quan s'és el darrer membre autèntic dels eyak i el darrer parlant d'una llengua: "No sé per què sóc jo, l'última. Us puc dir que és dolorós, realment dolorós... El meu pare va ser l'últim cap dels eyak i jo el vaig succeir. Ara sóc el cap i he de baixar a Cordova per intentar aturar la retallada de les nostres terres."

[Extret de: NETTLE, D. i S. ROMAINE (2000). *Vanishing Voices*. Oxford University Press. (pàg. 13)]

Text 5

Nettle i Romaine

A mitjan dècada dels 60, Laura Fish Somersal era l'última persona capaç de mantenir una conversa en wappo. Emprava la llengua quan la seva germana venia a visitar-la uns quants cops per setmana. La llengua havia sobreviscut fins llavors perquè la Laura no va anar a l'escola, on l'haurien exposat molt més a l'anglès. S'havia quedat a casa fent-se càrrec de la mare cega, amb qui parlava wappo. Arthur Anderson era l'única persona que recordava el yuki. No l'havia parlat des del 1908, ja que va ser escolaritzat en anglès i durant molt de temps havia emprat aquesta llengua en la vida diària.

[Extret de: NETTLE, D. i S. ROMAINE (2000). *Vanishing Voices*. Oxford University Press. (Pàg. 56)]

Text 6

Mor la darrera parlant de tuscarora.- Helen Salter (93) moria en un hospital de Toronto el mes de desembre. El seu traspàs significa molt més que la pèrdua d'un ésser estimat. Quan la seva ànima abandonà el seu cos, una llengua feia un pas més cap a l'extinció. La senyora Salter era la darrera persona al Canadà que parlava tuscarora amb fluïdesa, diuen els que tenen coneixement de la llengua. El tuscarora, una de les llengües de la reserva Six Nations, a la Confederació Iroquesa, és una de les 2000 o 3000 llengües del món que avancen inexorablement cap a la mort. En un món preocupat per la superpoblació, paradoxalment, la meitat de les llengües estan en perill de desaparèixer per sempre.

[Extret de: Rudy Platiel, *The Globe and Mail*, 1 de maig de 1996]

Text 7

La darrera parlant de Penobscot (varietat meridional de l'abenaki), Madeline Tower Shay, moria el 1993.

Requadre: notes sobre les llengües esmentades

Abenaki: llengua de la família algonquina parlada al Quebec. L'any 1991 en restaven 20 parlants.

Eyak: llengua extingida de la família atapascana. Es parlava a la desembocadura del riu Copper, a Alaska.

Hopi: llengua de la família uto-asteca parlada al nord d'Arizona, Utah i Nou Mèxic.

Hualapai: llengua de la família yuma parlada a les ribes del riu Colorado, a Arizona.

Navajo o navaho: llengua de la família atapascana parlada a Arizona, Nou Mèxic i Utah.

Paiute: llengua de la família uto-asteca parlada al nord de Nevada, Oregon, Califòrnia i Idaho.

Penobscot: varietat extingida de la llengua abenaki que s'havia parlat a la ciutat de Penobscot.

Tuscarora: llengua extingida de la família iroquesa. Es parlava a la regió d'Ontario (Canadà). Els darrers parlants vivien a la reserva Six Nations.

Wappo: llengua extingida de la família yuki. Es parlava a Califòrnia, al nord de la badia de San Francisco.

Yuki: llengua extingida de la família yuki. Es parlava al nord de Califòrnia. Els darrers parlants vivien a la reserva Round Valley.

Yuma: grup de llengües de la família ameríndia del nord, parlades a Arizona i Califòrnia.

Objectiu: Comprendre un fenomen a partir d'informacions d'origens i tipus diferents. Entendre que la mort de les llengües no és un fenomen natural. Entendre que les pressions que s'exerceixen contra els parlants de llengües amenaçades són una forma de colonització.

Altres parts del món

Activitat 16

A més dels EUA i el Canadà, hi ha altres llocs del món on han desaparegut llengües. Els textos que segueixen també t'ajudaran a entendre la naturalesa del procés.

Text 8

George Rizkalla, un hablante de arameo de Malula, Siria, habla sobre el modo en que esta lengua (que actualmente hablan 6.000 personas en tres pueblos próximos a Damasco) está siendo desplazado paulatinamente por el árabe: “Hace cincuenta años, todos los estudiantes de Malula hablaban arameo, y a algunos de ellos les costaba hablar árabe. Ahora todos hablan árabe, y algunos bregan como pueden con el arameo...” Luego, al referirse a sus hijos, que trabajan en Damasco: “Allí no pueden ver cabras ni árboles ni campesinos trabajando en el campo, así que han olvidado todas las palabras que nombraban esas cosas, porque las escuchan acaso una vez al año, y así la lengua va empobreciéndose cada vez más.”

Text 9

Breton

Les langues ne bénéficiant pas de reconnaissance et d'un statut étatique sont, en général, non seulement oubliées des représentations géographiques courantes mais absentes du discours et des programmes officiels. Elles ne bénéficient que de l'attention des spécialistes des questions linguistiques ou ethniques locales. Et, en principe, de la sympathie des populations concernées ; quand celle-ci n'est pas trop détournée par la propagande de l'État, qui, en bien des cas, non seulement refuse toute reconnaissance, tout usage, appui et développement aux parlers non officiels, mais s'efforce de démontrer qu'ils ne sont pas de véritables langues, mais de simples dialectes ou « patois » (terme original du français, éminemment péjoratif, apparenté à patte, pataud, patauger); et dont la vocation est de disparaître face au progrès représenté par la langue d'État. Le succès visé par ce discours est de persuader les locuteurs de ces langues d'abandonner leur usage et, principalement, de ne plus le transmettre aux générations suivantes.

[Extrait de : BOUDREAU, A. ; DUBOIS, L. ; MAURIS, J. i G. McCONNEL (eds. 2002). *L'écologie des langues*. Paris, L'Harmattan (Pág. 245-246)]

Text 10

Testimoni d'Esref Okumus, periodista kurd, en una conferència sobre els drets de les minories pronunciada a Copenhaguen l'any 1990.

Un kurd a Turquia neix en un poble o en una ciutat que té un nom que no val, perquè els noms de gairebé tots els pobles i les ciutats kurds que conec han estat canviats en noms turcs. Si els teus pares et volen donar un nom kurd, el teu nom no serà enregistrat per les autoritats. El canviaran per un nom turc. Si els teus pares insisteixen a mantenir el teu nom kurd, seran processats... Quan tu [...] vas a l'escola, no et podràs comunicar amb els teus mestres [...] si els teus pares no parlen el turc. [...] No et serà permès dir que la teva llengua materna és el kurd perquè el tercer paràgraf de la llei número 2932 et diu quina és la teva llengua materna: “La llengua materna dels ciutadans turcs és el turc.” No et serà permès parlar kurd en públic [...] i tu pots ser condemnat per aquest fet a un màxim de dos anys d'empresonament [...]. Si “formes o intentes formar una associació” per a donar suport a la teva llengua i a la teva cultura, pots ésser sentenciat a un màxim de 15 anys d'empresonament [...]. Milers de kurds han estat condemnats segons aquesta mena de lleis. Si intentes explicar aquesta

situació a l'exterior, tal com ho faig en aquest moment, pots ser condemnat a 10 anys de presó perquè "has danyat la reputació de l'estat turc".

Objectiu: Entendre que les agressions contra els parlants de llengües amenaçades són un fet universal. promoure la reflexió sobre aquests fets.

Activitat 17

A l'Àfrica les coses han anat d'una manera una mica diferent pel que fa a la preservació de la diversitat lingüística. Si ens fixem en la dinàmica de les llengües, l'Àfrica pot ser considerada la gran reserva de la diversitat lingüística. D'una banda, és el lloc on percentualment es donen menys processos de substitució (un 20% enfront del 50% global) i, de l'altra, arreu del continent tret del nord, es manté un cert equilibri lingüístic en el sentit que hi ha poques llengües amb molts parlants i també amb pocs parlants. Un altre tret característic és que, mentre que en altres zones del món les llengües que s'extingeixen són substituïdes per llengües europees, a l'Àfrica són altres llengües africanes (suahili, wòlof, haussa, ful, txixona) les que ocupen l'espai de les subordinades. Els textos que segueixen et poden ajudar a entendre aquestes diferències respecte dels altres continents.

Text 11

Samuel Gyasi Obeng, Efurosibina Adegbija "Sub-Saharan Africa"

With regard to the executive function, most sub-Saharan presidents continued to speak to their people on national radio and television in the European languages which were recognized as official languages in such countries. Only a few presidents, notably President Julius Nyerere of Tanzania and Jomo Kenyatta of Kenya, are known to have used Swahili and Kikuyu, respectively, on a few occasions. Even those who preached against Western imperialism, such as Kwame Nkrumah of Ghana, addressed their people not just in English but in complex and often difficult-to-understand English. It is a common joke in Ghana that a member of President Nkrumah's Convention People's Party is alleged to have told a politician in the opposition United Party that although Nkrumah spoke long and incomprehensible words, they preferred to listen to him than to that politician who spoke simple and easily comprehensible English. In effect, linguistic incomprehensibility was preferable and politically more suitable and acceptable. In francophone African countries, as well as in former Portuguese colonies such as Mozambique and Angola, European languages were used by the executives in addressing the people. The Organization of African Unity (OAU), an association of independent African countries, did not adopt any sub-Saharan African language. Rather, such European languages as French and English became the medium through which the association's business was conducted.

As far as the legislature is concerned, apart from Tanzania (which is known officially to have encouraged the use of Swahili), sub-Saharan African countries continued to use European languages in their parliaments, constituent assemblies, legislative assemblies, and district assemblies. In fact, use of a European language in the above-mentioned branches of government was stipulated in the constitutions of most sub-Saharan countries. In Ghana's 1969 constitution, for example, Article 71 (d) stated that a Member of Parliament must be "able to speak and, unless incapacitated by blindness or other physical cause, to read the English Language with a degree of proficiency sufficient to

enable him to take an active part in the proceedings of the assembly". This by implication suggests that people who were nonliterate in English were excluded from any meaningful political activities. In fact, in most sub-Saharan African countries, politicians whose level of competence in the European language (recognized as an official language and hence the language of administration) was low became the object of ridicule by their fellow politicians and sometimes even by others who were themselves nonliterate in such European languages. Although in some countries competence in a European language is no longer a requirement for active participation in high levels of government, government business continues to be done primarily in the European languages. This by implication suggests that politicians or potential politicians without communicative competence in an official European language are unofficially still excluded from holding political office. (Pág. 360).

Text 12

Herman M. Batibo

"The linguistic situation of Tanzania"

The indigenous languages are, likewise, being dominated by Swahili, which has taken over most of the functions in the public places. Swahili became the sole medium of education at primary school level from the time when all the primary schools were nationalized by the Government in 1964. This was also the year when Tanganyika and Zanzibar united to form the United Republic of Tanzania. With the growth of nationalistic sentiments, socialist ideology and sense of identity, many of the public functions, that were earlier under the indigenous languages were progressively assumed by Swahili. Thus, by the early 1970's, the indigenous languages had largely been restricted to cultural and family functions. The limited use of the indigenous languages has not only affected their effective acquisition by the younger generations, but also created negative attitudes towards them. As a result, many of them are moving towards extinction. Batibo (1992a) recognized five phases through which the languages of Tanzania are going through on their way to extinction. The large relatively monolingual communities, like Sukuma, Nyamwezi, Ha and Haya, as well as the remotely located ones, like Hangaza and Ndali, are the least endangered; while the small languages, along the coast (where Swahili was most dominant) such as Kwere, Doe, Kami and Denderoko are the most endangered. Batibo (1992a: 94) points out, however, that the trend is currently being checked by certain local developments such as regional consciousness, decentralization of administration to the regions and the liberalization of the economy. Language shift among the minority language speakers appears to be a continuous process and is having adverse effect on the demographic growth of the small languages (Legère, 1992).

[Extret de: KAHIGI, K.; KIHORE, Y. I M. MOUS (2000). *Lugha za Tanzania / Languages of Tanzania*. Leiden, CNWS. (Pág. 11)]

Objectiu: Analitzar un fenomen a partir de les dades que es tenen a l'abast. Els textos de les activitats anteriors els han mostrat diferents procediments que s'han emprat per exterminar llengües, però aquests mateixos procediments no

han tingut el mateix resultat a l'Àfrica. Debatre els motius d'aquests resultats tan diferents.

Solució: Per bé que la mort de les llengües és un fenomen on intervenen molts factors, la diferència fonamental entre l'Àfrica i la resta de països colonitzats és que a l'Àfrica l'escolarització no és universal i els percentatges de coneixement de les llengües colonials és molt baix. És obvi que per substituir una llengua cal tenir-ne una altra a l'abast, i aquesta situació no es dona. D'altra banda, en el text de Batibo es fa evident que, quan la llengua dominant és coneguda, com en aquest cas el suahili a Tanzania, és molt més fàcil activar els processos de substitució.

Mòdul 2: Onomàstica

L'onomàstica és l'estudi dels noms propis, dels quals els noms de persona (antropònims) i els de lloc (topònims) són els grups més importants. Un nom propi identifica i singularitza allò que designa i per això té un gran valor simbòlic. Pel mateix motiu, en cas de conflicte, ja sigui ocupació, invasió, esclavatge, etc., els que detenten el poder intenten suprimir tots els noms que remetin a una història que no sigui la seva o que els sigui adversa i posen noms que indiquin els canvis i que, en definitiva, marquin el territori.

Els antropònims

Els noms de persona proporcionen molta informació sobre la història de les persones i els pobles. Et proposem una sèrie d'activitats amb antropònims.

Activitat 1

Saps per què et van posar el teu nom?

Activitat 2

Esbrina l'origen i el significat del teu nom.

Materials: Diccionaris d'antropònims, com ara:

ALBAIGÈS, Josep M. (2000). *Diccionari de noms de persona i llur significat*. Edicions 62, 11a ed.

ALBAIGÈS, Josep M. (2000). *Diccionari dels noms de noi*. Edicions 62, 5a ed.

ALBAIGÈS, Josep M. (2000). *Diccionari dels noms de noia*. Edicions 62, 5a ed.

Activitat 3

Fes l'inventari dels noms dels teus pares i avis. Comprova després si aquest és el nom que figura en el seu DNI.

Activitat 4

En els casos de no haver-hi coincidència entre el nom de la persona i el que figura en el seu DNI, esbrina'n les causes.

Entre les causes principals podem trobar les següents:

- hipocorístics (Meius per Maria Jesús, Txell per Meritxell, Biel per Gabriel)
- confusions
- prohibició

Activitat 5

En els casos de prohibició, esbrina per què estaven prohibits els noms. Mira de trobar algú que hagi canviat el nom en el DNI a partir de 1975.

Activitat 6

Hi ha persones que empren pseudònims, hi ha persones que empren heterònims i hi ha persones que canvien de nom. Busca exemples de tots els casos i esbrina'n les causes.

Activitat 7 *

Fes l'inventari dels antropònims dels teus companys de curs i compara'l amb les dades generals de noms més freqüents a Catalunya i a la teva comarca. Hi ha moltes diferències?

Activitat 8

Busca els equivalents del teu nom en altres llengües.

Activitat 9

Fes una exposició oral a l'aula o un text escrit sobre la informació que ens poden aportar els antropònims.

Activitat 10

Esbrina l'origen i el significat del nom del teu poble o ciutat.

Materials necessaris: Diccionari de topònims. Es recomana:

BALANÀ, Pere (1990). *Els noms de lloc de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, 2a ed.

Activitat 11

Esbrina l'origen i el significat del nom dels pobles o ciutats dels teus pares i avis.

Activitat 12

Esbrina quin és l'origen dels topònims que segueixen.

Amèrica:

Bolívia:

Colòmbia:

Delaware:

Everest:

Filipines:

Georgia:

Gibraltar:

Kiribati:

Luisiana:

Pretòria:

Seychelles:

Sidney:

Tasmània:

Activitat 13

Els que segueixen són noms d'Estats que ara s'anomenen d'una altra manera. Esbrina quin és el nom actual de cadascun d'ells.

Estados Unidos del Río de la Plata:

Nova Holanda:

Pakistan Oriental:

Dahomey:

Birmània:

Alto Perú:

Alt Volta:

Nova Granada:

Zaire:

Costa d'Or:

Rio Muni:

Pèrsia:

Basutolàndia:

Nyasalàndia:

Sudan francès:

Illa de França:

Ceilan:

Guaiana Holandesa:

Formosa:

Siam:

Noves Hèbrides:

Rhodèsia del Nord:

Rhodèsia del Sud:

Activitat 14

Els noms de països que segueixen són molt diferents en català i en la seva llengua original. Aquestes divergències es poden donar per causes diferents, ja sigui per un contacte antic, perquè el nom ens ha arribat a través d'una cultura intermediària, perquè és un lloc colonitzat o fins i tot per alguna mena de confusió.

Armènia

Egipte

Finlàndia

Hongria

Índia

Irlanda

Letònia

Madagascar

Marroc

Montenegro

Nova Zelanda

Polònia

Hayastan

Misr

Suomi

Magyarország

Bharat

Eire

Latvija

Malagasy

Magreb

Crna gora

Aotearoa

Polska

El franquisme va imposar noms castellans als pobles i ciutats de Catalunya. Esbrina quin era el nom oficial dels municipis de la teva comarca abans de 1975.

Activitat 15

El canvi de noms que es va produir en el franquisme va arribar a tots els àmbits i en gairebé tots els pobles es van canviar noms de carrers per posar-los noms que mostressin qui havia guanyat la guerra. Esbrina com es deien els carrers del teu poble o ciutat abans de 1975.

Activitat 16 **

Busca mapes i plànols anteriors a 1975 i compara'ls amb els actuals de les mateixes zones. Quins canvis hi ha en la toponímia?

Activitat 17

A més d'antropònims i topònims, durant la dictadura també es van castellanitzar molts noms d'entitats (esportives, culturals, etc.). Esbrina com es deien abans de 1975 les entitats que coneixes.

Activitat 18

Fes un inventari de tots els topònims que hagi trobat que han canviat des de 1975, posa en comú la teva informació amb la dels companys de l'aula i avalueu els canvis.

Activitat 19 **

De la mateixa manera que hem vist que hi ha països que han canviat de nom, o d'altres que tenen formes molt diferents en altres llengües, això també pot passar amb les ciutats. La ciutat boliviana de Sucre, per exemple, es deia anteriorment La Plata, abans Charcas i encara abans Chuquisaca. Entre els grups que segueixen hi ha diferències pel que fa a les causes del canvi:

a.

Aachen	Aquisgrà
Köln	Colònia
Mainz	Maguncia
Regensburg	Ratisbona

b.

Vitoria	Gasteiz
Pamplona	Iruñea
Sant Sebastià	Donostia

c.

Hamadia	Victor Hugo
Saco	Porto Salazar
Kinshasa	Leopoldville
Maputo	Lourenço Marques

Busca noms de pobles de Catalunya que hagin canviat molt i esbrina les causes del canvi.

Activitat 20 *

El nom anterior de Kinshasa era Leopoldville, i l'actual llac Maï Ndombe era també el llac Leopold. Tots dos en "honor" de Leopold II de Bèlgica. Joseph Conrad va escriure una novel·la inspirada en aquest personatge, *El cor de les tenebres*. En recomanem la lectura.

Guia didàctica

Mòdul 2: Onomàstica

Aquest mòdul té com a objectiu mostrar fins a quin punt els noms propis són testimonis de la història tant personal com general, fet que determina els intents de supressió/imposició quan hi ha canvis històrics. Les activitats que es proposen pretenen que sigui l'alumne, a través de la seva pròpia recerca, el que s'adoni d'aquest fet. A més de la recerca individual, és convenient la posada en comú dels resultats obtinguts a l'aula per tal d'aconseguir una exemplificació més àmplia dels fenòmens. En cadascuna de les activitats indiquem els objectius i, en cas que sigui pertinent, el material de consulta. Quan és possible també s'inclou el solucionari.

L'onomàstica és l'estudi dels noms propis, dels quals els noms de persona (antropònims) i els de lloc (topònims) són els grups més importants. Un nom propi identifica i singularitza allò que designa i per això té un gran valor simbòlic. Pel mateix motiu, en cas de conflicte, ja sigui ocupació, invasió, esclavatge, etc., els que detenten el poder intenten suprimir tots els noms que remetin a una història que no sigui la seva o que els sigui adversa i posen noms que indiquin els canvis i que, en definitiva, marquin el territori.

Els antropònims

Els noms de persona proporcionen molta informació sobre la història de les persones i els pobles. Et proposem una sèrie d'activitats amb antropònims.

Activitat 1

Saps per què et van posar el teu nom?

Objectiu: Adquirir consciència que, a través dels noms propis, es volen transmetre altres missatges. les motivacions poden ser diverses: noms familiars que vinculen els membres, noms d'actualitat que remetent al moment històric, noms de personatges admirats, noms que volen identificar el portador amb un grup, etc.

Activitat 2

Esbrina l'origen i el significat del teu nom.

Objectiu: Adquirir consciència de la necessitat de la diversitat segons la llengua d'origen i també de fins a quin punt tots els humans tenim coses en comú a través del significat dels nostres noms.

Materials: Diccionaris d'antropònims, com ara:

ALBAIGÈS, Josep M. (2000). *Diccionari de noms de persona i llur significat*. Edicions 62, 11a ed.

ALBAIGÈS, Josep M. (2000). *Diccionari dels noms de noi*. Edicions 62, 5a ed.

ALBAIGÈS, Josep M. (2000). *Diccionari dels noms de noia*. Edicions 62, 5a ed.

Activitat 3

Fes l'inventari dels noms dels teus pares i avis. Comprova després si aquest és el nom que figura en el seu DNI.

Objectiu: Comprovar que la vida oficial no sempre respon a la real i quotidiana.

Activitat 4

En els casos de no haver-hi coincidència entre el nom de la persona i el que figura en el seu DNI, esbrina'n les causes.

Entre les causes principals podem trobar les següents:

- hipocorístics (Meius per Maria Jesús, Txell per Meritxell, Biel per Gabriel)
- confusions
- prohibició

Objectiu: Com a activitat complementària de l'anterior, es tracta d'aprofundir-hi esbrinant-ne les causes.

Activitat 5

En els casos de prohibició, esbrina per què estaven prohibits els noms. Mira de trobar algú que hagi canviat el nom en el DNI a partir de 1975.

Objectiu: Adquirir consciència de què significa la prohibició d'una llengua en l'àmbit més íntim. Es recomana fer una posada en comú dels resultats amb tots els alumnes de l'aula per constatar que no es tracta d'anècdotes. D'altra banda, es poden comentar altres casos que coneguin.

Activitat 6

Hi ha persones que empren pseudònims, hi ha persones que empren heterònims i hi ha persones que canvien de nom. Busca exemples de tots els casos i esbrina'n les causes.

Objectiu: Reflexionar a partir de les dades sobre la identitat que ens proporciona el nom.

Activitat 7 *

Fes l'inventari dels antropònims dels teus companys de curs i compara'l amb les dades generals de noms més freqüents a Catalunya i a la teva comarca. Hi ha moltes diferències?

Objectiu: Adonar-se que, tot i que el fet de posar nom és un acte lliure, com tot està subjecte a variables socioespaciotemporals.

Materials necessaris: Es recomana la secció d'onomàstica de la web <http://www.idescat.net>. A més de la informació que es demana a l'activitat, hi ha altres dades interessants.

Activitat 8

Busca els equivalents del teu nom en altres llengües.

Objectiu: Adonar-se de les coses que compartim amb altres cultures.

Materials necessaris: Diccionaris de noms propis com els recomanats a l'activitat 2. A la mateixa pàgina web <http://www.idescat.net> es pot trobar alguna informació al respecte.

Exemples

- Clara:

Clara (portuguès, castellà, català, romanès), Chiara (italià), Claire (francès), Clare/Clara (anglès), Klara/Claire (alemany), Klara/Klarissza (rus), Klara/Klaraig (bretó).

- Jordi / Jordina:

Jorge / Geórgia (portuguès), Jorge / Georgia (castellà), Gorka/Jurgi (basc), Giorgio / Giorgia (italià), Georges / Georgie/Georgette (francès), George / Georgia/Georgina (anglès), Georg / Georgia (alemany), Gheorghe / Guerghina (romanès), Georgii/Igor/Iuri (rus), Goerg/Joris (holandès), Göran (suec), Jerzy (polonès), György (hongarès), Jiri (txec).

Activitat 9

Fes una exposició oral a l'aula o un text escrit sobre la informació que ens poden aportar els antropònims.

Objectiu: Sistematitzar la informació rebuda i treure'n conclusions.

Activitat 10

Esbrina l'origen i el significat del nom del teu poble o ciutat.

Objectiu: Desvetllar l'interès per la toponímia a partir de l'exemple més proper. Naturalment, l'activitat es pot ampliar a altres pobles coneguts (on es va a estiu, on viuen familiars, on es va a jugar per la lliga de futbol, etc.).

Materials necessaris: Diccionari de topònims. Es recomana:

BALANÇÀ, Pere (1990). *Els noms de lloc de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, 2a ed.

Activitat 11

Esbrina l'origen i el significat del nom dels pobles o ciutats dels teus pares i avis.

Objectiu: Ampliar l'activitat anterior.

Activitat 12

Esbrina quin és l'origen dels topònims que segueixen.

Objectiu: Atès que tots els topònims de la llista provenen del nom d'algun governant, descobridor, explorador, etc., aquesta activitat té com a objectiu mostrar com la toponímia serveix per amagar la història, ja que amb aquests topònims no es té en compte el passat dels llocs ni els seus habitants, sinó que es vol marcar el territori.

Materials necessaris: No hi ha cap diccionari de topònims que inclogui tots aquests -generalment corresponen a països-, però els alumnes poden buscar informació a la xarxa o a les enciclopèdies.

Solució:

Amèrica: del nom d'Americo Vespucci, nom donat pel cartògraf Martin Waldseemüller

Bolívia: del nom de Simón Bolívar

Colòmbia: del nom de Cristòfor Colom

Delaware: del nom de Tomàs de la Warr

Everest: del nom de Sir George Everest

Filipines: Del Nom de Felip II

Georgia: El nom de l'Estat dels EUA ve del rei Jordi II, i no té res a veure amb la Geòrgia caucàsica, que és un topònim persa

Gibraltar: de *jabal tariq* (*Jabal* = "muntanya" i *Tarik*, el nom del líder berber)

Kiribati: del nom de Thomas Gilbert

Luisiana: del nom de Lluís XIV

Pretòria: del nom d'Andries Pretorius (1798-1853)

Seychelles: del nom del ministre de finances francès Jean Móreau de Séchelles

Sidney: del nom de Sidney Wood

Tasmània: del nom del seu descobridor, Abel Janszoon Tasman

Activitat 13

Els que segueixen són noms d'Estats que ara s'anomenen d'una altra manera. Esbrina quin és el nom actual de cadascun d'ells.

Objectiu: Adquirir consciència que els canvis en la toponímia no són precisament rars i poden afectar fins i tot els noms dels Estats. L'activitat es pot complementar amb la cerca de les causes dels canvis.

Materials necessaris: Com en l'activitat anterior, els alumnes poden buscar a la xarxa o en altres fonts, informants inclosos.

Solució:

Estados Unidos del Río de la Plata

Nova Holanda

Pakistan Oriental

Dahomey

Birmània

Alto Perú

Alt Volta

Nova Granada

Zaire

Costa d'Or

Rio Muni

Pèrsia

Basutolàndia

Nyasalàndia

Sudan francès

Illa de França

Ceilan

Guaiana Holandesa

Formosa

Siam

Argentina

Austràlia

Bangladesh

Benín

Myanmar

Bolívia

Burkina Fasso

Colòmbia

R.D. del Congo

Ghana

Guinea Equatorial

Iran

Lesotho

Malawi

Mali

Maurici

Sri lanka

Surinam

Taiwan

Tailàndia

Noves Hèbrides
Rhodèsia del Nord
Rhodèsia del Sud

Vanuatu
Zàmbia
Zimbabwe

Activitat 14

Els noms de països que segueixen són molt diferents en català i en la seva llengua original. Aquestes divergències es poden donar per causes diferents, ja sigui per un contacte antic, perquè el nom ens ha arribat a través d'una cultura intermediària, perquè és un lloc colonitzat o fins i tot per alguna mena de confusió.

Armènia
Egipte
Finlàndia
Hongria
Índia
Irlanda
Letònia
Madagascar
Marroc
Montenegro
Nova Zelanda
Polònia

Hayastan
Misr
Suomi
Magyarország
Bharat
Eire
Latvija
Malagasy
Magreb
Crna gora
Aotearoa
Polska

El franquisme va imposar noms castellans als pobles i ciutats de Catalunya. Esbrina quin era el nom oficial dels municipis de la teva comarca abans de 1975.

Objectiu: Comprovar fins a quin punt el franquisme va intentar esborrar la llengua catalana i obtenir un retrat toponímic de la comarca durant el franquisme.

Materials necessaris: A més de les fonts documentals, és important que en aquest cas els alumnes indaguin a través de persones grans.

Activitat 15

El canvi de noms que es va produir en el franquisme va arribar a tots els àmbits i en gairebé tots els pobles es van canviar noms de carrers per posar-los noms que mostressin qui havia guanyat la guerra. Esbrina com es deien els carrers del teu poble o ciutat abans de 1975.

Objectiu: Comprovar fins a quin punt el franquisme va marcar la vida quotidiana de les persones.

Materials necessaris: A més de les fonts documentals, és important que en aquest cas els alumnes indaguin a través de persones grans.

Activitat 16 **

Busca mapes i plànols anteriors a 1975 i compara'ls amb els actuals de les mateixes zones. Quins canvis hi ha en la toponímia?

Objectiu: Aquesta activitat és complementària de l'anterior. A més de l'ús i cerca de mapes i plànols, també és útil per contrastar informació provinent de fonts diferents.

Activitat 17

A més d'antropònims i topònims, durant la dictadura també es van castellanitzar molts noms d'entitats (esportives, culturals, etc.). Esbrina com es deien abans de 1975 les entitats que coneixes.

Objectiu: Aquesta activitat és complementària de les anteriors i permet ampliar la informació sobre la supressió del català de la vida pública.

Activitat 18

Fes un inventari de tots els topònims que hagi trobat que han canviat des de 1975, posa en comú la teva informació amb la dels companys de l'aula i avalueu els canvis.

Objectiu: Amb la informació obtinguda per tots els alumnes, es pot elaborar un mapa o plànol amb els noms anteriors i els actuals. També es pot complementar aquesta informació amb fotografies antigues.

Activitat 19 **

De la mateixa manera que hem vist que hi ha països que han canviat de nom, o d'altres que tenen formes molt diferents en altres llengües, això també pot passar amb les ciutats. La ciutat boliviana de Sucre, per exemple, es deia anteriorment La Plata, abans Charcas i encara abans Chuquisaca. Entre els grups que segueixen hi ha diferències pel que fa a les causes del canvi:

a.

Aachen	Aquisgrà
Köln	Colònia
Mainz	Maguncia
Regensburg	Ratisbona

b.

Vitoria	Gasteiz
Pamplona	Iruñea
Sant Sebastià	Donostia

c.

Hamadia	Victor Hugo
Saco	Porto Salazar
Kinshasa	Leopoldville
Maputo	Lourenço Marques

Busca noms de pobles de Catalunya que hagin canviat molt i esbrina les causes del canvi.

Objectiu: Aprofundir en els mecanismes dels canvis en la toponímia i comprendre els canvis que s'han produït en la toponímia de Catalunya.

Materials necessaris: Diccionari de topònims, com ara BALAÑÀ, Pere (1990). *Els noms de lloc de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, 2a ed.

Solució

Les diferències entre els topònims del primer grup són degudes a les següents causes:

- El bloc (a) s'explica perquè hem heretat les formes llatines (*Aquae Grani*, *Colonia Agrippinensis* i *Moguntiacum*, respectivament), mentre que en alemany el canvi ha seguit el seu curs.
- En el grup (b), tenim les formes cooficials de noms de ciutats basques.
- En el grup ©, els primers són noms actuals i els segons els noms vigents durant l'època colonial de les mateixes ciutats d'Algèria, Angola, el Congo i Moçambic.

Alguns pobles catalans que han canviat el nom:

nom actual	altres noms	comarca
Montferri	Puigtinyós	Alt Camp
Pla de Santa Maria, El	El Pla de Cabra, Lo Pla	Alt Camp
Biure	a Riberó	Alt Empordà
Mollet de Peralada	Mollet d'Empordà	Alt Empordà
Palau de santa Eulàlia	Santa Eulàlia de Palau	Alt Empordà
Port de la Selva, El	Port de Santa Creu	Alt Empordà
Saus	Camallera	Alt Empordà
Font-Rubí	Guardiola de Font-Rubí	Alt Penedès
Mediona	Sant Joan de Mediona/de Conilles	Alt Penedès
Pla del Penedès, El	Pla de Santa Maria	Alt Penedès
Torrelavit	Terrasola + Lavit	Alt Penedès
Bassella	Castellnou/El Pont de Bassella	Alt Urgell
Cabó	Caboet/La Vall de Cabó	Alt Urgell
Fígols i Alinyà	Fígols d'Organyà	Alt Urgell
Montferrer i Castellbó	Montferre de segre i Castell-Ileó	Alt Urgell
Ribera d'Ugellet	El Pla de Sant Tirs	Alt Urgell
Valls d'Aguilar, Les	Noves de Segre	Alt Urgell
Hostalets de Pierola, Els	Pierola	Anoia
Prats de Rei, Els	Els Prats de Segarra	Anoia
Aguilar de Segarra	Aguilar de Boixadors	Bages
Marganell	Santa Cecília de Montserrat	Bages
Rajadell	Riugadell	Bages
Sant Joan de Vilatorrada	Sant Joan de Torroella	Bages
Santa Maria d'Oló	Oló	Bages
Pratdip	El Prat	Baix Camp
Sant Jaume d'Enveja	Enveja	Baix Ebre
Torrelles de Llobregat	Sant Martí de Torrelles	B Llobregat
Olesa de Bonesvalls	Oleseta	Garraf
Bellguarda	Pobleta de la Granadella	Garrigues
La Floresta	Castellots	Garrigues
Sant Jaume de Llierca	Palau de Montagut	Garrotxa
Sant Joan les Fonts	Begudà	Garrotxa

Sant Gregori	Tudela de Ter	Gironès
Sant Joan de Mollet	Mollet de Ter	Gironès
Sant Julià de Ramis	Costa-roja del Terri	Gironès
Caldes d'Estrac	Caldetes	Maresme
Premià de Dalt	Sant Pere de Premià	Maresme
Calldetenes	Sant Martí de Riudeperes	Osona
Santa Maria de Corcó	L'Esquirol	Osona
Vila-Sana	Utxafava	Pla d'Urgell
Sudanell	Sonadell	Segrià
Naut Aran	Alt Aran	Val d'Aran
Palau de Plegamans	Palau-solità	Vallès Oc.

Activitat 20 *

El nom anterior de Kinshasa era Leopoldville, i l'actual llac Maï Ndombe era també el llac Leopold. Tots dos en "honor" de Leopold II de Bèlgica. Joseph Conrad va escriure una novel·la inspirada en aquest personatge, *El cor de les tenebres*. En recomanem la lectura.

Objectiu: Donar a conèixer una obra important de la literatura universal. Cal remarcar que l'autor va adoptar l'anglès com a llengua literària (vegeu el Mòdul 7, sobre literatura universal).

Mòdul 3: Comentaris de text

Text 1.

El text que segueix és d'un sociolingüista ioruba, Ayo Bamgbose. Hi descriu el comportament lingüístic d'alguns africans.

La funció solidària de la llengua pot resultar sovint desconcertant, especialment per als estrangers que visiten l'Àfrica. En una situació en què algun dels interlocutors no comparteix la llengua amb els altres, generalment es consideraria de mala educació utilitzar justament la llengua que exclou aquest interlocutor. Malauradament, amb massa freqüència en aquests casos la llengua compartida per tots és la llengua oficial (i.e. l'anglès, el francès o el portuguès), de manera que les convencions de la bona educació deixarien sempre l'interlocutor africà en una situació d'inferioritat: és ell qui s'hauria d'ajustar a la llengua de l'altre. Ara bé, el que sol passar finalment és que la bona educació dona pas a la solidaritat. En un context multilingüe, amb diverses llengües africanes en joc, dubto que es faci mai cap concessió a la convenció d'usar un mitjà comú. Per a la majoria d'africans no desperta cap sensació de mala educació assistir a situacions en les quals una parella parli en la pròpia llengua davant dels convidats, un familiar entri al despatx del cap de departament o algú parli per telèfon en la seva llengua davant d'altres companys. He posat èmfasi en la funció solidària de la llengua perquè en les nostres llengües és motiu d'orgull. Davant la dominació per part de les llengües oficials d'importació, l'opinió general afirma que aquestes llengües oficials desplaçaran progressivament les llengües indígenes, i és un fet significatiu que això no sigui cert en l'ús oral gràcies a la solidaritat lingüística.

[BAMGBOSE, Ayo (2000). *Language and exclusion. The Consequences of Language Policies in Africa*. LIT Verlag (pàg. 33)]

Activitat 1

- a. Compara els dos comportaments descrits al text: la "funció solidària" i les "convencions de la bona educació". En què consisteix cadascun?

- b. Analitza l'opinió de l'autor. Per quina opció es decanta i amb quins arguments? Hi estàs d'acord?

Activitat 2

Quin creus que és el comportament predominant a Catalunya? Busca situacions que exemplifiquin la teva resposta.

Activitat 3

a. Quin és el teu comportament lingüístic amb persones que parlen llengües diferents?

b. Observa el teu comportament lingüístic durant un dia: quina llengua has triat, amb qui, on, quan i per què? Analitza quantes vegades ha actuat la "funció solidària" i quantes les "convencions de la bona educació".

Activitats complementàries

Activitat 4

- Ayo Bamgbose és ioruba i la seva primera llengua és el ioruba. Esbrina on es parla aquesta llengua i quants parlants té.

Activitat 5

- Fagunwa i Wole Soyinka són dos escriptors ioruba, la diferència entre ells és que el primer escrivia en ioruba i el segon escriu en anglès. Creus que aquest fet ha contribuït a fer que Soyinka sigui més conegut? Comprova-ho preguntant als teus amics, professors, familiars...

Activitat 6 **

Llegeix el text que segueix.

Skuttnab-Kangas

Segons els càlculs de Pattanayac de 1970, "malgrat els esforços dels darrers 200 anys, a l'Índia només l'1% de la població total havia adquirit una certa habilitat per emprar l'anglès, ... fet que no és compatible amb la democràcia". A mitjan dècada dels 90, el mateix autor estimava en menys del 4% la població que tenia coneixements d'anglès a l'Índia. Els càlculs de Ngũgĩ wa Thiong'o; sobre els països suposadament "anglòfons" de l'Àfrica donen resultats similars: el 90% dels africans parlen només llengües africanes (1992:27). Bernd Heine (1992) presenta algunes dades de l'ús de llengües no africanes a l'Àfrica: anglès, 20% a Nigèria; francès, menys del 10% a l'Àfrica "francòfona"; portuguès, del 5 al 10% a l'Àfrica "lusòfona" (agraeix la referència a Kathleen Heugh). Per tant, seria més legítim considerar Sud-Àfrica un país zuluparlant (o xhosoparlant), deixant invisibles les altres llengües, inclosos l'afrikaans i l'anglès, que no pas considerar que determinades zones d'Àfrica són anglòfones, francòfones o lusòfones. Benvolgut lector, mira de buscar un motiu legítim que expliqui per què triem la segona opció i no la primera.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (pàg. 230-232)]

a. Dóna resposta a la pregunta plantejada per l'autora al final del text.

b. Comenta el text de Bamgbose tenint en compte aquesta informació.

c. Esbrina qui és Ngugi wa Thiong'o.

Text 2

“La creació d'espais d'ús per a la llengua entre els joves”

Joan Gelabert

Dins la revista: *Treballs de sociolingüística catalana*, 17, 2003.

Un altre aspecte no estudiat prou, però que cal tenir present, és el que en diríem la marca d'ús de l'idioma. Un jove, una al·lota, que sistemàticament usa el castellà amb els companys, en converses bilingües, no apareix “marcat” per cap connotació lingüística. En canvi el jove o l'al·lota que es manté fidel a la llengua catalana, en les mateixes circumstàncies, és, generalment, marcat amb qualificatius de radicalitat, càrrega que no sempre s'està disposat a assumir i que comporta molts d'abandonaments en l'ús de la llengua catalana. Així, l'habitual rol “de bona educació” que la nostra societat encara no s'ha tret de sobre a l'hora de passar al castellà davant d'una persona que se'ns adreça en castellà, a pesar de saber que ens entén, és ben generalitzat entre els joves. Els factors psicolingüístics que afecten la comunicació interpersonal entre els joves no ajuden a mantenir la fidelitat a la llengua catalana. En uns moments en què la seguretat personal (o caldria dir-ne pragmatisme juvenil?) no està prou afermada, les prioritats de comunicació passen per sobre de la fidelitat lingüística.

Activitat 7

a. Què entens per “marca d'ús de l'idioma”?

b. Imagina quines motivacions deuen moure els dos tipus de joves descrits en aquest text per actuar com ho fan respecte a la tria de llengua.

c. Creus que és certa l'afirmació de l'autor que qui “usa el castellà amb els companys, en converses bilingües, no apareix “marcat” per cap connotació lingüística”?

d. Creus que és certa l'afirmació de l'autor que qui usa “la llengua catalana, en les mateixes circumstàncies, és, generalment, marcat amb qualificatius de radicalitat”?

e. Si has fet l'activitat 3 (Observar el teu comportament lingüístic), avalua en quines tries has optat per la llengua marcada i en quines per la no marcada.

Activitat 8

- a. Compara el text de Gelabert amb el de Bamgbose. Quina seria la funció solidària i quines les convencions de la bona educació en el cas del català?

- b. Compara les expressions “funció solidària” i “fidelitat a la llengua”. Quina et sembla més suggeridora? Quina et motivaria més a l'hora de canviar el teu comportament lingüístic?

- c. Ambdós autors oposen la “bona educació” a la “funció solidària” i la “fidelitat a la llengua”, respectivament. Quines conseqüències té l'opció per la “bona educació”?

Activitat 9

Creus que el fet de parlar la pròpia llengua pot ser mai un cas de “mala educació”? prepara un debat a l'aula sobre educació i usos lingüístics.

Text 3

Tove Skutnabb-Kangas

Un ésser viu no pot convertir-se en un individu d'una altra espècie: si és un ocell, no pot decidir esdevenir un cavall o una papallona. En canvi, una persona pot convertir-se en parlant d'una altra llengua, passant del khoekhoe a l'afrikaans o al sotho, per exemple. En segon lloc, no es pot ser cavall i ocell al mateix temps (només en els mites), mentre que sí que és possible ser alhora parlant (fins i tot natiu) d'afrikaans i khoekhoe, o de les tres llengües esmentades alhora. Això significa que els paral·lelismes s'han d'establir entre característiques culturals, apreses, dels éssers vius, animals i humans (com els rens, que aprenen que han de menjar coses diferents a l'estiu i a l'hivern, la gent parla llengües diferents en diferents situacions), més que no pas entre llengües i espècies tractades al mateix nivell. Les persones podem ser multilingües de la mateixa manera que els animals poden ser multiculturals en els hàbits alimentaris i ens podem adaptar a circumstàncies noves i canviar entre diversos comportaments. En tercer lloc, cal tenir en compte el futur de les noves generacions. Tot i que és el cas que un ésser viu, un ocell, mor sense que per això desaparegui necessàriament l'espècie i que pot morir una persona sense que per això necessàriament desaparegui la llengua, no és voluntat de la nova generació ser o no un ocell: simplement ho és. En contrast, un infant no neix (ni és concebut) amb una llengua determinada, sinó que el desplegament d'una o altra llengua depèn del que l'infant sent en el seu entorn (a diferència d'una cria d'ocell, que no esdevindrà un cavall per molt que només estigui exposada a cavalls i mai a ocells, encara que el seu aprenentatge sí que depengui de l'entorn). D'altra banda, un infant que no hagi estat exposat a la llengua dels seus pares (per exemple el khoekhoe) no sabrà aquesta llengua; és a dir, els pares poden escollir i la seva tria té conseqüències directes en l'infant.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (Pàg. 220)]

Activitat 10

L'autora estableix una diferència entre allò que es transmet genèticament i allò que es transmet culturalment. Quins són els trets que diferencien ambdós tipus de transmissió? Extreu exemples pertinents del text per il·lustrar la resposta i busca'n de nous.

Activitat 11

- No tothom parla la llengua que parlen els seus pares, o no tothom transmet la llengua que li ha estat transmesa, els infants poden adquirir la llengua de l'entorn. Fes un recull de casos en què algú no parli la llengua d'algun dels seus pares o de tots dos i esbrina'n les causes.

Activitat 12

- Saps quines eren les llengües dels teus avantpassats? Fes el teu arbre lingüísticogenealògic fins allà on el puguis reconstruir (avis, besavis, etc.) i comprova si parlaven alguna llengua que tu no parles. Si és així, com és que no t'ha arribat? Com s'ha interromput la transmissió si és una primera llengua?

Activitat 13

- Fes un inventari dels resultats obtinguts en l'activitat anterior per tots els teus companys de grup o de curs. Quantes llengües hi ha en el vostre passat? Quantes en el vostre present?

Activitats complementàries

Activitat 14

- Llegeix i comenta aquest text

S'estan fent cada vegada més habituals les famílies en què el pare i la mare no tenen la mateixa llengua materna i en què els fills només n'aprenen una de les dues, o potser cap. És una tragèdia. El nombre de matrimonis lingüísticament i culturalment mixtos està creixent exponencialment, i encara hem de veure els resultats a llarg termini dels reptes a gran escala que suposen. Els resultats depenen en certa mesura també de l'actitud, més o menys inclusiva o exclusiva, dels membres menys mòbils de la comunitat, així com del grau de fluïdesa de les identitats multilingües i dels canvis que experimenten.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (Pàg. 245)]

a. Per què l'autora considera una tragèdia el fet que els fills de famílies bilingües aprenguin només una de les llengües dels progenitors? T'ho sembla a tu?

b. La pèrdua d'una de les llengües dels pares segur que té conseqüències en la comunicació amb els avis. Coneixes algun cas en què els néts no es puguin comunicar amb els avis?

c. La interrupció de la transmissió intergeneracional d'una llengua es considera el punt clau en el procés de substitució lingüística, a partir del qual ja s'entra en una fase irreversible o des de la qual la recuperació és molt difícil. Has pensat mai què pot dur una persona a parlar als seus fills en una llengua que no li ha estat transmesa? Creus que la preservació de la diversitat lingüística hauria de fer algun paper en aquesta decisió?

Text 4

Revitalització lingüística: visió general

(dins *The Green Book of Language Revitalization in Practice*, editat per Leanne Hinton i Ken Hale, pàgina 13)

El cor d'una llengua són els parlants nadius d'aquesta llengua. En general, la causa directa més important de la mort d'una llengua, resultat de diversos factors, és el fet que, en un moment determinat, els parlants nadius deixen d'utilitzar-la com a mitjà de comunicació. En la majoria de casos no és una decisió conscient, és més aviat com un cor que deixa de batejar: quan un traumatisme, una malaltia o un procés degeneratiu deterioren el cos fins al punt que la vida no ho pot suportar més, el cor s'atura i s'esdevé la mort. De la mateixa manera, les exigències i les pressions exercides per la societat i la llengua dominants porten finalment a l'abandó de la llengua amenaçada. En el cas d'una persona a punt de morir, la primera cosa que han de fer els metges és restablir el batec del cor. En el cas d'una llengua amenaçada, la primera cosa que cal fer és aconseguir que els parlants nadius la tornin a emprar. Aquest objectiu topa amb moltes dificultats, que augmentaran encara més com més temps faci que no es parla la llengua. En primer lloc, els factors que han silenciada la llengua poden continuar essent presents. Però és encara més greu la manca de situacions comunicatives en les quals els individus puguin utilitzar la llengua, especialment quan la majoria de membres de la comunitat ja no la coneixen i en el seu cercle habitual el parlant no troba ningú que l'entengui i sigui capaç de respondre'l en la seva llengua. Un altre problema cabdal és que, a mesura que passa el temps, els parlants perden competència en la seva llengua, comencen a ser massa conscients de les pròpies dificultats i tenen por de fer errors davant d'altres parlants. També es pot donar el cas que els darrers parlants no hagin après la llengua com la seva primera llengua, no hi tinguin prou fluïdesa i l'abandonin per culpa de les crítiques o les bromes d'altres parlants.

Activitat 15

- L'autor parla del fet que els parlants nadius deixin de parlar una llengua com a causa de la seva mort. Afegeix, però, que aquesta causa és "resultat de diversos

factors". Fes una llista dels factors que et sembli que poden causar la mort d'una llengua.

Activitat 16

- "La manca de situacions comunicatives en les quals els individus puguin utilitzar la llengua" és considerat un altre dels problemes greus de cara a la recuperació d'una llengua. Creus que aquest és el cas del català? Si és així, intenta explicar per què.

Activitat 17

- Una altra causa mencionada és que els parlants que aprenen una llengua "no hi tinguin prou fluïdesa i l'abandonin per culpa de les crítiques o les bromes d'altres parlants". Creus que l'autor té raó? Coneixes algú que es trobi en aquesta situació?

Activitat 18

- Quina de les causes que segueixen et sembla que pot contribuir a la mort d'una llengua?

- a - Que sigui una llengua primitiva
- b - Que no permeti expressar els conceptes de la modernitat
- c - Que tingui poques paraules
- d - Que sigui un dialecte
- e - Que no es pugui escriure
- f - Que sigui molt difícil
- g - Que no tingui gramàtica
- h - Que no s'hi pugui parlar de tecnologia
- i - Que no s'hi pugui pensar ni filosofar
- j - Que no tingui literatura

Activitat 19

- Quines de les condicions que segueixen et semblen imprescindibles per a la supervivència d'una llengua?

- a - Que tingui molts parlants
- b - Que sigui emprada a l'ensenyament
- c - Que sigui emprada als mitjans de comunicació
- d - Que es transmeti intergeneracionalment
- e - Que sigui emprada a Internet
- f - Que hagi desenvolupat una gran literatura
- g - Que tingui gramàtica i diccionari
- h - Que sigui oficial
- i - Que sigui emprada habitualment en la comunicació
- j - Que sigui una llengua de cultura

Activitat complementària

Activitat 20

Els noms que segueixen són de darrers parlants. Esbrina quines eren les seves llengües, on es parlaven i a quina família lingüística pertanyien.

Dolly Pentreath
Tevfic Esenç
Roscinda Nolasquez
Laura Sommersal
Antonio Udine
Ned Maddrell
Arthur Bennett
Red Thundercloud
Marie Smith
Helen Salter

Text 5

"Llengües amenaçades i preservació lingüística. Per què és important el treball sobre llengües amenaçades?"

David i Maya Bradley

Hi ha motius almenys de quatre tipus: lingüístics, ètics, científics i simbòlics.

1. Des del punt de vista lingüístic, cal que descriguem les llengües amenaçades. Si les llengües desapareixen sense que les haguem descrites, no sabrem mai si contien estructures absents o rares en altres llengües. D'altra banda, està comprovat que les llengües amenaçades canvien de manera diferent que la resta de llengües, un fet que té implicacions importants per a la teoria de la lingüística històrica.

2. Raons ètiques. Si les llengües desapareixen sense que les haguem descrites, les generacions futures no podran aprendre la llengua dels seus avantpassats ni tindran accés a molts aspectes del coneixement i la cultura tradicionals. Des del punt de vista ètic, no tenim dret a privar-les de la possibilitat de mantenir o recuperar la llengua i la cultura pròpies.

3. Raons científiques. Cada societat té els seus propis coneixements, que codifica mitjançant patrons lingüístics particulars. Per això, cada llengua categoritza el món d'una manera única que en reflecteix una determinada visió. A més, cada grup humà viu en un ecosistema diferent i té coneixements únics sobre el seu hàbitat, les plantes i els animals, que es perden quan la llengua desapareix. Aquests coneixements tenen un gran valor científic, ja que poden servir per elaborar nous medicaments, aliments i materials que, a més, poden tenir valor pràctic i econòmic.

4. Raons simbòliques. Per a un grup humà, la identitat i l'autoestima tenen una importància cabdal. I la llengua és un element crucial de la identitat de grup, fins i tot quan els parlants no senten la necessitat de parlar-la amb fluïdesa.

Podríem dir que la primera raó s'adreça només als lingüistes. Tanmateix, juntament amb la tercera motivació, és un tipus d'argument paral·lel als que, aplicats a la biodiversitat, han fet guanyar tants adeptes a l'activisme ecologista. Quan una llengua mor, ¿com podem arribar a saber si el grup que la parlava

coneixia una planta medicinal capaç de guarir el càncer o un cultiu capaç de resistir les plagues sense necessitat de pesticides? En l'era de la mundialització, però, la raó de més pes per a determinats grups i comunitats és la quarta, la necessitat d'una identitat i d'una autoestima alta. La mundialització de l'anglès i l'expansió de les llengües nacionals no són gaire diferents de l'expansió de varietats vegetals genèticament modificades a mans de companyies multinacionals. D'una banda, l'anglès s'està promovent fins i tot en països on no és la primera llengua i, de l'altra, gairebé tots els països promouen la llengua nacional en detriment de les llengües de les minories o dels immigrants. Així, l'experimentació lingüística duta a terme actualment portarà a un grau d'homogeneïtzació més alt encara que el provocat per l'experimentació alimentària. I a una centralització i un control del coneixement més grans encara que els monopolis comercials dels productes vegetals genèticament modificats. (pàg. 11-12)

Activitat 21

Els autors exposen motius de quatre tipus per justificar la importància del treball en llengües amenaçades. Analitza si aquests arguments t'afecten a tu directament d'alguna manera, és a dir, si la mort de les llengües també és el teu problema.

Activitat 22

Guantxe, taino, còrnic i cumanaoto són quatre llengües extingides. Esbrina on es parlaven, les circumstàncies de la seva extinció i si ens han deixat algun testimoni de la seva existència.

Activitat 23

Els autors afirmen que “Des del punt de vista ètic, no tenim dret a privar-les [les generacions futures] de la possibilitat de mantenir o recuperar la llengua i la cultura pròpies.”. Prepara un debat a l'aula sobre aquesta qüestió.

Activitat 24

Busca algun exemple concret que mostri que el coneixement proporcionat per societats llunyanes a la nostra pot ser important per a les nostres vides.

Activitat 25 **

Busca algun exemple de les llengües que coneixes que mostri categoritzacions diferents de les mateixes coses.

Exemple: significar / *to mean*

a) pretendre, intentar

He means well
intencions

I mean it!

ho ha fet amb bona intenció, té bones

ho dic seriosament!, no ho dic en broma!

- he didn't mean to do it   ho ha fet sense voler
- b) destinar
 this present was meant for you   aquest present era per a tu
 was that remark meant for me?   anava per a mi aquesta observació?
- c) voler dir
 what does "Frau" mean in German?   què vol dir "Frau" en alemany?
 this name means nothing to me   aquest nom no em diu res
 this means our ruin   això vol dir la ruïna per a nosaltres
 your friendship means much to me   la teva amistat és molt important
 per a mi

Activitat 26

Segons els autors "la raó de més pes per a determinats grups i comunitats és la quarta, la necessitat d'una identitat i d'una autoestima alta". Estàs d'acord amb aquest argument? Per què?

Activitat 27 *

Els autors parlen de "La mundialització de l'anglès i l'expansió de les llengües nacionals" com d'un risc a causa de les conseqüències homogeneïtzadores. Tenint en compte el nombre de llengües que es parlen al món i el nombre d'estats existents, calcula la mitjana de llengües per estat. Si cada llengua oficial aconseguís fer desaparèixer les no oficials de l'estat corresponent, quantes llengües quedarien al món?

Text 6

"Llengües amenaçades i preservació lingüística. Per què és important el treball sobre llengües amenaçades?"

David i Maya Bradley

[...] Un dels factors principals en el manteniment i la revitalització d'una llengua amenaçada és l'actitud dels parlants envers la pròpia llengua i la importància que li atorguen com a símbol identitari. El manteniment i la revitalització d'una llengua minoritària o amenaçada també depenen en bona mesura de l'actitud, les polítiques i el coneixement o el desconeixement que en tinguin els parlants de la llengua dominant, en l'òrbita de la qual se situa la llengua amenaçada i amb la qual tenen més contacte els seus parlants. Una actitud negativa i les mesures polítiques contràries de part dels parlants de la llengua dominant fan preveure el pitjor per al manteniment de la llengua amenaçada; aquestes actituds han estat la tònica general en molts països (e.g. Austràlia, Canadà, antiga URSS) fins a la dècada dels 70 o més enllà i són típiques encara de països com ara Indonèsia. La substitució de les actituds i les polítiques contràries per altres de positives, en canvi, pot dur a la revitalització d'una llengua amenaçada, o fins i tot al ressorgiment d'una llengua aparentment

extingida –però que, en realitat, restava amagada- gràcies a la desaparició de les actituds amenaçadores de les autoritats.

En aquest sentit, convé recordar que el bilingüisme i el multilingüisme, així com el multiculturalisme que hi sol anar associat, donen avantatge als individus des del punt de vista intel·lectual, emocional i social, a més dels possibles avantatges econòmics derivats del fet de conèixer més d'una llengua. Segons Wurm (1994, 1997, 1999a), aquests parlants tenen accés a un volum molt més ampli d'informació que els monolingües, tenen més coneixements (lingüístics i d'altres menes), comprenen millor associacions semàntiques divergents i, com que estan acostumats a alternar entre diferents patrons lingüístics i de pensament, són mentalment més flexibles i, per tant, tenen una intel·ligència aplicada més alta que els parlants monolingües; tenen actituds menys rígides i són més tolerants (i.e. són menys hostils i estan menys a la defensiva) davant del desconegut que els monolingües; accepten i respecten més les manifestacions de cultures diferents de la pròpia; tenen una mentalitat més oberta i són menys agressius envers les altres cultures que els monolingües; els seus esquemes de pensament i la seva visió del món són més equilibrats, ja que estan familiaritzats amb conceptes diferents, de vegades contradictoris; són més capaços d'aprendre coses del tot noves, d'adaptar-se a situacions noves i d'entendre les diverses cares d'un problema. Amb la seva actitud i les mesures polítiques, els parlants monolingües de llengües dominants, desconexors de tot el que acabem de dir, inconscientment priven els parlants bilingües o multilingües dels avantatges del multiculturalisme i miren d'imposar-los la creença que el monolingüisme és l'estat realment natural i preferible. (pàg. 14-17)

Activitat 28

- Busca exemples d'actituds lingüístiques negatives, posa-les en comú amb els teus companys i examineu conjuntament si aquestes actituds també es donen entre vosaltres.

Activitat 29

- Busca exemples d'actituds lingüístiques positives i comprova si queden reflectides en el comportament lingüístic.

Activitat 30

- Fes el comentari de text del segon paràgraf del text.

Activitat 31

- Enumera els avantatges que creus que té el multilingüisme.

Activitat 32

- Creus que el monolingüisme té algun avantatge? Argumenta la teva resposta tant si es tracta de monolingüisme individual com universal, o d'ambdós.

Activitat 33

- Els autors fan referència a les “mesures polítiques contràries” a les llengües amenaçades a Austràlia, Canadà i l'antiga URSS. Busca informació sobre quines eren aquestes mesures.

Text 7

Sarah G. Thomason

La mort d'una llengua és tan trista com el nom mateix indica, és una pèrdua cultural devastadora tant per a la comunitat de parlants com per a la comunitat acadèmica. Cada llengua que mor ens tanca una finestra a la ment i l'ànima humanes. Cada llengua que mor ens priva l'accés a un rebost únic d'experiències i pensaments humans. La mort d'una llengua priva la comunitat de parlants de moltes més coses, ja que amb la llengua s'esvaeix inevitablement bona part de la cultura. La mort de les llengües no és un fenomen de la modernitat. La història ens n'ofereix dades i, fins i tot, testimonis. El que sí que és nou és l'índex tan alarmantment alt de desaparició de llengües, del qual hem de prendre consciència els lingüistes i els parlants de llengües amenaçades.

[THOMASON, Sarah G. (2001). *Language Contact. An Introduction*. Edinburgh University Press (pàg. 223)]

Activitat 34

- L'autora afirma que “La mort de les llengües no és un fenomen de la modernitat”. Busca exemples de llengües desaparegudes abans del segle XX.

Activitats complementàries

Activitat 35

a. Intenta trobar raons que expliquin l'índex tan “alarmantment alt de desaparició de llengües” que menciona l'autora. Imagina la vida d'una comunitat al segle XIX, compara-la amb l'actual i assenyalat quins factors poden contribuir a l'augment d'aquest índex.

b. Compara el text 7 amb el que segueix i digues quins punts tenen en comú.

Nettle i Romaine

Creiem que hi ha moltes raons per les quals tots plegats –no només els lingüistes o els parlants de llengües amenaçades- ens hauríem de posar les mans al cap pel que està passant i hauríem d'intentar fer alguna cosa per aturar-ho. En tant que invenció exclusivament humana, és el llenguatge el que ens ha permès fer tot allò que ens singularitza com a espècie: la cultura, la tecnologia, la música, les arts, i encara moltes altres coses. La saviesa acumulada de la nostra espècie té una font riquíssima en les llengües. Així com la tecnologia més nova substitueix la més antiga, no passa el mateix amb les llengües. Cada llengua és una finestra única al món. Cada llengua és un museu vivent, un

monument per a les cultures que s'hi han vehiculat. La desaparició d'una fracció d'aquesta diversitat és una pèrdua per a tots i cadascun de nosaltres, i més encara quan hi ha coses a fer per evitar-ho. D'altra banda, tothom té dret a la seva pròpia llengua, a preservar-la com a recurs cultural i a transmetre-la als seus fills.

[NETTLE, D. i S. ROMAINE (2000). *Vanishing Voices*. Oxford University Press]

c. Fixat que ambdós textos empren la metàfora de la finestra, però en sentit diferent. Et proposem que redactis un text amb el títol “La llengua com a finestra” donant el sentit que tu vulguis a la metàfora.

d. En el text 7 es parla de la llengua com de “rebost”, mentre que en el de Nettle i Romaine s'empra la imatge del museu. Creus que, malgrat la diferència de metàfora, els autors estan parlant del mateix? I si no, de què es parla en cada text quan s'utilitzen aquestes imatges?

e. Els autors afirmen que “tothom té dret a la seva pròpia llengua, a preservar-la com a recurs cultural i a transmetre-la als seus fills”. Hi estàs d'acord? Com es pot exercir aquest dret en una comunitat multilingüe? I en una comunitat on la meitat de la població és monolingüe en una llengua dominant? I en una comunitat minoritària al seu país?

Text 8

Sarah G. Thomason

Si sumem les llengües moribundes i les llengües en perill, què ens queda? Es fa difícil comptar les llengües saludables –llengües sense perill d'extinció- en un futur immediat, perquè, tot i que el nombre de parlants sovint és un bon indicador de la salut d'una llengua, també hi ha llengües amb molts parlants que estan amenaçades. Un altre recurs per saber quines llengües estan segures consisteix a mirar quines són oficials en un –o més d'un- país, ja que el suport estatal també és un bon indicatiu de la bona salut d'una llengua. El nombre de països i la llista de llengües oficials de cadascun d'ells varien molt de pressa; així, per exemple, a la fi de l'Apartheid, Sud-Àfrica va passar de dues llengües oficials, l'afrikaans i l'anglès, a onze. Les dades que oferim, per aquest motiu, poden quedar aviat obsoletes. Tanmateix, les xifres següents serviran d'orientació: dels 195 països del món (any 2000), el 51% tenen l'anglès com a llengua oficial -única o juntament amb d'altres-, el 30% tenen el francès, el 20% tenen l'espanyol, el 23% tenen l'àrab i el 8% tenen el portuguès. Per tant, les cinc llengües esmentades són oficials en 132 països, i només 63 nacions tenen com a oficials altres llengües diferents d'aquestes.

Els altres factors que contribueixen a mantenir viva una llengua són més difícils de valorar. És certament important la utilitat que tingui la llengua en l'àmbit econòmic. També ho són alguns factors socials, com ara la fidelitat

lingüística i ètnica, o el prestigi. Però hi ha llengües que gaudeixen d'aquests privilegis i que, tanmateix, moren. En qualsevol cas, segons suposicions contrastades, al món només estan segures unes 600 llengües (el 10% del total). Si comparem aquesta xifra amb les xifres d'extinció d'espècies biològiques, molt més conegudes per l'opinió pública, els resultats no ens són, per dir-ho planerament, favorables: el 10% dels mamífers i el 5% dels ocells corren perill o estan amenaçats (segons una altra estimació, la meitat de les espècies del món s'hauran extingit, o gairebé, el 2100, una estimació més propera a la situació de les llengües). Amb aquesta comparació no pretenem treure importància al desastre que comporta l'extinció d'espècies biològiques; més aviat volem subratllar la destrucció del món de les llengües.

Els índexs de mortalitat de les llengües previstos per al segle vinent, situats entre el 50 i el 90%, són estremidors. S'assumeix el fracàs de qualsevol intervenció que pugui capgirar la situació per a un nombre no trivial de llengües. Alguns dels programes que s'estan duent a terme podrien suavitzar les xifres de manera significativa, però caldrien més esforços d'abast mundial i força més sort.

[THOMASON, Sarah G. (2001). *Language Contact. An Introduction*. Edinburgh University Press (pàg. 240-243)]

Activitat 36

A partir de l'afirmació de l'autora que "tot i que el nombre de parlants sovint és un bon indicador de la salut d'una llengua, també hi ha llengües amb molts parlants que estan amenaçades", proposa un nombre de parlants que et sembli que garantiria el futur d'una llengua. Comprova després quin percentatge de llengües del món té aquest nombre o superior de parlants. Segons la teva opinió, quantes llengües de les que es parlen actualment tenen el futur garantit?

Activitat 37 *

- Ara per ara, l'islandès, amb menys de 300.000 parlants, sembla que té el futur garantit, mentre que llengües com l'amazic, el kurd o el quítxua, amb uns quants milions de parlants cadascuna, són llengües que podrien desaparèixer si no modifiquen el seu curs. Atès que en aquests casos la variable del nombre de parlants no és un indicador fiable de supervivència, analitza quines són les raons que justifiquen aquest pronòstic.

Activitat 38

a. Fes una llista d'almenys 20 dels 63 estats que, segons l'autora, no tenen ni l'anglès ni el francès ni l'espanyol ni l'àrab ni el portuguès com a llengua oficial. Indica quina és la llengua oficial de cadascun.

b. Esbrina quines són les onze llengües oficials a Sud-Àfrica

Text 9

Andrew Dalby

En primer lloc, necessitem els coneixements que conserven i transmeten. Els éssers humans hem estat capaços de desenvolupar cultures que aprofiten els recursos naturals de gairebé qualsevol centímetre quadrat del nostre planeta. Ho hem aconseguit gràcies a l'exploració i l'avaluació de cadascun dels recursos, i a la transmissió que cada cultura, mitjançant la llengua, fa dels coneixements adquirits generació rere generació. (pàg. 283)

En segon lloc, més enllà de la transmissió dels coneixements adquirits i contrastats, necessitem les altres llengües per tal com ens ofereixen visions diferents de com són les coses; necessitem aquestes altres maneres de veure el món. Ara estem completament segurs que la llengua anglosaxona no és "la més simple, el sistema simbòlic més perfecte i senzill que hagi existit mai", ni caracteritzarem les altres llengües barroerament com a "mecanismes feixucs de transmissió del pensament". Ara estem preparats per acceptar el que Whorf formulava amb tanta precisió, a la dècada dels 30, sobre l'equivocació que seria un món monolingüe. Els que imaginem un futur monolingüe, ja sigui en anglès, alemany, rus o en qualsevol altra llengua, van molt desencaminats i farien un trist favor a l'evolució del pensament humà. A través de les seves llengües, la cultura occidental ha fet una anàlisi provisional de la realitat i està convençuda que la visió que n'ha extret és definitiva. Els únics criteris de correcció es troben en totes les altres llengües que, després de seguir evolucions independents, han formulat una anàlisi provisional diferent però equiparable en termes lògics. (pàg. 284)

Finalment, el tercer punt. Més enllà de la transmissió de coneixements i de visions diferents sobre l'estructuració del món, necessitem el màxim nombre possible de llengües perquè és justament la interacció amb les altres llengües el que fa flexible i creativa la nostra.

[DALBY, Andrew (2003). *Language in danger*. Columbia University Press (pàg. 285)]

Activitat 39

Compara aquest text amb el text 5 i destaca els arguments que tenen en comú.

Activitat 40

- L'autor d'aquest text aporta diferents arguments a favor de la preservació de la diversitat lingüística, alguns dels quals ja coneixem. Enumera els arguments que comparteix amb els autors dels textos anteriors i destaca si en trobes algun de diferent.

Activitat 41

- L'autor afirma que "Ara estem preparats per acceptar el que Whorf formulava amb tanta precisió, a la dècada dels 30, sobre l'equivocació que seria un món monolingüe". Saps qui era Whorf?

Activitat complementària

Activitat 42

Busca informació sobre la hipòtesi Whorf.

Text 10

Tove Skuttnabb-Kangas

El procés de desaparició de la diversitat lingüística és relativament més ràpid que el de desaparició de la biodiversitat. Vegem-ne una comparació senzilla, basada en xifres i índexs d'extinció (per a més detalls, cf. Harmon, en premsa, i Skuttnabb-Kangas 2000):

- Segons estimacions optimistes/realistes, d'aquí a cent anys hauran desaparegut –o gairebé– el 2% de les espècies biològiques i el 50% de les llengües.

- Segons estimacions pessimistes/realistes, d'aquí a cent anys hauran desaparegut –o gairebé– el 20% de les espècies biològiques i el 90% de les llengües.

Si en els propers cent anys assassinem entre el 50 i el 90% de la diversitat lingüística i, en conseqüència, de la diversitat cultural, que són el nostre tresor més ric de coneixements adquirits al llarg de la història i que inclouen coneixements sobre la manera de conservar i aprofitar de forma sostenible els hàbitats biològicament més diversos i vulnerables del planeta, estarem amenaçant greument la nostra supervivència a la terra. Tal com passa amb la diversitat biològica, eliminar la diversitat lingüística comporta un reduccionisme perillós. El monocultiu és sempre vulnerable, en l'agricultura, l'horticultura i la ramaderia: cada vegada s'escampen més i més ràpidament nous animals, bacteris, cultius i gens resistents als antibiòtics, per exemple, i això només és la punta de l'iceberg. La manipulació genètica fa augmentar ràpidament aquest tipus de problemes. Vivim en una societat de la informació cada cop més destructiva, on els "productes" principals són les idees i els coneixements, a més dels serveis, i on els productes concrets (com els xips) són molt lleugers, a diferència dels que produïa la societat industrial, molt més feixucs. En la societat de la informació, la creativitat precedeix la innovació i la inversió. La innovació del capital cultural s'obté gràcies a la diversitat, la creativitat i la multiplicitat del pensament, factors que augmenten en nivells alts de multilingüisme. En termes de les noves maneres que haurem de trobar per enfrontar-nos a la realitat, doncs, el nostre potencial de pensament lateral, que ens podrà salvar de nosaltres mateixos, reposa en la quantitat i la diversitat de llengües i cultures, de pensaments i idees. No sap ningú en quines hi ha la medicina adequada. Per això és necessari el multilingüisme. Els grups multilingües, per necessitat o voluntat, són les poblacions indígenes i les minories. Amb el genocidi lingüístic dut a terme a les escoles, no només estem matant llengües, sinó que podem estar negant als nostres rebesnèts els requisits necessaris per existir. Tenim els coneixements per evitar-ho, però no els aprofitem. És probablement el dilema ètic més gran al qual ens enfrontem.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (pàg. 87-88, 90-91)]

Text 11

PREMI A LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA AGRÀRIA 2002

(28 de gener de 2003)

Palau de la Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya

Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca

Malgrat el seu valor vital per a la supervivència humana, aquesta biodiversitat agrícola està desapareixent a un ritme cada cop més gran. S'estima que, al llarg de la història de la humanitat, s'han utilitzat unes deu mil espècies per a l'alimentació humana i l'agricultura. Actualment, no més de 120 espècies cultivades de plantes ens proporcionen un 90% dels aliments, i només 12 espècies vegetals i 5 espècies animals ens proporcionen més d'un 70% dels aliments. Tan sols 4 espècies vegetals (patates, arròs, blat de moro i blat) i 3 espècies animals (vaques, porcs i pollastres) ens en proporcionen més de la meitat. Al llarg dels darrers cent anys, ha tingut lloc una enorme pèrdua de diversitat genètica dins de les anomenades "principals espècies alimentàries".

En un món sotmès a un ràpid procés de globalització i integració econòmica, l'exemple de la patata palesa diversos tipus d'interdependència que ens han de fer reflexionar i que sens dubte tenen dimensions ètiques importants:

Interdependència geogràfica entre països i regions: el problema d'Europa es resol amb material genètic resistent trobat a l'Amèrica Llatina, centre d'origen i diversitat d'aquest cultiu.

Interdependència generacional: la diversitat genètica desenvolupada i seleccionada per nombroses generacions d'agricultors durant 10.000 anys d'agricultura va permetre trobar, quan es va necessitar, la resistència al *Phytophthora infestans*.

Interdependència entre recursos genètics i tecnologia: per a resoldre el problema d'aquesta malaltia en la patata, va caldre fer servir, a més dels gens de resistència trobats a l'Amèrica Llatina, la biotecnologia adequada per a incorporar-los en les varietats comercials europees.

En general, podem dir que cap país del món és avui autosuficient pel que fa a la biodiversitat agrícola i que la dependència mitjana entre països per als conreus més importants és del 70%. Paradoxalment, molts països que són pobres des del punt de vista econòmic, són rics en gens i en diversitat genètica necessaris per a la supervivència de la humanitat.

A l'igual que altres recursos naturals, la biodiversitat agrícola és un recurs limitat que hem heretat com un tresor dels nostres pares i hem de transmetre íntegrament als nostres fills perquè puguin enfrontar-se a canvis ambientals imprevedibles, inclosos els climàtics i a les necessitats humanes canviants. Hom diu que la diversitat biològica, com el medi ambient, no ens pertany, sinó que la tenim en préstec dels nostres fills. La seva pèrdua seria, per tant, un robatori a les generacions futures.

Activitat 43 **

- a. Els textos 10 i 11 aporten arguments que justifiquen la diversitat, o, més ben dit, la seva necessitat: el primer es refereix a la linguodiversitat i el segon a la biodiversitat. Extreu les idees clau de cadascun i digues si els arguments són semblants.

- b. Alguns autors estableixen una correlació entre la diversitat lingüísticocultural i la biodiversitat. Entre ells, alguns van més enllà i estableixen una relació d'interdependència, de manera que se suposa que en zones de molta biodiversitat hi ha molta linguodiversitat i viceversa. Creus que aquesta relació és certa? Basa la teva resposta en algun exemple.

- c. Llegeix el text 3 d'aquest mòdul i, a partir dels arguments sobre la transmissió genètica i la cultural, digues si et sembla que és possible correlacionar la linguodiversitat amb la biodiversitat.

Activitats complementàries

Activitat 44 **

- a. Busca algun manual de geolingüística i comprova si hi ha alguna pauta territorial en la difusió de les llengües.

- b. Busca exemples de llengües no europees amb més d'un milió de parlants i esbrina si la seva difusió és correlacionable amb la biodiversitat de la zona on es parlen.

Text 12

Arguments a favor de la diversitat lingüística Per Tove Skutnabb-Kangas

- a. Evidència pràctica
  - a1. És possible la comunicació entre llengües diferents.
  - a2. És possible la traducció, encara que sigui imperfecta.
  - a3. No hi ha motiu per tenir por de confusions babèliques.
- b. Arguments ètics
  - b1. La condició que fa possible la comunicació interlingüística i intercultural és ser capaç de valorar l'altre, la diferència.
  - b2. Les comparacions són odioses.
  - b3. No hi ha llengües primitives.
  - b4. Cap ésser humà no és inferior.
  - b5. Cap cultura o forma de vida té menys valor que les altres.
  - b6. No ens hem de mostrar indiferents al sofriment humà.
- c. Arguments ontològics
  - c1. La realitat de cada individu es recolza en les relacions socials.

- c2. No pot existir un "jo" sense un "tu".
- c3. No pot existir un "nosaltres" sense un "vosaltres".
- c4. La construcció de l'alteritat és també la construcció de la pròpia identitat.
- d. Arguments epistemològics
  - d1. Per a la ciència del llenguatge. Per saber com és el llenguatge, hem de tenir dades del màxim nombre possible de llengües.
  - d2. Per a la ciència en general. El coneixement necessita teories alternatives per poder-se desenvolupar. També necessita crítiques i controvèrsies.
- e. Arguments cognitius
  - e1. La creativitat i la innovació exigeixen canvis de perspectiva.
  - e2. El bilingüisme fa la ment més àgil per als canvis de perspectiva.
  - e3. Mirar les coses des de la perspectiva de l'altre ens enriqueix cognitivament.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates]

Activitat 45

Aquest és un resum dels arguments a favor de la diversitat lingüística. Tria els que et convencen i els que no. En cas que cap no et convenci o que et convencin tots, ordena'ls segons la importància que els atorgues.

Guia didàctica

Mòdul 3:

Comentaris de text

Els textos que segueixen fan referència a diferents aspectes de la diversitat lingüística, la seva preservació, el comportament lingüístic, etc. A partir de cada text es proposen una sèrie d'activitats que, com a objectiu general, volen aportar informació als alumnes de manera que puguin adquirir consciència sobre el problema de la pèrdua de diversitat lingüística, avaluar si realment és un problema i, en cas que creguin que sí, pensar solucions. Per cada activitat s'indiquen els objectius, el Solució si cal i altres notes pertinents. En general les activitats són independents les unes de les altres, per bé que en alguns casos es relacionen entre elles. També hi hem afegit activitats complementàries quan els textos suggereixen temes nous o per ampliar el que s'ha tractat. Les activitats es poden fer independentment i, per tant, no cal fer-les totes. Tot i això, quan se'n faci una tria es recomana seguir l'ordre proposat.

Text 1.

El text que segueix és d'un sociolingüista ioruba, Ayo Bamgbose. Hi descriu el comportament lingüístic d'alguns africans.

La funció solidària de la llengua pot resultar sovint desconcertant, especialment per als estrangers que visiten l'Àfrica. En una situació en què algun dels interlocutors no comparteix la llengua amb els altres, generalment es consideraria de mala educació utilitzar justament la llengua que exclou aquest interlocutor. Malauradament, amb massa freqüència en aquests casos la llengua compartida per tots és la llengua oficial (i.e. l'anglès, el francès o el portuguès), de manera que les convencions de la bona educació deixarien sempre l'interlocutor africà en una situació d'inferioritat: és ell qui s'hauria d'ajustar a la llengua de l'altre. Ara bé, el que sol passar finalment és que la bona educació dona pas a la solidaritat. En un context multilingüe, amb diverses llengües africanes en joc, dubto que es faci mai cap concessió a la convenció d'usar un mitjà comú. Per a la majoria d'africans no desperta cap sensació de mala educació assistir a situacions en les quals una parella parli en la pròpia llengua davant dels convidats, un familiar entri al despatx del cap de departament o algú parli per telèfon en la seva llengua davant d'altres companys. He posat èmfasi en la funció solidària de la llengua perquè en les nostres llengües és motiu d'orgull. Davant la dominació per part de les llengües oficials d'importació, l'opinió general afirma que aquestes llengües oficials desplaçaran progressivament les llengües indígenes, i és un fet significatiu que això no sigui cert en l'ús oral gràcies a la solidaritat lingüística.

[BAMGBOSE, Ayo (2000). *Language and exclusion. The Consequences of Language Policies in Africa*. LIT Verlag (pàg. 33)]

Activitat 1

a. Compara els dos comportaments descrits al text: la "funció solidària" i les "convencions de la bona educació". En què consisteix cadascun?

Objectiu: Introduir dos conceptes de l'àmbit del comportament lingüístic que podran ser emprats en debats.

b. Analitza l'opinió de l'autor. Per quina opció es decanta i amb quins arguments? Hi estàs d'acord?

Objectiu: Fer una lectura crítica del text.

Activitat 2

Quin creus que és el comportament predominant a Catalunya? Busca situacions que exemplifiquin la teva resposta.

Objectiu: Emprar la informació per analitzar la realitat quotidiana. Comprovar si les dades obtingudes confirmen o refuten l'opinió de partida.

Activitat 3

a. Quin és el teu comportament lingüístic amb persones que parlen llengües diferents?

Objectiu: Promoure l'autoanàlisi del comportament lingüístic. Adquirir-ne consciència.

b. Observa el teu comportament lingüístic durant un dia: quina llengua has triat, amb qui, on, quan i per què? Analitza quantes vegades ha actuat la "funció solidària" i quantes les "convencions de la bona educació".

Objectiu: Aprendre a sistematitzar les dades obtingudes amb l'autoanàlisi. Adquirir consciència del comportament lingüístic.

Activitats complementàries

Activitat 4

- Ayo Bamgbose és ioruba i la seva primera llengua és el ioruba. Esbrina on es parla aquesta llengua i quants parlants té.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència a l'àmbit acadèmic.

Solució: El ioruba es parla a Nigèria i Benín, té uns 23 milions de parlants.

Activitat 5

- Fagunwa i Wole Soyinka són dos escriptors ioruba, la diferència entre ells és que el primer escrivia en ioruba i el segon escriu en anglès. Creus que aquest fet ha contribuït a fer que Soyinka sigui més conegut? Comprova-ho preguntant als teus amics, professors, familiars...

Objectiu: Introduir un element de reflexió. Wole Soyinka va guanyar el premi Nobel de Literatura l'any 1986 i ni tan sols això l'ha fet gaire conegut. Es pot

suggerir que facin l'enquesta entre professors d'humanitats, alumnes de filologia, escriptors, periodistes; o que busquin els seus llibres a les biblioteques. (Per més qüestions sobre literatura, vegeu el Mòdul 7)

Activitat 6 **

Llegeix el text que segueix.

Skuttnab-Kangas

Segons els càlculs de Pattanayac de 1970, "malgrat els esforços dels darrers 200 anys, a l'Índia només l'1% de la població total havia adquirit una certa habilitat per emprar l'anglès, ... fet que no és compatible amb la democràcia". A mitjan dècada dels 90, el mateix autor estimava en menys del 4% la població que tenia coneixements d'anglès a l'Índia. Els càlculs de Ngũgĩ wa Thiong'o; sobre els països suposadament "anglòfons" de l'Àfrica donen resultats similars: el 90% dels africans parlen només llengües africanes (1992:27). Bernd Heine (1992) presenta algunes dades de l'ús de llengües no africanes a l'Àfrica: anglès, 20% a Nigèria; francès, menys del 10% a l'Àfrica "francòfona"; portuguès, del 5 al 10% a l'Àfrica "lusòfona" (agraeix la referència a Kathleen Heugh). Per tant, seria més legítim considerar Sud-Àfrica un país zuluparlant (o xhosoparlant), deixant invisibles les altres llengües, inclosos l'afrikaans i l'anglès, que no pas considerar que determinades zones d'Àfrica són anglòfones, francòfones o lusòfones. Benvolgut lector, mira de buscar un motiu legítim que expliqui per què triem la segona opció i no la primera.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (pàg. 230-232)]

- a. Dóna resposta a la pregunta plantejada per l'autora al final del text.
- b. Comenta el text de Bamgbose tenint en compte aquesta informació.

Objectiu: Adonar-se de què parlem realment quan parlem de països "anglòfons", "francòfons", etc. Comprovar què comporten les convencions de la bona educació en poblacions on els coneixedors de les llengües oficials tenen percentatges tan baixos.

- c. Esbrina qui és Ngũgĩ wa Thiong'o.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència en l'àmbit acadèmic.

Solució: Ngũgĩ wa Thiong'o és un escriptor kikuiu que va començar escrivint en anglès. Quan es va adonar que la llengua l'impedia arribar als seus veïns i a aquells de qui parlava, va decidir escriure en kikuiu. La seva decisió el va portar a la presó primer i, després, a l'exili del seu país, Kenya.

Material complementari: "Ngũgĩ wa Thiong'o: punt de referència per a la revalorització de les llengües africanes". *Europa de les Nacions*, 30, Estiu/1996, pàg.4-10.

Text 2

“La creació d’espais d’ús per a la llengua entre els joves”

Joan Gelabert

Dins la revista: *Treballs de sociolingüística catalana*, 17, 2003.

Un altre aspecte no estudiat prou, però que cal tenir present, és el que en diríem la marca d’ús de l’idioma. Un jove, una al·lota, que sistemàticament usa el castellà amb els companys, en converses bilingües, no apareix “marcat” per cap connotació lingüística. En canvi el jove o l’al·lota que es manté fidel a la llengua catalana, en les mateixes circumstàncies, és, generalment, marcat amb qualificatius de radicalitat, càrrega que no sempre s’està disposat a assumir i que comporta molts d’abandonaments en l’ús de la llengua catalana. Així, l’habitual rol “de bona educació” que la nostra societat encara no s’ha tret de sobre a l’hora de passar al castellà davant d’una persona que se’ns adreça en castellà, a pesar de saber que ens entén, és ben generalitzat entre els joves. Els factors psicolingüístics que afecten la comunicació interpersonal entre els joves no ajuden a mantenir la fidelitat a la llengua catalana. En uns moments en què la seguretat personal (o caldria dir-ne pragmatisme juvenil?) no està prou afermada, les prioritats de comunicació passen per sobre de la fidelitat lingüística.

Activitat 7

a. Què entens per “marca d’ús de l’idioma”?

Objectiu: Familiaritzar-se amb conceptes de la sociolingüística.

Solució: El terme “llengua no marcada” s’empra com a quasi-sinònim de “llengua per defecte” i s’acostuma a oposar a “llengua marcada”. La primera és percebuda com una llengua neutra que no afegeix cap connotació específica i la segona és percebuda com la llengua que ens identifica com a membres d’un grup, detentors d’una ideologia, etc. La “marca d’ús de l’idioma” correspon, doncs, a aquestes connotacions que implica l’ús d’una llengua determinada.

b. Imagina quines motivacions deuen moure els dos tipus de joves descrits en aquest text per actuar com ho fan respecte a la tria de llengua.

c. Creus que és certa l’afirmació de l’autor que qui “usa el castellà amb els companys, en converses bilingües, no apareix “marcat” per cap connotació lingüística”?

Objectiu: Adquirir consciència sobre les connotacions o “marques” que afegim a la tria de determinades llengües.

d. Creus que és certa l’afirmació de l’autor que qui usa “la llengua catalana, en les mateixes circumstàncies, és, generalment, marcat amb qualificatius de radicalitat”?

Objectiu: Adquirir consciència sobre les connotacions que afegim -o no- al fet de parlar català.

e. Si has fet l'activitat 3 (Observar el teu comportament lingüístic), avaluu en quines tries has optat per la llengua marcada i en quines per la no marcada.

Objectiu: Aplicar un coneixement a l'anàlisi d'un comportament.

Activitat 8

a. Compara el text de Gelabert amb el de Bamgbose. Quina seria la funció solidària i quines les convencions de la bona educació en el cas del català?

Objectiu: Aplicar un coneixement a l'anàlisi d'un text.

b. Compara les expressions "funció solidària" i "fidelitat a la llengua". Quina et sembla més suggeridora? Quina et motivaria més a l'hora de canviar el teu comportament lingüístic?

Objectiu: Familiaritzar-se amb l'ús de terminologies diferents. Adonar-se de fins a quin punt "el nom fa la cosa". Reflexionar sobre fins a quin punt la manera de dir les coses ens pot fer veure-les de manera diferent. Aquesta activitat es pot complementar amb una reflexió sobre les campanyes, la proposta d'eslògans per incentivar l'ús del català, etc.

c. Ambdós autors oposen la "bona educació" a la "funció solidària" i la "fidelitat a la llengua", respectivament. Quines conseqüències té l'opció per la "bona educació"?

Objectiu: Reflexionar sobre les conseqüències del comportament lingüístic.

Activitat 9

Creus que el fet de parlar la pròpia llengua pot ser mai un cas de "mala educació"? prepara un debat a l'aula sobre educació i usos lingüístics.

Objectiu: Aprendre a debatre sobre una qüestió amb arguments raonats prèviament.

Text 3

Tove Skutnabb-Kangas

Un ésser viu no pot convertir-se en un individu d'una altra espècie: si és un ocell, no pot decidir esdevenir un cavall o una papallona. En canvi, una persona pot convertir-se en parlant d'una altra llengua, passant del khoekhoe a l'afrikaans o al sotho, per exemple. En segon lloc, no es pot ser cavall i ocell al mateix temps (només en els mites), mentre que sí que és possible ser alhora parlant (fins i tot natiu) d'afrikaans i khoekhoe, o de les tres llengües esmentades alhora. Això significa que els paral·lelismes s'han d'establir entre característiques culturals, apreses, dels éssers vius, animals i humans (com els rens, que aprenen que han de menjar coses diferents a l'estiu i a l'hivern, la gent parla llengües diferents en diferents situacions), més que no pas entre llengües i espècies tractades al mateix nivell. Les persones podem ser multilingües de la mateixa manera que els animals poden ser multiculturals en els hàbits

alimentaris i ens podem adaptar a circumstàncies noves i canviar entre diversos comportaments. En tercer lloc, cal tenir en compte el futur de les noves generacions. Tot i que és el cas que un ésser viu, un ocell, mor sense que per això desaparegui necessàriament l'espècie i que pot morir una persona sense que per això necessàriament desaparegui la llengua, no és voluntat de la nova generació ser o no un ocell: simplement ho és. En contrast, un infant no neix (ni és concebut) amb una llengua determinada, sinó que el desplegament d'una o altra llengua depèn del que l'infant sent en el seu entorn (a diferència d'una cria d'ocell, que no esdevindrà un cavall per molt que només estigui exposada a cavalls i mai a ocells, encara que el seu aprenentatge sí que depengui de l'entorn). D'altra banda, un infant que no hagi estat exposat a la llengua dels seus pares (per exemple el khoekhoe) no sabrà aquesta llengua; és a dir, els pares poden escollir i la seva tria té conseqüències directes en l'infant.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (Pàg. 220)]

Activitat 10

L'autora estableix una diferència entre allò que es transmet genèticament i allò que es transmet culturalment. Quins són els trets que diferencien ambdós tipus de transmissió? Extreu exemples pertinents del text per il·lustrar la resposta i busca'n de nous.

Objectiu: Aprendre a reelaborar informacions.

Solució: És important que els alumnes entenguin la diferència entre ambdós tipus de transmissió. En el cas de la genètica, no es pot triar, en el cas de la cultural, almenys en part, sí. D'altra banda els bens culturals són transmissibles a qualsevol altra persona i són acumulables. En el cas de la llengua, es pot aprendre i no cal renunciar a la pròpia per adquirir-ne una altra.

Activitat 11

- No tothom parla la llengua que parlen els seus pares, o no tothom transmet la llengua que li ha estat transmesa, els infants poden adquirir la llengua de l'entorn. Fes un recull de casos en què algú no parli la llengua d'algun dels seus pares o de tots dos i esbrina'n les causes.

Objectiu: Aprendre a recollir i elaborar dades

Activitat 12

- Saps quines eren les llengües dels teus avantpassats? Fes el teu arbre lingüísticogenealògic fins allà on el puguis reconstruir (avis, besavis, etc.) i comprova si parlaven alguna llengua que tu no parles. Si és així, com és que no t'ha arribat? Com s'ha interromput la transmissió si és una primera llengua?

Objectiu: Promoure la reflexió sobre els processos de transmissió, la seva interrupció, etc.

Activitat 13

- Fes un inventari dels resultats obtinguts en l'activitat anterior per tots els teus companys de grup o de curs. Quantes llengües hi ha en el vostre passat? Quantes en el vostre present?

Objectiu: Adquirir consciència dels efectes de la transmissió en grups més grans, identificar les tendències: tendim a conservar o a abandonar les llengües dels nostres avantpassats, és una tendència o hi ha forces que porten cap a una banda o cap a l'altra, etc.

Activitats complementàries

Activitat 14

- Llegeix i comenta aquest text

S'estan fent cada vegada més habituals les famílies en què el pare i la mare no tenen la mateixa llengua materna i en què els fills només n'aprenen una de les dues, o potser cap. És una tragèdia. El nombre de matrimonis lingüísticament i culturalment mixtos està creixent exponencialment, i encara hem de veure els resultats a llarg termini dels reptes a gran escala que suposen. Els resultats depenen en certa mesura també de l'actitud, més o menys inclusiva o exclusiva, dels membres menys mòbils de la comunitat, així com del grau de fluïdesa de les identitats multilingües i dels canvis que experimenten.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (Pàg. 245)]

a. Per què l'autora considera una tragèdia el fet que els fills de famílies bilingües aprenguin només una de les llengües dels progenitors? T'ho sembla a tu?

Objectiu: A prendre a contrastar les pròpies opinions amb les d'altres persones o especialistes en un tema

b. La pèrdua d'una de les llengües dels pares segur que té conseqüències en la comunicació amb els avis. Coneixes algun cas en què els néts no es puguin comunicar amb els avis?

Objectiu: Iniciar-se en la recerca de l'entorn més immediat.

c. La interrupció de la transmissió intergeneracional d'una llengua es considera el punt clau en el procés de substitució lingüística, a partir del qual ja s'entra en una fase irreversible o des de la qual la recuperació és molt difícil. Has pensat mai què pot dur una persona a parlar als seus fills en una llengua que no li ha estat transmesa? Creus que la preservació de la diversitat lingüística hauria de fer algun paper en aquesta decisió?

Objectiu: Aprendre a desenvolupar arguments propis.

Text 4

Revitalització lingüística: visió general

(dins *The Green Book of Language Revitalization in Practice*, editat per Leanne Hinton i Ken Hale, pàgina 13)

El cor d'una llengua són els parlants nadius d'aquesta llengua. En general, la causa directa més important de la mort d'una llengua, resultat de diversos factors, és el fet que, en un moment determinat, els parlants nadius deixen d'utilitzar-la com a mitjà de comunicació. En la majoria de casos no és una decisió conscient, és més aviat com un cor que deixa de bategar: quan un traumatisme, una malaltia o un procés degeneratiu deterioren el cos fins al punt que la vida no ho pot suportar més, el cor s'atura i s'esdevé la mort. De la mateixa manera, les exigències i les pressions exercides per la societat i la llengua dominants porten finalment a l'abandó de la llengua amenaçada. En el cas d'una persona a punt de morir, la primera cosa que han de fer els metges és restablir el batec del cor. En el cas d'una llengua amenaçada, la primera cosa que cal fer és aconseguir que els parlants nadius la tornin a emprar. Aquest objectiu topa amb moltes dificultats, que augmentaran encara més com més temps faci que no es parla la llengua. En primer lloc, els factors que han silenciat la llengua poden continuar essent presents. Però és encara més greu la manca de situacions comunicatives en les quals els individus puguin utilitzar la llengua, especialment quan la majoria de membres de la comunitat ja no la coneixen i en el seu cercle habitual el parlant no troba ningú que l'entengui i sigui capaç de respondre'l en la seva llengua. Un altre problema cabdal és que, a mesura que passa el temps, els parlants perden competència en la seva llengua, comencen a ser massa conscients de les pròpies dificultats i tenen por de fer errors davant d'altres parlants. També es pot donar el cas que els darrers parlants no hagin après la llengua com la seva primera llengua, no hi tinguin prou fluïdesa i l'abandonin per culpa de les crítiques o les bromes d'altres parlants.

Activitat 15

- L'autor parla del fet que els parlants nadius deixin de parlar una llengua com a causa de la seva mort. Afegeix, però, que aquesta causa és "resultat de diversos factors". Fes una llista dels factors que et sembli que poden causar la mort d'una llengua.

Objectiu: Reflexionar sobre un tema a partir d'un text o unes dades

Activitat 16

- "La manca de situacions comunicatives en les quals els individus puguin utilitzar la llengua" és considerat un altre dels problemes greus de cara a la recuperació d'una llengua. Creus que aquest és el cas del català? Si és així, intenta explicar per què.

Objectiu: Aplicar uns coneixements a una situació coneguda

Activitat 17

- Una altra causa mencionada és que els parlants que aprenen una llengua "no hi tinguin prou fluïdesa i l'abandonin per culpa de les crítiques o les bromes d'altres parlants". Creus que l'autor té raó? Coneixes algú que es trobi en aquesta situació?

Objectiu: Reflexionar sobre els prejudicis lingüístics.

Activitat 18

- Quina de les causes que segueixen et sembla que pot contribuir a la mort d'una llengua?

- a - Que sigui una llengua primitiva
- b - Que no permeti expressar els conceptes de la modernitat
- c - Que tingui poques paraules
- d - Que sigui un dialecte
- e - Que no es pugui escriure
- f - Que sigui molt difícil
- g - Que no tingui gramàtica
- h - Que no s'hi pugui parlar de tecnologia
- i - Que no s'hi pugui pensar ni filosofar
- j - Que no tingui literatura

Objectiu: Comprovar els propis prejudicis lingüístics.

Solució: Cap de les mencionades és causa de res perquè totes son inexistents o sense sentit. Cal deixar clar als alumnes que no hi ha cap element lingüístic que contribueixi a la mort d'una llengua, tots són factors socials, econòmics, polítics o de qualsevol altra naturalesa però mai lingüística. No hi ha res en les llengües que les predestini a ser substituïdes.

Activitat 19

- Quines de les condicions que segueixen et semblen imprescindibles per a la supervivència d'una llengua?

- a - Que tingui molts parlants
- b - Que sigui emprada a l'ensenyament
- c - Que sigui emprada als mitjans de comunicació
- d - Que es transmeti intergeneracionalment
- e - Que sigui emprada a Internet
- f - Que hagi desenvolupat una gran literatura
- g - Que tingui gramàtica i diccionari
- h - Que sigui oficial
- i - Que sigui emprada habitualment en la comunicació
- j - Que sigui una llengua de cultura

Objectiu: Revisar les preconcepcions pròpies o induïdes.

Solució: De les esmentades només la d (Que es transmeti intergeneracionalment) i la i (Que sigui emprada habitualment en la comunicació) són realment imprescindibles per a la supervivència d'una llengua. Podem pensar en qualsevol llengua viva i ens adonarem que en molts moments de la seva història ha sobreviscut sense que es donessin la resta de condicions o la major part.

Activitat complementària

Activitat 20

Els noms que segueixen són de darrers parlants. Esbrina quines eren les seves llengües, on es parlaven i a quina família lingüística pertanyien.

Solució:

Dolly Pentreath	còrnic (Regne Unit; cèltica)
Tevfic Esenç	ubykh (Turquia; caucàsica)
Roscinda Nolasquez	cupeño (EUA; utoasteca)
Laura Sommersal	wappo (EUA; yuki)
Antonio Udine	dàlmata (romànica; Croàcia)
Ned Maddrell	manx (Regne Unit; cèltica)
Arthur Bennett	mbabaram (Austràlia; pama-nyunga)
Red Thundercloud	sioux catabwa (EUA; sioua)
Marie Smith	eyak (Alaska; atapascana)
Helen Salter	tuscarora (Canadà; iroquesa)

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència en l'àmbit acadèmic. Adonar-se que darrere de cada llengua que mor, hi ha persones que pateixen.

Text 5

"Llengües amenaçades i preservació lingüística. Per què és important el treball sobre llengües amenaçades?"

David i Maya Bradley

Hi ha motius almenys de quatre tipus: lingüístics, ètics, científics i simbòlics.

1. Des del punt de vista lingüístic, cal que descriguem les llengües amenaçades. Si les llengües desapareixen sense que les haguem descrites, no sabrem mai si contenien estructures absents o rares en altres llengües. D'altra banda, està comprovat que les llengües amenaçades canvien de manera diferent que la resta de llengües, un fet que té implicacions importants per a la teoria de la lingüística històrica.

2. Raons ètiques. Si les llengües desapareixen sense que les haguem descrites, les generacions futures no podran aprendre la llengua dels seus avantpassats ni tindran accés a molts aspectes del coneixement i la cultura tradicionals. Des del punt de vista ètic, no tenim dret a privar-les de la possibilitat de mantenir o recuperar la llengua i la cultura pròpies.

3. Raons científiques. Cada societat té els seus propis coneixements, que codifica mitjançant patrons lingüístics particulars. Per això, cada llengua categoritza el món d'una manera única que en reflecteix una determinada visió. A més, cada grup humà viu en un ecosistema diferent i té coneixements únics sobre el seu hàbitat, les plantes i els animals, que es perden quan la llengua desapareix. Aquests coneixements tenen un gran valor científic, ja que poden servir per elaborar nous medicaments, aliments i materials que, a més, poden tenir valor pràctic i econòmic.

4. Raons simbòliques. Per a un grup humà, la identitat i l'autoestima tenen una importància cabdal. I la llengua és un element crucial de la identitat de grup, fins i tot quan els parlants no senten la necessitat de parlar-la amb fluïdesa.

Podríem dir que la primera raó s'adreça només als lingüistes. Tanmateix, juntament amb la tercera motivació, és un tipus d'argument paral·lel als que,

aplicats a la biodiversitat, han fet guanyar tants adeptes a l'activisme ecologista. Quan una llengua mor, ¿com podem arribar a saber si el grup que la parlava coneixia una planta medicinal capaç de guarir el càncer o un cultiu capaç de resistir les plagues sense necessitat de pesticides? En l'era de la mundialització, però, la raó de més pes per a determinats grups i comunitats és la quarta, la necessitat d'una identitat i d'una autoestima alta. La mundialització de l'anglès i l'expansió de les llengües nacionals no són gaire diferents de l'expansió de varietats vegetals genèticament modificades a mans de companyies multinacionals. D'una banda, l'anglès s'està promovent fins i tot en països on no és la primera llengua i, de l'altra, gairebé tots els països promouen la llengua nacional en detriment de les llengües de les minories o dels immigrants. Així, l'experimentació lingüística duta a terme actualment portarà a un grau d'homogeneïtzació més alt encara que el provocat per l'experimentació alimentària. I a una centralització i un control del coneixement més grans encara que els monopolis comercials dels productes vegetals genèticament modificats. (pàg. 11-12)

Activitat 21

Els autors exposen motius de quatre tipus per justificar la importància del treball en llengües amenaçades. Analitza si aquests arguments t'afecten a tu directament d'alguna manera, és a dir, si la mort de les llengües també és el teu problema.

Objectiu: Reflexionar sobre problemes que afecten a tothom i analitzar com repercuteixen en la nostra vida.

Activitat 22

Guantxe, taino, còrnic i cumanaoto són quatre llengües extingides. Esbrina on es parlaven, les circumstàncies de la seva extinció i si ens han deixat algun testimoni de la seva existència.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència en l'àmbit acadèmic.

Solució:

El guantxe es parlava a les Canàries fins el segle XV, era una llengua del grup berber. *Teide* i *Tenerife* són topònims guantxes i *Yeray* és un antropònim guantxe.

El taino era la llengua que parlaven els primers indis que va trobar Colom en arribar a Amèrica. Ens n'han arribat paraules com *canoa*, *barbacoa*, *hamaca*...

El còrnic era una llengua cèltica. *Jennifer* és un nom d'origen còrnic.

El cumanaoto es parlava a Veneçuela. La paraula *butaca* és d'origen cumanaoto.

Activitat 23

Els autors afirmen que “Des del punt de vista ètic, no tenim dret a privar-les [les generacions futures] de la possibilitat de mantenir o recuperar la llengua i la cultura pròpies.”. Prepara un debat a l'aula sobre aquesta qüestió.

Material addicional: Es poden proposar lectures sobre la identitat. Recomanem el llibre d'Amin Maalouf, *Les identitats que maten*.

Activitat 27 *

Els autors parlen de “La mundialització de l'anglès i l'expansió de les llengües nacionals” com d'un risc a causa de les conseqüències homogeneïtzadores. Tenint en compte el nombre de llengües que es parlen al món i el nombre d'estats existents, calcula la mitjana de llengües per estat. Si cada llengua oficial aconseguís fer desaparèixer les no oficials de l'estat corresponent, quantes llengües quedarien al món?

Objectiu: Buscar dades objectives que permetin entendre la magnitud del procés d'homogeneïtzació lingüística i les seves implicacions.

Solució: Al món es parlen unes 5000 llengües (les xifres varien entre les 3000 i les 8000) i hi ha a l'entorn de 220 estats. Una simple divisió ens situa entre les 20-30 llengües per estat. L'activitat també pot ser útil per explicar que el nombre de llengües mai podrà ser una xifra exacta i fins i tot el d'estats, molt més objectivable, té variacions cada any.

Text 6

"Llengües amenaçades i preservació lingüística. Per què és important el treball sobre llengües amenaçades?"

David i Maya Bradley

[...] Un dels factors principals en el manteniment i la revitalització d'una llengua amenaçada és l'actitud dels parlants envers la pròpia llengua i la importància que li atorguen com a símbol identitari. El manteniment i la revitalització d'una llengua minoritària o amenaçada també depenen en bona mesura de l'actitud, les polítiques i el coneixement o el desconeixement que en tinguin els parlants de la llengua dominant, en l'òrbita de la qual se situa la llengua amenaçada i amb la qual tenen més contacte els seus parlants. Una actitud negativa i les mesures polítiques contràries de part dels parlants de la llengua dominant fan preveure el pitjor per al manteniment de la llengua amenaçada; aquestes actituds han estat la tònica general en molts països (e.g. Austràlia, Canadà, antiga URSS) fins a la dècada dels 70 o més enllà i són típiques encara de països com ara Indonèsia. La substitució de les actituds i les polítiques contràries per altres de positives, en canvi, pot dur a la revitalització d'una llengua amenaçada, o fins i tot al ressorgiment d'una llengua aparentment extingida –però que, en realitat, restava amagada- gràcies a la desaparició de les actituds amenaçadores de les autoritats.

En aquest sentit, convé recordar que el bilingüisme i el multilingüisme, així com el multiculturalisme que hi sol anar associat, donen avantatge als individus des del punt de vista intel·lectual, emocional i social, a més dels possibles avantatges econòmics derivats del fet de conèixer més d'una llengua. Segons Wurm (1994, 1997, 1999a), aquests parlants tenen accés a un volum molt més ampli d'informació que els monolingües, tenen més coneixements (lingüístics i d'altres menes), comprenen millor associacions semàntiques divergents i, com

que estan acostumats a alternar entre diferents patrons lingüístics i de pensament, són mentalment més flexibles i, per tant, tenen una intel·ligència aplicada més alta que els parlants monolingües; tenen actituds menys rígides i són més tolerants (i.e. són menys hostils i estan menys a la defensiva) davant del desconegut que els monolingües; accepten i respecten més les manifestacions de cultures diferents de la pròpia; tenen una mentalitat més oberta i són menys agressius envers les altres cultures que els monolingües; els seus esquemes de pensament i la seva visió del món són més equilibrats, ja que estan familiaritzats amb conceptes diferents, de vegades contradictoris; són més capaços d'aprendre coses del tot noves, d'adaptar-se a situacions noves i d'entendre les diverses cares d'un problema. Amb la seva actitud i les mesures polítiques, els parlants monolingües de llengües dominants, desconixedors de tot el que acabem de dir, inconscientment priven els parlants bilingües o multilingües dels avantatges del multiculturalisme i miren d'imposar-los la creença que el monolingüisme és l'estat realment natural i preferible. (pàg. 14-17)

Activitat 28

- Busca exemples d'actituds lingüístiques negatives, posa-les en comú amb els teus companys i examineu conjuntament si aquestes actituds també es donen entre vosaltres.

Objectiu: Promoure la reflexió sobre les pròpies actituds lingüístiques.

Activitat 29

- Busca exemples d'actituds lingüístiques positives i comprova si queden reflectides en el comportament lingüístic.

Objectiu: Promoure la reflexió sobre la relació entre actituds i comportament. Estar a favor de la preservació del medi ambient implica tenir un comportament conseqüent? Estar a favor de la diversitat lingüística implica tenir un comportament lingüístic que la promogui?

Activitat 30

- Fes el comentari de text del segon paràgraf del text.

Objectiu: promoure la reflexió sobre els beneficis del multilingüisme.

Activitat 31

- Enumera els avantatges que creus que té el multilingüisme.

Objectiu: promoure la reflexió sobre els beneficis del multilingüisme

Activitat 32

- Creus que el monolingüisme té algun avantatge? Argumenta la teva resposta tant si es tracta de monolingüisme individual com universal, o d'ambdós.

Objectiu: Fomentar la reflexió crítica. L'argumentació no pot deixar de banda els possibles inconvenients o efectes no desitjats del monolingüisme.

Activitat 33

- Els autors fan referència a les “mesures polítiques contràries” a les llengües amenaçades a Austràlia, Canadà i l'antiga URSS. Busca informació sobre quines eren aquestes mesures.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència en l'àmbit acadèmic. Comprovar que la mort de les llengües no és un fenomen natural, sinó que és el resultat d'accions encaminades a forçar els parlants a abandonar la seva llengua.

Solució: En aquests estats, i fins als anys 70 en algun cas, van ser habituals els genocidis, deportacions, prohibicions i càstigs per evitar la perpetuació de les cultures i les llengües autòctones. I en tots tres es va dur a terme l'internament forçat de criatures de 5-6 anys fins a l'adolescència per tal que perdessin la llengua.

Material addicional: La pel·lícula *Generación robada* es basa en la història d'una nena segrestada per l'estat australià.

Text 7

Sarah G. Thomason

La mort d'una llengua és tan trista com el nom mateix indica, és una pèrdua cultural devastadora tant per a la comunitat de parlants com per a la comunitat acadèmica. Cada llengua que mor ens tanca una finestra a la ment i l'ànima humanes. Cada llengua que mor ens priva l'accés a un rebost únic d'experiències i pensaments humans. La mort d'una llengua priva la comunitat de parlants de moltes més coses, ja que amb la llengua s'esvaeix inevitablement bona part de la cultura. La mort de les llengües no és un fenomen de la modernitat. La història ens n'ofereix dades i, fins i tot, testimonis. El que sí que és nou és l'índex tan alarmantment alt de desaparició de llengües, del qual hem de prendre consciència els lingüistes i els parlants de llengües amenaçades.

[THOMASON, Sarah G. (2001). *Language Contact. An Introduction*. Edinburgh University Press (pàg. 223)]

Activitat 34

- L'autora afirma que “La mort de les llengües no és un fenomen de la modernitat”. Busca exemples de llengües desaparegudes abans del segle XX.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència en l'àmbit acadèmic.

Activitats complementàries

Activitat 35

a. Intenta trobar raons que expliquin l'índex tan “alarmantment alt de desaparició de llengües” que menciona l'autora. Imagina la vida d'una comunitat al segle XIX, compara-la amb l'actual i assenyala quins factors poden contribuir a l'augment d'aquest índex.

Objectiu: Promoure l'observació de fenòmens i la seva anàlisi.

Solució: La diferència fonamental rau, naturalment, en la facilitat de comunicació i desplaçament (ràdio, televisió, cinema, mitjans de transport, etc.). També la generalització de l'ensenyament, l'alfabetització, etc. són factors que poden contribuir a l'acceleració dels processos de substitució.

b. Compara el text 7 amb el que segueix i digues quins punts tenen en comú.

Nettle i Romaine

Creiem que hi ha moltes raons per les quals tots plegats –no només els lingüistes o els parlants de llengües amenaçades- ens hauríem de posar les mans al cap pel que està passant i hauríem d'intentar fer alguna cosa per aturar-ho. En tant que invenció exclusivament humana, és el llenguatge el que ens ha permès fer tot allò que ens singularitza com a espècie: la cultura, la tecnologia, la música, les arts, i encara moltes altres coses. La saviesa acumulada de la nostra espècie té una font riquíssima en les llengües. Així com la tecnologia més nova substitueix la més antiga, no passa el mateix amb les llengües. Cada llengua és una finestra única al món. Cada llengua és un museu vivent, un monument per a les cultures que s'hi han vehiculat. La desaparició d'una fracció d'aquesta diversitat és una pèrdua per a tots i cadascun de nosaltres, i més encara quan hi ha coses a fer per evitar-ho. D'altra banda, tothom té dret a la seva pròpia llengua, a preservar-la com a recurs cultural i a transmetre-la als seus fills.

[NETTLE, D. i S. ROMAINE (2000). *Vanishing Voices*. Oxford University Press]

Objectiu: Promoure la lectura crítica dels textos

c. Fixat que ambdós textos empenen la metàfora de la finestra, però en sentit diferent. Et proposem que redactis un text amb el títol “La llengua com a finestra” donant el sentit que tu vulguis a la metàfora.

Objectiu: Desenvolupar un tema a partir d'una idea.

d. En el text 7 es parla de la llengua com de “rebot”, mentre que en el de Nettle i Romaine s'empra la imatge del museu. Creus que, malgrat la diferència de metàfora, els autors estan parlant del mateix? I si no, de què es parla en cada text quan s'utilitzen aquestes imatges?

Objectiu: Reflexionar sobre l'ús de metàfores, també com a visió del món.

e. Els autors afirmen que “tothom té dret a la seva pròpia llengua, a preservar-la com a recurs cultural i a transmetre-la als seus fills”. Hi estàs d'acord? Com es pot exercir aquest dret en una comunitat multilingüe? I en una comunitat on la meitat de la població és monolingüe en una llengua dominant? I en una comunitat minoritària al seu país?

Objectiu: Constatar que fins i tot els principis generals amb què tots podrien estar d'acord poden posar problemes a la pràctica. La casuística es pot ampliar, així com també es poden plantejar casos reals.

Text 8

Sarah G. Thomason

Si sumem les llengües moribundes i les llengües en perill, què ens queda? Es fa difícil comptar les llengües saludables –llengües sense perill d'extinció- en un futur immediat, perquè, tot i que el nombre de parlants sovint és un bon indicador de la salut d'una llengua, també hi ha llengües amb molts parlants que estan amenaçades. Un altre recurs per saber quines llengües estan segures consisteix a mirar quines són oficials en un –o més d'un- país, ja que el suport estatal també és un bon indicatiu de la bona salut d'una llengua. El nombre de països i la llista de llengües oficials de cadascun d'ells varien molt de pressa; així, per exemple, a la fi de l'Apartheid, Sud-Àfrica va passar de dues llengües oficials, l'afrikaans i l'anglès, a onze. Les dades que oferim, per aquest motiu, poden quedar aviat obsoletes. Tanmateix, les xifres següents serviran d'orientació: dels 195 països del món (any 2000), el 51% tenen l'anglès com a llengua oficial –única o juntament amb d'altres-, el 30% tenen el francès, el 20% tenen l'espanyol, el 23% tenen l'àrab i el 8% tenen el portuguès. Per tant, les cinc llengües esmentades són oficials en 132 països, i només 63 nacions tenen com a oficials altres llengües diferents d'aquestes.

Els altres factors que contribueixen a mantenir viva una llengua són més difícils de valorar. És certament important la utilitat que tingui la llengua en l'àmbit econòmic. També ho són alguns factors socials, com ara la fidelitat lingüística i ètnica, o el prestigi. Però hi ha llengües que gaudeixen d'aquests privilegis i que, tanmateix, moren. En qualsevol cas, segons suposicions contrastades, al món només estan segures unes 600 llengües (el 10% del total). Si comparem aquesta xifra amb les xifres d'extinció d'espècies biològiques, molt més conegudes per l'opinió pública, els resultats no ens són, per dir-ho planerament, favorables: el 10% dels mamífers i el 5% dels ocells corren perill o estan amenaçats (segons una altra estimació, la meitat de les espècies del món s'hauran extingit, o gairebé, el 2100, una estimació més propera a la situació de les llengües). Amb aquesta comparació no pretenem treure importància al desastre que comporta l'extinció d'espècies biològiques; més aviat volem subratllar la destrucció del món de les llengües.

Els índexs de mortalitat de les llengües previstos per al segle vinent, situats entre el 50 i el 90%, són estremidors. S'assumeix el fracàs de qualsevol intervenció que pugui capgirar la situació per a un nombre no trivial de llengües. Alguns dels programes que s'estan duent a terme podrien suavitzar les xifres de manera significativa, però caldrien més esforços d'abast mundial i força més sort.

[THOMASON, Sarah G. (2001). *Language Contact. An Introduction*. Edinburgh University Press (pàg. 240-243)]

Activitat 36

A partir de l'afirmació de l'autora que “tot i que el nombre de parlants sovint és un bon indicador de la salut d'una llengua, també hi ha llengües amb molts parlants que estan amenaçades”, proposa un nombre de parlants que et sembli

que garantiria el futur d'una llengua. Comprova després quin percentatge de llengües del món té aquest nombre o superior de parlants. Segons la teva opinió, quantes llengües de les que es parlen actualment tenen el futur garantit?

Objectiu: Comprovar si algunes de les percepcions que tenim sobre les llengües s'ajusten a la realitat. En general, les estimacions del nombre de parlants s'acostumen a fer a l'alça. De fet, és molt més normal una llengua amb 20.000 parlants que una llengua amb 20 milions de parlants.

Solució: de les llengües que es parlen actualment, només unes 80 tenen més de 10 milions de parlants i no arriben a les 300 les que tenen més d'un milió de parlants (vegeu la llista inclosa a l'activitat 44).

Activitat 37 *

- Ara per ara, l'islandès, amb menys de 300.000 parlants, sembla que té el futur garantit, mentre que llengües com l'amazic, el kurd o el quítxua, amb uns quants milions de parlants cadascuna, són llengües que podrien desaparèixer si no modifiquen el seu curs. Atès que en aquests casos la variable del nombre de parlants no és un indicador fiable de supervivència, analitza quines són les raons que justifiquen aquest pronòstic.

-**Objectiu:** Iniciar-se en l'anàlisi de les variables que intervenen en la vitalitat de les llengües.

- **Solució:** L'amazic, el quítxua i el kurd són llengües no oficials que es parlen en diferents estats amb diferents polítiques lingüístiques. Totes elles estan en contacte amb llengües oficials que ocupen molts àmbits d'ús en detriment de les llengües subordinades.

Activitat 38

a. Fes una llista d'almenys 20 dels 63 estats que, segons l'autora, no tenen ni l'anglès ni el francès ni l'espanyol ni l'àrab ni el portuguès com a llengua oficial. Indica quina és la llengua oficial de cadascun.

Objectiu: Constatar el reduït nombre de llengües oficials arreu del món.

Solució: A més dels estats europeus que no tenen cap d'aquestes llengües com a oficials, tenim:

a l'Àsia

Afganistan	paixto
Cambotja	khmer
Corea del Nord	coreà
Corea del Sud	coreà
Filipines	tagàlog
Índia	hindi
Indonèsia	indonès
Israel	hebreu
Japó	japonès
Kazastan	kazak

Kirguistan		kirguis
Laos		laosià
Malàisia		malai
Mongòlia		mongol
Myanmar		birmà
Pakistan		urdu
Singapur		malai/anglès
Taiwan		xinès
Tailàndia		tailandès
Turkmenistan	turkmen	
Turquia		turc
Uzbekistan		uzbek
Vietnam		vietnamita
Xina		xinès
a l'Àfrica		
Etiòpia		amhàric
Somàlia		somali
Tanzania		suahili
i, cooficials:		
Botswana		tswana/anglès
Kenya		swahili/anglès
Lesotho		sotho/anglès
Malawi		nyanja/anglès
Mali		bambara/anglès
República Centrafricana	sango/francès	
Ruanda		ruanda/francès
Senegal		wòlof/francès
Swazilàndia	swati/anglès	
A Amèrica		
Paraguai		guaraní
Surinam		neerlandès

b. Esbrina quines són les onze llengües oficials a Sud-Àfrica

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència a l'àmbit acadèmic.

Solució: anglès, afrikaans, venda, xhosa, sotho, zulu, setswana, tsonga, swati, ndebele i sepedi.

Text 9

Andrew Dalby

En primer lloc, necessitem els coneixements que conserven i transmeten. Els éssers humans hem estat capaços de desenvolupar cultures que aprofiten els recursos naturals de gairebé qualsevol centímetre quadrat del nostre planeta. Ho hem aconseguit gràcies a l'exploració i l'avaluació de cadascun dels recursos, i a la transmissió que cada cultura, mitjançant la llengua, fa dels coneixements adquirits generació rere generació. (pàg. 283)

En segon lloc, més enllà de la transmissió dels coneixements adquirits i contrastats, necessitem les altres llengües per tal com ens ofereixen visions diferents de com són les coses; necessitem aquestes altres maneres de veure el món. Ara estem completament segurs que la llengua anglosaxona no és "la més simple, el sistema simbòlic més perfecte i senzill que hagi existit mai", ni caracteritzarem les altres llengües barroerament com a "mecanismes feixucs de transmissió del pensament". Ara estem preparats per acceptar el que Whorf formulava amb tanta precisió, a la dècada dels 30, sobre l'equivocació que seria un món monolingüe. Els que imaginem un futur monolingüe, ja sigui en anglès, alemany, rus o en qualsevol altra llengua, van molt desencaminats i farien un trist favor a l'evolució del pensament humà. A través de les seves llengües, la cultura occidental ha fet una anàlisi provisional de la realitat i està convençuda que la visió que n'ha extret és definitiva. Els únics criteris de correcció es troben en totes les altres llengües que, després de seguir evolucions independents, han formulat una anàlisi provisional diferent però equiparable en termes lògics. (pàg. 284)

Finalment, el tercer punt. Més enllà de la transmissió de coneixements i de visions diferents sobre l'estructuració del món, necessitem el màxim nombre possible de llengües perquè és justament la interacció amb les altres llengües el que fa flexible i creativa la nostra.

[DALBY, Andrew (2003). *Language in danger*. Columbia University Press (pàg. 285)]

Activitat 39

Compara aquest text amb el text 5 i destaca els arguments que tenen en comú.

Objectiu: Aprofundir en la lectura de textos.

Activitat 40

- L'autor d'aquest text aporta diferents arguments a favor de la preservació de la diversitat lingüística, alguns dels quals ja coneixem. Enumera els arguments que comparteix amb els autors dels textos anteriors i destaca si en trobes algun de diferent.

Objectiu: Aprofundir en la lectura de textos i extreure'n les idees clau.

Activitat 41

- L'autor afirma que "Ara estem preparats per acceptar el que Whorf formulava amb tanta precisió, a la dècada dels 30, sobre l'equivocació que seria un món monolingüe". Saps qui era Whorf?

Objectiu: cercar informació sobre autors.

Solució:

Benjamin Whorf

1897 - 1941

Benjamin Whorf was born in Winthrop, Massachusetts on April 24, 1897. His father, Harry Church Whorf, was a commercial artist, author, photographer, stage designer and playwright. Benjamin Lee Whorf was the eldest of three sons. His early interests included Botany, Astrology, Mexican History, Mayan Archaeology and Photography. In 1913, Whorf graduated with a Bachelors Degree in Chemical Engineering from the [Massachusetts Institute of Technology](#) and in 1919 he was appointed an Engineer for the Hartford Fire Insurance Company. He settled in Hartford and married Celia Inez Peckham in 1920. They had three children, Raymond, Robert and Celia. Throughout his life, Whorf was known as a Chemical Engineer, a Linguist, and an Anthropologist.

Whorf began studying Linguistics at [Yale University](#) in 1931 because he was concerned about the conflict between science and religion. Interested in the American Indians, he began to study the Hopi language while at Yale University under the supervision of [Edward Sapir](#). In 1936, Whorf was appointed Honorary Research Fellow in Anthropology at Yale and in 1937 the university awarded him the Sterling Fellowship. He was a Lecturer in Anthropology from 1937-1938. Whorf studied Linguistics in his spare time as a way to create an understanding of how language worked and unfortunately, he died before much of his studies could be proven.

In the field of Linguistics, Whorf worked in the areas of Linguistic Anthropology, Psychological Linguistics, Mayan hieroglyphics and a dictionary of Hopi languages. Whorf argued that " language is shaped by culture and reflects the individual actions of people daily" (Turner: 836). He felt that language shaped a person's view and influenced thoughts. Today, many linguists agree with Whorf's studies. His studies, though not all were proven, helped future linguists in their studies.

The Sapir-Whorf Hypothesis: It is generally accepted by Ethnolinguists that culture influences language but there is far less agreement about the possibility that language influences culture. Edward Sapir and his student, Benjamin Whorf, suggested that language affects how people perceive their reality, that language coerces thought. This is known as the Sapir-Whorf Hypothesis. Simply stated, the Sapir-Whorf Hypothesis says that the content of a language is directly related to the content of a culture and the structure of a language is directly related to the structure of a culture.

On July 26,1941, at the age of 44, Whorf died in his home in Wethersfeild, Connecticut.

Activitat complementària

Activitat 42

Busca informació sobre la hipòtesi Whorf.

Objectiu: Conèixer aquesta proposta que, d'altra banda, és força present en les idees sobre el llenguatge.

Solució: La hipòtesi Whorf o principi de la relativitat lingüística afirma, almenys com a hipòtesi, que l'estructura del llenguatge d'un ésser humà influeix la seva manera d'entendre la realitat i de comportar-se respecte d'ella. Aquesta és la versió informal que formula el mateix Whorf:

"Les persones que empren gramàtiques marcadament diferents són conduïdes per les seves gramàtiques a diferents tipus d'observacions i diferents avaluacions d'actes d'observació similars externament, i per tant no són

equivalents com a observadors, sinó que han d'arribar a visions del món diferents."

Text 10

Tove Skuttnabb-Kangas

El procés de desaparició de la diversitat lingüística és relativament més ràpid que el de desaparició de la biodiversitat. Vegem-ne una comparació senzilla, basada en xifres i índexs d'extinció (per a més detalls, cf. Harmon, en premsa, i Skuttnabb-Kangas 2000):

- Segons estimacions optimistes/realistes, d'aquí a cent anys hauran desaparegut –o gairebé- el 2% de les espècies biològiques i el 50% de les llengües.

- Segons estimacions pessimistes/realistes, d'aquí a cent anys hauran desaparegut –o gairebé- el 20% de les espècies biològiques i el 90% de les llengües.

Si en els propers cent anys assassinem entre el 50 i el 90% de la diversitat lingüística i, en conseqüència, de la diversitat cultural, que són el nostre tresor més ric de coneixements adquirits al llarg de la història i que inclouen coneixements sobre la manera de conservar i aprofitar de forma sostenible els hàbitats biològicament més diversos i vulnerables del planeta, estarem amenaçant greument la nostra supervivència a la terra. Tal com passa amb la diversitat biològica, eliminar la diversitat lingüística comporta un reduccionisme perillós. El monocultiu és sempre vulnerable, en l'agricultura, l'horticultura i la ramaderia: cada vegada s'escampen més i més ràpidament nous animals, bacteris, cultius i gens resistents als antibiòtics, per exemple, i això només és la punta de l'iceberg. La manipulació genètica fa augmentar ràpidament aquest tipus de problemes. Vivim en una societat de la informació cada cop més destructiva, on els "productes" principals són les idees i els coneixements, a més dels serveis, i on els productes concrets (com els xips) són molt lleugers, a diferència dels que produïa la societat industrial, molt més feixucs. En la societat de la informació, la creativitat precedeix la innovació i la inversió. La innovació del capital cultural s'obté gràcies a la diversitat, la creativitat i la multiplicitat del pensament, factors que augmenten en nivells alts de multilingüisme. En termes de les noves maneres que haurem de trobar per enfrontar-nos a la realitat, doncs, el nostre potencial de pensament lateral, que ens podrà salvar de nosaltres mateixos, reposa en la quantitat i la diversitat de llengües i cultures, de pensaments i idees. No sap ningú en quines hi ha la medicina adequada. Per això és necessari el multilingüisme. Els grups multilingües, per necessitat o voluntat, són les poblacions indígenes i les minories. Amb el genocidi lingüístic dut a terme a les escoles, no només estem matant llengües, sinó que podem estar negant als nostres rebesnats els requisits necessaris per existir. Tenim els coneixements per evitar-ho, però no els aprofitem. És probablement el dilema ètic més gran al qual ens enfrontem.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates (pàg. 87-88, 90-91)]

Text 11

PREMI A LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA AGRÀRIA 2002

(28 de gener de 2003)

Palau de la Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya

Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca

Malgrat el seu valor vital per a la supervivència humana, aquesta biodiversitat agrícola està desapareixent a un ritme cada cop més gran. S'estima que, al llarg de la història de la humanitat, s'han utilitzat unes deu mil espècies per a l'alimentació humana i l'agricultura. Actualment, no més de 120 espècies cultivades de plantes ens proporcionen un 90% dels aliments, i només 12 espècies vegetals i 5 espècies animals ens proporcionen més d'un 70% dels aliments. Tan sols 4 espècies vegetals (patates, arròs, blat de moro i blat) i 3 espècies animals (vaques, porcs i pollastres) ens en proporcionen més de la meitat. Al llarg dels darrers cent anys, ha tingut lloc una enorme pèrdua de diversitat genètica dins de les anomenades "principals espècies alimentàries".

En un món sotmès a un ràpid procés de globalització i integració econòmica, l'exemple de la patata palesa diversos tipus d'interdependència que ens han de fer reflexionar i que sens dubte tenen dimensions ètiques importants:

Interdependència geogràfica entre països i regions: el problema d'Europa es resol amb material genètic resistent trobat a l'Amèrica Llatina, centre d'origen i diversitat d'aquest cultiu.

Interdependència generacional: la diversitat genètica desenvolupada i seleccionada per nombroses generacions d'agricultors durant 10.000 anys d'agricultura va permetre trobar, quan es va necessitar, la resistència al *Phytophthora infestans*.

Interdependència entre recursos genètics i tecnologia: per a resoldre el problema d'aquesta malaltia en la patata, va caldre fer servir, a més dels gens de resistència trobats a l'Amèrica Llatina, la biotecnologia adequada per a incorporar-los en les varietats comercials europees.

En general, podem dir que cap país del món és avui autosuficient pel que fa a la biodiversitat agrícola i que la dependència mitjana entre països per als conreus més importants és del 70%. Paradoxalment, molts països que són pobres des del punt de vista econòmic, són rics en gens i en diversitat genètica necessaris per a la supervivència de la humanitat.

A l'igual que altres recursos naturals, la biodiversitat agrícola és un recurs limitat que hem heretat com un tresor dels nostres pares i hem de transmetre íntegrament als nostres fills perquè puguin enfrontar-se a canvis ambientals imprevedibles, inclosos els climàtics i a les necessitats humanes canviants. Hom diu que la diversitat biològica, com el medi ambient, no ens pertany, sinó que la tenim en préstec dels nostres fills. La seva pèrdua seria, per tant, un robatori a les generacions futures.

Activitat 43 **

a. Els textos 10 i 11 aporten arguments que justifiquen la diversitat, o, més ben dit, la seva necessitat: el primer es refereix a la linguodiversitat i el segon a la biodiversitat. Extreu les idees clau de cadascun i digues si els arguments són semblants.

Objectiu: Aprofundir en la lectura i comprensió de textos.

b. Alguns autors estableixen una correlació entre la diversitat lingüísticocultural i la biodiversitat. Entre ells, alguns van més enllà i estableixen una relació d'interdependència, de manera que se suposa que en zones de molta biodiversitat hi ha molta linguodiversitat i viceversa. Creus que aquesta relació és certa? Basa la teva resposta en algun exemple.

Objectiu: Reflexionar sobre propostes teòriques.

c. Llegeix el text 3 d'aquest mòdul i, a partir dels arguments sobre la transmissió genètica i la cultural, digues si et sembla que és possible correlacionar la linguodiversitat amb la biodiversitat.

Objectiu: Contrastar dades i informacions diverses per tal d'elaborar un argument propi.

Activitats complementàries

Activitat 44 **

a. Busca algun manual de geolingüística i comprova si hi ha alguna pauta territorial en la difusió de les llengües.

Objectiu: Ampliar els coneixements sobre un tema.

Solució: La geolingüística mostra, a grans trets, que hi ha més possibilitats de trobar més diversitat lingüística allà on les comunicacions són més difícils. En qualsevol cas, no es tracta d'establir correlacions, sinó que l'alumne comprovi que tant el territori com la biodiversitat poden ser factors concurrents però no necessàriament causals de la diversitat.

b. Busca exemples de llengües no europees amb més d'un milió de parlants i esbrina si la seva difusió és correlacionable amb la biodiversitat de la zona on es parlen.

Objectiu: Buscar arguments que permetin qüestionar o reforçar les hipòtesis d'altres autors.

Solució: Llengües del món amb més d'un milió de parlants

1. Xinès
2. Àrab
3. Hindi
4. Anglès
5. Castellà

6. Bengalí
7. Portuguès
8. Rus
9. Japonès
10. Panjabi
11. Alemany
12. Francès
13. Coreà
14. Javanès
15. Telugu
16. Marathi
17. Vietnamita
18. Tàmil
19. Italià
20. Turc
21. Ucrainès
22. Gujarati
24. Thai
25. Polonès
26. Malaialam
27. Kannada
28. Oriya
29. Burmès
30. Àzeri
31. Persa
32. Sundanès
33. Paixto
34. Romanès
35. Bhojpuri
36. Urdu
37. Hausa
38. Maithili
39. Malai
40. Serbocroat
41. Awadhi
42. Uzbek
43. Ioruba
44. Holandès
45. Sindi
46. Igbo
47. Amhàric
48. Oromo
49. Indonesi (bahasa)
50. Tagalog
51. Nepalès
52. Assamès
53. Siraiki
54. Cebuano
55. Hongarès
56. Chittagonià

57. Zhuang
58. Shona
59. Madura
60. Sinhala
61. Marwari
62. Magahi
63. Haryanvi
64. Grec
65. Txec
66. Chhattisgarhi
67. Ful
68. Deccan
69. Malgaix
70. Bielorus
71. Sileti
72. Armeni
73. Somali
74. Zulu
75. Búlgar
76. Suec
77. Llombard
78. Quítxua
79. Sesotho
80. Khmer
81. Ilocano
82. Kazakh
83. Crioll haitià
84. Català
85. Uigur
86. Kinyaruanda
87. Napolità-Calabrès
88. Balotxi
89. Tàtar
90. Akan
91. Kanauji
92. Hiligaynon
93. Xhosa
94. Minangkaban
95. Turcman
96. Afrikaans
97. Luba-Kasai
98. Santali
99. Finès
100. Alemany de Suïssa
101. Kurd
102. Rundi
103. Konkani
104. Kanauji
105. Mongol
106. Nyanja

107. Eslovac
108. Gikuyu
109. Danès
110. Hebreu
111. Tigrigna
112. Albanès
113. Guaraní
114. Moore
115. Emilià-Romanyès
116. Swahili
117. Sukuma
118. Noruec
119. Kongo
120. Sicilià
121. Caixmir
122. Lomwe
123. Tadjik
124. Luri
125. Kituba
126. Yi
127. Georgià
128. Umbundu
129. Lituà
130. Tswana
131. Gallec
132. Karen
133. Balinès
133. Luyia
134. Tachelhit
135. Bugis
136. Amazig
137. Luo
138. Wòlof
139. Bicolano
140. Mazanderani
141. Gilaki
142. Laosità
143. Tsonga
144. Kirguís
145. Kabil
146. Romaní
147. Ganda
148. Bajar
149. Aceh
150. Shan
151. Piemontès
152. Mbundu
153. Jiddish
154. Rajbangsi
155. Pulaar

156. Garhwali
157. Pular
158. Lambadi
159. Hmong
160. Crioll anglès de Jamaica
161. Jula
162. Bamanankan
163. Ndau
164. Betawi
165. Gondi
166. Hassaniyya
167. Makhuwa
168. Hindko
169. Ewe
170. Kumauni
171. Kalenjin
172. Maninkakan
173. Kamba
174. Waray-Waray
175. Dong
176. Quiche
177. Naga
178. Senufo
179. Tiv
180. Brahui
181. Venecià
182. Dogri-Kangri
183. Aimara
184. Zarma
185. Bemba
186. Baulé
187. Sasak
188. Ndebele
189. Arakanès
190. Mundari
191. Kurux
192. Sadri
193. Bagri
194. Bouyei
195. Saxó
196. Beti
197. Eslovè
198. Batak Toba
199. Pidgin camerunès
200. Tarifit
201. Tumbuka
202. Macedoni
203. Tulu
204. Pampangan
205. Sidamo

206. Lígur
207. Chuvash
208. Hazaragi
209. Fon
210. Swati
211. Meitei
212. Nyankore
213. Wagdi
214. Chin
215. Makasar
216. Yao
217. Gusii
218. Khandesi
219. Afar
220. Luba-Katanga
221. Lampung
222. Llengua de signes indi
223. Letó
224. Ibibio
225. Escanià
226. Sard
227. Qashqai
228. Kirmanjki
229. Nahua
230. Khams
231. Mende
232. Bai
233. Gujari
234. Tachawit
235. Chiga
236. Soga
237. Gbe
238. Nimadi
239. Dinka
240. Sena
241. Iu Mien
242. Tonga
243. Meru
244. Gogo
245. Fràncic
246. Bhili
247. Makonde
248. Bareli
249. Tibetà
250. Hmong Njua
251. Gamo-Gofa-Dawro
252. Wolaytta
253. Teso
254. Tharu
255. Themne

256. Haya
257. Batak Dairi
258. Tay
259. Manding
260. Koli
261. Pangasinan
262. Makhuwa-Meetto
263. Munukutuba
264. Bedawi
265. Zande
266. Való
267. Malwi
268. Estonià
269. Ho
270. Soninke
271. Mewari
272. Serer-Sine
273. Nyakyusa-Ngonde
274. Chokwe
275. Ngbaka
276. Txetxè
277. Anaang
278. Tausug
279. Songe
280. Magindanaon
281. Kalanga
282. Bhilali
283. Dimli
284. Rejang
285. Izon
286. Bashkir
287. Edo
288. Ebira

Text 12

Arguments a favor de la diversitat lingüística
Per Tove Skutnabb-Kangas

a. Evidència pràctica

- a1. És possible la comunicació entre llengües diferents.
- a2. És possible la traducció, encara que sigui imperfecta.
- a3. No hi ha motiu per tenir por de confusions babèliques.

b. Arguments ètics

- b1. La condició que fa possible la comunicació interlingüística i intercultural és ser capaç de valorar l'altre, la diferència.
- b2. Les comparacions són odioses.
- b3. No hi ha llengües primitives.
- b4. Cap ésser humà no és inferior.
- b5. Cap cultura o forma de vida té menys valor que les altres.

- b6. No ens hem de mostrar indiferents al sofriment humà.
- c. Arguments ontològics
  - c1. La realitat de cada individu es recolza en les relacions socials.
  - c2. No pot existir un "jo" sense un "tu".
  - c3. No pot existir un "nosaltres" sense un "vosaltres".
  - c4. La construcció de l'alteritat és també la construcció de la pròpia identitat.
- d. Arguments epistemològics
  - d1. Per a la ciència del llenguatge. Per saber com és el llenguatge, hem de tenir dades del màxim nombre possible de llengües.
  - d2. Per a la ciència en general. El coneixement necessita teories alternatives per poder-se desenvolupar. També necessita crítiques i controvèrsies.
- e. Arguments cognitius
  - e1. La creativitat i la innovació exigeixen canvis de perspectiva.
  - e2. El bilingüisme fa la ment més àgil per als canvis de perspectiva.
  - e3. Mirar les coses des de la perspectiva de l'altre ens enriqueix cognitivament.

[SKUTTNAB-KANGAS, Tove (2000). *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum Associates]

Activitat 45

Aquest és un resum dels arguments a favor de la diversitat lingüística. Tria els que et convencen i els que no. En cas que cap no et convenci o que et convencin tots, ordena'ls segons la importància que els atorgues.

Objectiu: Fomentar el raonament i el desenvolupament d'arguments.

Mòdul 4

Les llengües romàniques

Les llengües romàniques són totes aquelles que es van formar gràcies a l'evolució del llatí vulgar (o llatí parlat) en els diversos territoris de l'Imperi Romà. Actualment integren una família lingüística dins del gran grup de les llengües indoeuropees.

Malgrat que totes les llengües romàniques provenen del llatí vulgar, ara són ben diferents les unes de les altres. Això es deu a diversos factors, entre els quals destacarem els següents:

- El llatí parlat pels colonitzadors romans era lleugerament diferent segons la regió d'on provenien.
- Dins de l'Imperi, la Romanització (la influència cultural sobre els territoris conquerits) va tenir intensitats diferents segons la regió.
- A més, a les diverses regions de la Romània, abans de l'arribada dels romans ja es parlaven altres llengües, que van influir en l'evolució del llatí que imposaven els colonitzadors. És el que coneixem com "influència de substrat". A la península ibèrica, per exemple, es parlava iber, basc i celta.
- Naturalment, després de la Romanització i, sobretot després de la caiguda de l'Imperi Romà, les llengües romàniques han sofert la influència d'altres llengües.

A partir del segle V, amb la caiguda de l'Imperi Romà, el procés de fragmentació lingüística de la Romània es va accelerar. Les llengües romàniques es van consolidar com a tals als segles IX i X.

Les llengües romàniques es classifiquen en dos grans grups:

Grup oriental

- italià
- romanès
- dàlmata (llengua ja extingida)

Grup occidental

- gallec
- portuguès
- castellà
- asturleonès
- aragonès
- català
- occità
- francès
- sard
- cors
- friülès
- reto-romanx

Activitat 1. Distribució geogràfica de les llengües romàniques

a. Busca a la xarxa o en algun llibre un mapa de les llengües romàniques i omple la taula següent tot indicant, per a cada llengua, a quins països es parla.

LLENGUA	PAÍS
aragonès	
asturleonès	
castellà	
català	
Cors	
dàlmata	
francès	
friülès	
gallec	
italià	
occità	
portuguès	
reto-romanx	
romanès	
sard	

b. Digues si són certes les següents afirmacions i aporta exemples que il·lustrin la teva resposta.

* "La situació més habitual a Europa és que a cada país es parli només una llengua".

* Els límits entre les llengües romàniques no coincideixen amb les fronteres dels Estats.

Activitat 2. El lèxic de les llengües romàniques

a. Completa el quadre següent amb les paraules que falten.

CATALÀ	CASTELLÀ	FRANCÈS	ITALIÀ	PORTUGUÈS
nas	nariz		naso	
	pierna	jambe		
genoll				joelho
cuixa		cuisse	coscia	
cabells	pelo			cabelo
	hombro	épaule		
melsa		rate	milza	
	mujer			mulher
cosí			cugino	primo
nebot	sobrino	neveu		
oncle		oncle		tio
	azul		blu	
vermell			rosso	

	pájaro		uccello	
poma			mela	maçã
préssec	melocotón			
	queso		formaggio	
llençol		drap		lençol
mocador			fazzoletto	lenço
tovalló	servilleta		pannolino	guardanapo
	tenedor	fourchette		garfo
finestra	ventana			janela
taula			tavolo	
llit	cama			
cadira			sedia	cadeira
	comer	manger		
			parlare	falar
rentar	lavar			
	limpiar		lavare	limpar
eixugar				secar

Materials: Si no disposeu de diccionaris impresos, podeu utilitzar els següents diccionaris en línia.

WordReference.com: diccionari anglès-francès/italià/espanyol i espanyol-francès/portuguès.

<http://wordreference.com/>

Instituto Cervantes. Servicio de traducción automática: diccionaris espanyol-català/anglès/francès/portuguès i a la inversa.

http://62.97.114.150/ats_0001.aspx

Dictsearch: diccionaris bilingües en més de 70 idiomes.

<http://www.foreignword.com/es/Tools/dictsrch.htm>

Lexilogos: diccionaris de francès, monolingües i traductors.

http://www.lexilogos.com/frances_lengua_diccionario.htm

b. Un cop completat el quadre, comprova quantes correspondències hi ha en el lèxic del català i el castellà. Comprova, també, quantes correspondències hi ha entre el català i les altres llengües romàniques, i entre el castellà i les altres llengües romàniques.

c. Tria un camp semàntic, com ara la roba, els mobles, la música.... Fes una llista de 20 termes que hi pertanyin en català i castellà i busca la traducció dels termes en francès, italià i portuguès., A continuació, aplica a la teva llista el mateix procediment que a l'exercici 2b.

D. * Les diferències de lèxic en les llengües romàniques poden ser explicades per canvi semàntic o per manlleu. Esbrina les causes de les diferències entre els termes que hagi proposat.

Activitat 3 *

Identifica la llengua en la qual estan escrits els següents fragments de la *Declaració Universal de Drets Humans* (Nacions Unides, 10 de desembre de 1948). Les 13 llengües utilitzades són: asturleonès, castellà, català, cors, francès, friülès, gallec, italià, occità, portuguès, reto-romanx, romanès i sard.

a. Declaració Universal de Drets Humans

Article 1

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres.

Article 2

Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició.

A més, no es farà cap distinció basada en l'estatut polític, jurídic o internacional del país o del territori al qual pertanyi una persona, tant si és independent com si està sota administració fiduciària, si no és autònom, o està sota qualsevol altra limitació de sobirania.

b. Decrarazione Universale e sos Deretos de s'Òmine

Artìculu 1

Totu sos èsseres umanos naschint liberos e eguales in dinnidade e in deretos. Issos tenent sa resone e sa cussèntzia e depent operare s'unu cun s'àteru cun ispìritu de fraternidade.

Artìculu 2

Onzi unu podet fagher baler totu sos deretos e totu sas libertades proclamadas in sa Decrarazione presente, sena distintzione peruna, mescamente de ratza, de colore, de sessu, de limba, de relizione, de opinione politica o de onzi àtera opinione, de orìzine natzionale o sotziale, de cundizione, de nàschida o de onzi àtera cundizione.

In prus, no at a esser fata peruna distintzione fundada supra s'istatutu políticu, zurìdicu o internatzionale de su paísu o de su territoriu dae ue una pessone podet benner, chi custu paísu o territoriu siat indipendente, suta tutela, no autònomu o assuzetadu a una limitazione cale si siat de soberanidade.

c. Déclaration Universelle des Droits de l'Homme

Article premier

Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits. Ils sont doués de raison et de conscience et doivent agir les uns envers les autres dans un esprit de fraternité.

Article 2

Chacun peut se prévaloir de tous les droits et de toutes les libertés proclamés dans la présente Déclaration, sans distinction aucune, notamment de race, de couleur, de sexe, de langue, de religion, d'opinion politique ou de toute autre opinion, d'origine nationale ou sociale, de fortune, de naissance ou de toute autre situation.

De plus, il ne sera fait aucune distinction fondée sur le statut politique, juridique ou international du pays ou du territoire dont une personne est ressortissante, que ce pays ou territoire soit indépendant, sous tutelle, non autonome ou soumis à une limitation quelconque de souveraineté.

d. Declaración Universal de los Derechos Humanos

Artículo 1

Tolos seres humanos nacen llibres y iguales en dignidá y derechos y, pola mor de la razón y la conciencia de so, han comportase hermaniblemente los unos colos otros.

Artículo 2

Toa persona goza de tolos derechos y llibertades afitades nesta Declaración, ensin estremamientu nengún de raza, de color, de sexu, de llingua, de relixón, d'opinión política o de cualesquier otra mena, d'orixe nacional o social, de posición económica, de nacencia o de cualesquier otra condición.

D'otra miente, tampocu nun se fadrá estremamientu nengún basáu na condición política, xurídica o internacional del país o territoriu de la xurisdicción de la que dependa una persona, lo mesmo seya país independiente o territoriu baxo tutela alministrativa, non autónomu o sometíu a cualesquier llende na so soberanía.

e. Decleranza universal dals drets da l'uman

Artichel ün

Tuots umans naschan libers ed equals in dignità e drets. Els sun dotats cun intellet e conscienza e dessan agir tanter per in uin spiert da fraternità.

Artichel duos

Mincha uman no far valair ils drets e las libertats proclamats in quista Decleranza, sainza ingüna diferencia, ne da razza, da culur, da sex, da lingua, da religiun, d'opiniun política o d'üna otra opiniun, d'origin naziunal o social, da proprietà, da naschentscha ne da qualunque otra circunstanza.

Plünavant nu poja gnir fat ingüna differenza in basa a la situaziun politica, giuridica o internaziunala dal pajais o dal territori, al qual üna persuna appartegna, cha quist pajais o territori saja independent, suot tutela, na autonom ch'el saja suottamiss a qualunque otra limitaziun da sia libertà.

f. Dichiarazione Universale dei Diritti Umani

Articolo 1

Tutti gli esseri umani nascono liberi ed eguali in dignità e diritti. Essi sono dotati di ragione e di coscienza e devono agire gli uni verso gli altri in spirito di fratellanza.

Articolo 2

Ad ogni individuo spettano tutti i diritti e tutte le libertà enunciate nella presente Dichiarazione, senza distinzione alcuna, per ragioni di razza, di colore, di sesso, di lingua, di religione, di opinione politica o di altro genere, di origine nazionale o sociale, di ricchezza, di nascita o di altra condizione.

Nessuna distinzione sarà inoltre stabilita sulla base dello statuto politico, giuridico o internazionale del paese o del territorio cui una persona appartiene, sia indipendente, o sottoposto ad amministrazione fiduciaria o non autonomo, o soggetto a qualsiasi limitazione di sovranità.

g. Declaración Universal de Derechos Humanos

Artículo 1

Todos los seres humanos nacen libres e iguales en dignidad y derechos y, dotados como están de razón y conciencia, deben comportarse fraternalmente los unos con los otros.

Artículo 2

Toda persona tiene los derechos y libertades proclamados en esta Declaración, sin distinción alguna de raza, color, sexo, idioma, religión, opinión política o de cualquier otra índole, origen nacional o social, posición económica, nacimiento o cualquier otra condición.

Además, no se hará distinción alguna fundada en la condición política, jurídica o internacional del país o territorio de cuya jurisdicción dependa una persona, tanto si se trata de un país independiente, como de un territorio bajo administración fiduciaria, no autónomo o sometido a cualquier otra limitación de soberanía.

h. Declaración Universal dos Dereitos das Persoas

Artigo 1ª.

Tódolos seres humanos nacen libres e iguais en dignidade e dereitos e, dotados como están de razón e conciencia, díbense comportar fraternalmente uns cos outros.

Artigo 2^a.

Toda persoa ten os dereitos e liberdades proclamados nesta Declaración, sen distinción ningunha de raza, cor, sexo, idioma, relixión, opinión política ou de calquera outra índole, orixe nacional ou social, posición económica, nacemento ou calquera outra condición.

Ademais, non se fará ningunha distinción baseado na condición política, xurídica ou internacional do país ou terriroiro da xurisdicción do cal dependa unha persoa, tanto se se trata dun país independente coma dun terriroiro baixo administración fiduciaria, non autónomo ou sometido a calquera outra limitación de soberanía.

i. Dichjarazioni Univirsali di i Diritti di l'Omu

Articulu Prima

Nascinu tutti l'omi libari è pari di dignità è di diritti. Pussedinu a raghjoni è a cuscenza è li tocca ad agiscia trà elli di modu fraternu.

Articulu 2

Di tutti i diritti è i libertà scritti in issa dichjarazioni, si ni pò ghjuvà ugnunu, senza sfarenza varuna di razza, di culori, di sessu, di lingua, di rilighjoni, d'upinioni, pulitica o altra ch'ella sia, d'urighjini naziunali o suciali, di ricchezza, di nascita o di qualunqua altra situazioni.

Mancu si farà nisuna sfarenza partendu da u statutu puliticu, ghjuridicu o internaziunali di u paesi o u tarritoriu duva ella campa a parsona, ch'ellu sia indipendenti issu paesi o tarritoriu, o puri cunfidatu ad una antra nazioni, privu d'autunumia o cù un puteri limitatu in calchì modu.

j. Declaração Universal dos Direitos Humanos

Artigo 1°

Todos os seres humanos nascem livres e iguais em dignidade e em direitos. Dotados de razão e de consciência, devem agir uns para com os outros em espírito de fraternidade.

Artigo 2°

Todos os seres humanos podem invocar os direitos e as liberdades proclamados na presente Declaração, sem distinção alguma, nomeadamente de raça, de cor, de sexo, de língua, de religião, de opinião política ou outra, de origem nacional ou social, de fortuna, de nascimento ou de qualquer outra situação.

Além disso, não será feita nenhuma distinção fundada no estatuto político, jurídico ou internacional do país ou do território da naturalidade da pessoa, seja esse país ou território independente, sob tutela, autónomo ou sujeito a alguma limitação de soberania.

k. Declaratia Universala a Drepturilor Omului

Articolul 1

Toate fiintele umane se nasc libere si egale în demnitate si în drepturi. Ele înzestrate cu ratiune si constiinta si trebuie sa se comporte unii fata de altele în spiritul fraternitatii.

Articolul 2

Fiecare om se poate prevala de toate drepturile si libertatile proclamate în prezenta Declaratie fara nici un fel de deosebire ca, de pilda, deosebirea de rasa, culoare, sex, limba, religie, opinie politica sau orice alta opinie, de origine nationala sau sociala, avere, nastere sau orice alte împrejurari.

În afara de aceasta, nu se va face nici o deosebire dupa statutul politic, juridic sau international al tarii sau al teritoriului de care tine o persoana, fie ca aceasta tara sau teritoriu sînt independente, sub tutela, neautonome sau supuse vreunei alte limitari a suveranitate.

l. Declaracion Universala dels Drets Humans

Article 1

Totes los èssers umans naisson liures e egals en dignitat e en dreches. Son dotats de rason e de consciència e se devon comportar los unes amb los autres dins un esperit de fraternitat.

Article 2

Tota persona se pòt prevaler de totes los dreches e de todas las libertats proclamada dins la presenta Declaracion, sense cap de distincion de raça, de color, de sèxe, de lenga, de religion, d'opinion política o d'otra mena, d'origina nacionala o sociala, de fortuna, de naissença o de quina altra situacion que siá.

Se farà pas tanpauc cap de distincion fondada sus l'estatut politic, administratiu e internacional de país o territòri que la persona ne depend juridicament, qu'aquel país o territòri siá independent, jos tutèla, non-autonòme o somés a quina limitacion de sobeirannetat que siá.

m. Declarazion Universâl dai Derits dal Om

Articul 1

Ducj i oms a nassin libars e compagns come dignitât e derits. A an sintiment e cussience e bisugne che si tratin un culaltri come fradis.

Articul 2

A ogni individui i spietin duçj i derits e dutis lis libertâts proclamâts in cheste Declarazion, cence nissune distinzion par vie di gjernazie, colôr, mascjo o femine, lenghe, religjon, di impinion politiche o alcaltri, di zoc nazionâl o sociâl, di ricjece, di nassite o altre condizion.

E no sarà fate nissune distinzion nancje par vie dal Statût politic, juridic o internazionâl dal paîs o de tiare che une persone i parten, tant se chê tiare e je indipendent che s'e je sot ministrazion fiduciarie o no autonome o sot cualchi altri limit di sovranitât.

Mòdul 4

Les llengües romàniques

Guia didàctica

Les llengües romàniques són totes aquelles que es van formar gràcies a l'evolució del llatí vulgar (o llatí parlat) en els diversos territoris de l'Imperi Romà. Actualment integren una família lingüística dins del gran grup de les llengües indoeuropees.

Malgrat que totes les llengües romàniques provenen del llatí vulgar, ara són ben diferents les unes de les altres. Això es deu a diversos factors, entre els quals destacarem els següents:

- El llatí parlat pels colonitzadors romans era lleugerament diferent segons la regió d'on provenien.
- Dins de l'Imperi, la Romanització (la influència cultural sobre els territoris conquerits) va tenir intensitats diferents segons la regió.
- A més, a les diverses regions de la Romània, abans de l'arribada dels romans ja es parlaven altres llengües, que van influir en l'evolució del llatí que imposaven els colonitzadors. És el que coneixem com "influència de substrat". A la península ibèrica, per exemple, es parlava iber, basc i celta.
- Naturalment, després de la Romanització i, sobretot després de la caiguda de l'Imperi Romà, les llengües romàniques han sofert la influència d'altres llengües.

A partir del segle V, amb la caiguda de l'Imperi Romà, el procés de fragmentació lingüística de la Romània es va accelerar. Les llengües romàniques es van consolidar com a tals als segles IX i X.

Les llengües romàniques es classifiquen en dos grans grups:

Grup oriental

- italià
- romanès
- dàlmata (llengua ja extingida)

Grup occidental

- gallec
- portuguès
- castellà
- asturleonès
- aragonès
- català
- occità
- francès
- sard
- cors
- friülès
- reto-romanx

Activitat 1. Distribució geogràfica de les llengües romàniques

a. Busca a la xarxa o en algun llibre un mapa de les llengües romàniques i omple la taula següent tot indicant, per a cada llengua, a quins països es parla.

LLENGUA	PAÍS
aragonès	
asturleonès	
castellà	
català	
cors	
dàlmata	
francès	
friülès	
gallec	
italià	
occità	
portuguès	
reto-romanx	
romanès	
sard	

Solució: Tant el nombre de llengües com el detall de la distribució geogràfica poden variar segons la font. Aquí fem un llistat bàsic de països on es parlen fixant-nos només en Europa (obviem, per exemple, l'espanyol a Sud-Amèrica).

LLENGUA	PAÍS
aragonès	Espanya
asturleonès	Espanya
castellà	Espanya
català	Espanya, Andorra, Sud de França, Itàlia (l'Alguer)
cors	França (Còrsega)
dàlmata	Croàcia (llengua extingida)
francès	França, Bèlgica, Suïssa
friülès	Itàlia
gallec	Espanya
italià	Itàlia, Suïssa
occità	França
portuguès	Portugal
reto-romanx	Suïssa
romanès	Romania
sard	Itàlia (Sardenya)

b. Digues si són certes les següents afirmacions i aporta exemples que il·lustrin la teva resposta.

- "La situació més habitual a Europa és que a cada país es parli només una llengua".

Solució: Fals. Vegeu, per exemple, Espanya, França o Itàlia.

Observacions: La correspondència un estat – una llengua és una fal·làcia. El multilingüisme dels estats observat en el cas d'Europa és propi de la immensa majoria de països del món.

- Els límits entre les llengües romàniques no coincideixen amb les fronteres dels Estats.

Solució: Cert. Vegeu, per exemple, el català al sud de França, el francès i l'italià a Suïssa.

Observacions: Les llengües es parlen en un territori com a resultat d'una evolució històrica. Les fronteres dels Estats no es fixen en funció dels límits lingüístics sinó, naturalment, en funció de criteris polítics.

Activitat 2. El lèxic de les llengües romàniques

a. Completa el quadre següent amb les paraules que falten.

CATALÀ	CASTELLÀ	FRANCÈS	ITALIÀ	PORTUGUÈS
nas	nariz		naso	
	pierna	jambe		
genoll				joelho
cuixa		cuisse	coscia	
cabells	pelo			cabelo
	hombro	épaule		
melsa		rate	milza	
	mujer			mulher
cosí			cugino	primo
nebot	sobrino	neveu		
oncle		oncle		tio
	azul		blu	
vermell			rosso	
	pájaro		uccello	
poma			mela	maçã
préssec	melocotón			
	queso		formaggio	
llençol		drap		lençol
mocador			fazzoletto	lenço
tovalló	servilleta		pannolino	guardanapo
	tenedor	fourchette		garfo
finestra	ventana			janela

taula			tavolo	
llit	cama			
cadira			sedia	cadeira
	comer	manger		
			parlare	falar
rentar	lavar			
	limpiar		lavare	limpar
eixugar				secar

Solució:

CATALÀ	CASTELLÀ	FRANCÈS	ITALIÀ	PORTUGUÈS
nas	nariz	nez	naso	nariz
cama	pierna	jambe	gamba	perna
genoll	rodilla	genou	ginocchio	joelho
cuixa	muslo	cuisse	coscia	coxa
cabells	pelo	cheveux	capelli	cabelo
espatlla	hombro	épaule	spalla	ombro
melsa	bazo	rate	milza	baço
dona	mujer	femme	donna	mulher
cosí	primo	cousin	cugino	primo
nebot	sobrino	neveu	nipote	sobrinho
oncle	tío	oncle	zio	tio
blau	azul	bleu	blu	azul
vermell	rojo	rouge	rosso	vermelho
ocell	pájaro	oiseau	uccello	pássaro
poma	manzana	pomme	mela	maçã
préssec	melocotón	pêche	pesca	pêssego
formatge	queso	fromage	formaggio	queijo
llençol	sábana	drap	lenzuolo	lençol
mocador	pañuelo	mouchoir	fazzoletto	lenço
tovalló	servilleta	serviette	pannolino	guardanapo
forquilla	tenedor	fourchette	forchetta	garfo
finestra	ventana	fenêtre	finestra	janela
taula	mesa	table	tavolo	mesa
llit	cama	lit	letto	cama
cadira	silla	chaise	sedia	cadeira
menjar	comer	manger	mangiare	comer
parlar	hablar	parler	parlare	falar
rentar	lavar	laver	lavare	lavar
netejar	limpiar	nettoyer	lavare	limpar
eixugar	secar	sécher	asciugare	secar

Materials: Si no disposeu de diccionaris impresos, podeu utilitzar els següents diccionaris en línia.

WordReference.com: diccionari anglès-francès/italià/espanyol i espanyol-francès/portuguès.

<http://wordreference.com/>

Instituto Cervantes. Servicio de traducción automática: diccionaris espanyol-català/anglès/francès/portuguès i a la inversa.

http://62.97.114.150/ats_0001.aspx

Dictsearch: diccionaris bilingües en més de 70 idiomes.

<http://www.foreignword.com/es/Tools/dictsrch.htm>

Lexilogos: diccionaris de francès, monolingües i traductors.

http://www.lexilogos.com/frances_lengua_diccionario.htm

b. Un cop completat el quadre, comprova quantes correspondències hi ha en el lèxic del català i el castellà. Comprova, també, quantes correspondències hi ha entre el català i les altres llengües romàniques, i entre el castellà i les altres llengües romàniques.

c. Tria un camp semàntic, com ara la roba, els mobles, la música.... Fes una llista de 20 termes que hi pertanyin en català i castellà i busca la traducció dels termes en francès, italià i portuguès., A continuació, aplica a la teva llista el mateix procediment que a l'exercici 2b.

d. * Les diferències de lèxic en les llengües romàniques poden ser explicades per canvi semàntic o per manlleu. Esbrina les causes de les diferències entre els termes que hagi proposat.

Activitat 3 *

Identifica la llengua en la qual estan escrits els següents fragments de la *Declaració Universal de Drets Humans* (Nacions Unides, 10 de desembre de 1948). Les 13 llengües utilitzades són: asturleonès, castellà, català, cors, francès, friülès, gallec, italià, occità, portuguès, reto-romanx, romanès i sard.

a. Declaració Universal de Drets Humans

Article 1

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres.

Article 2

Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició.

A més, no es farà cap distinció basada en l'estatut polític, jurídic o internacional del país o del territori al qual pertanyi una persona, tant si és independent com si està sota administració fiduciària, si no és autònom, o està sota qualsevol altra limitació de sobirania.

b. Declarazione Universale e sos Deretos de s'Òmine

Artìculu 1

Totu sos èsseres umanos naschint liberos e eguales in dinnidade e in deretos. Issos tenent sa resone e sa cussèntzia e depent operare s'unu cun s'àteru cun ispritu de fraternidade.

Artìculu 2

Onzi unu podet fagher baler totu sos deretos e totu sas libertades proclamadas in sa Declarazione presente, sena distinzione peruna, mescamente de ratza, de colore, de sessu, de limba, de relizione, de opinione política o de onzi àtera opinione, de orìzine natzionale o sotziale, de cundizione, de nàschida o de onzi àtera cundizione.

In prus, no at a esser fata peruna distinzione fundada supra s'istatutu políticu, zurìdicu o internatzionale de su paísu o de su territoriu dae ue una pessone podet benner, chi custu paísu o territoriu siat indipendente, suta tutela, no autònomu o assuzetadu a una limitazione cale si siat de soberanidade.

c. Déclaration Universelle des Droits de l'Homme

Article premier

Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits. Ils sont doués de raison et de conscience et doivent agir les uns envers les autres dans un esprit de fraternité.

Article 2

Chacun peut se prévaloir de tous les droits et de toutes les libertés proclamés dans la présente Déclaration, sans distinction aucune, notamment de race, de couleur, de sexe, de langue, de religion, d'opinion politique ou de toute autre opinion, d'origine nationale ou sociale, de fortune, de naissance ou de toute autre situation.

De plus, il ne sera fait aucune distinction fondée sur le statut politique, juridique ou international du pays ou du territoire dont une personne est ressortissante, que ce pays ou territoire soit indépendant, sous tutelle, non autonome ou soumis à une limitation quelconque de souveraineté.

d. Declaración Universal de los Drechos Humanos

Artículo 1

Tolos seres humanos nacen llibres y iguales en dignidá y drechos y, pola mor de la razón y la conciencia de so, han comportase hermaniblemente los unos colos otros.

Artículo 2

Toa persona goza de tolos drechos y llibertaes afitaes nesta Declaración, ensin estremamientu nengún de raza, de color, de sexu, de llingua, de relixón, d'opinión política o de cualesquier otra mena, d'orixe nacional o social, de posición económica, de nacencia o de cualesquier otra condición.

D'otra miente, tampocu nun se fadrá estremamientu nengún basáu na condición política, xurídica o internacional del país o territoriu de la xurisdicción de la que dependa una persona, lo mesmo seya país independiente o territoriu baxo tutela alministrativa, non autónomu o sometíu a cualesquier llende na so soberanía.

e. Decleranza universal dals drets da l'uman

Artichel ün

Tuots umans naschan libers ed equals in dignità e drets. Els sun dotats cun intellet e conscienza e dessan agir tanter per in uin spiert da fraternità.

Artichel duos

Mincha uman no far valair ils drets e las libertats proclamats in quista Decleranza, sainza ingüna diferencia, ne da razza, da culur, da sex, da lingua, da religiun, d'opiniun política o d'üna otra opiniun, d'origin naziunal o social, da proprietà, da naschtscha ne da qualunquie otra circunstanza.

Plünavant nu poja gnir fat ingüna diferencia in basa a la situaziun politica, giuridica o internaziunala dal pajais o dal territori, al qual üna persuna appartegna, cha quist pajais o territori saja independent, suot tutela, na autonom ch'el saja suottamiss a qualunquie otra limitaziun da sia libertà.

f. Dichiarazione Universale dei Diritti Umani

Articolo 1

Tutti gli esseri umani nascono liberi ed eguali in dignità e diritti. Essi sono dotati di ragione e di coscienza e devono agire gli uni verso gli altri in spirito di fratellanza.

Articolo 2

Ad ogni individuo spettano tutti i diritti e tutte le libertà enunciate nella presente Dichiarazione, senza distinzione alcuna, per ragioni di razza, di colore, di sesso, di lingua, di religione, di opinione politica o di altro genere, di origine nazionale o sociale, di ricchezza, di nascita o di altra condizione.

Nessuna distinzione sarà inoltre stabilita sulla base dello statuto politico, giuridico o internazionale del paese o del territorio cui una persona appartiene, sia indipendente, o

sottoposto ad amministrazione fiduciaria o non autonomo, o soggetto a qualsiasi limitazione di sovranità.

g. Declaración Universal de Derechos Humanos

Artículo 1

Todos los seres humanos nacen libres e iguales en dignidad y derechos y, dotados como están de razón y conciencia, deben comportarse fraternalmente los unos con los otros.

Artículo 2

Toda persona tiene los derechos y libertades proclamados en esta Declaración, sin distinción alguna de raza, color, sexo, idioma, religión, opinión política o de cualquier otra índole, origen nacional o social, posición económica, nacimiento o cualquier otra condición.

Además, no se hará distinción alguna fundada en la condición política, jurídica o internacional del país o territorio de cuya jurisdicción dependa una persona, tanto si se trata de un país independiente, como de un territorio bajo administración fiduciaria, no autónomo o sometido a cualquier otra limitación de soberanía.

h. Declaración Universal dos Dereitos das Persoas

Artigo 1ª.

Tódolos seres humanos nacen libres e iguais en dignidade e dereitos e, dotados como están de razón e conciencia, díbense comportar fraternalmente uns cos outros.

Artigo 2ª.

Toda persoa ten os dereitos e liberdades proclamados nesta Declaración, sen distinción ningunha de raza, cor, sexo, idioma, relixión, opinión política ou de calquera outra índole, orixe nacional ou social, posición económica, nacemento ou calquera outra condición.

Ademais, non se fará ningunha distinción baseado na condición política, xurídica ou internacional do país ou terriroiro da xurisdicción do cal dependa unha persoa, tanto se se trata dun país independente coma dun territorio baixo administración fiduciaria, non autónomo ou sometido a calquera outra limitación de soberanía.

i. Dichjarazioni Univirsali di i Diritti di l'Omu

Articulu Prima

Nascinu tutti l'omi libari è pari di dignità è di diritti. Pussedinu a raghjoni è a cuscenza è li tocca ad agiscia trà elli di modu fraternu.

Articulu 2

Di tutti i diritti è i libertà scritti in issa dichjarazioni, si ni pò ghjuvà ugnunu, senza sfarenza varuna di razza, di culori, di sessu, di lingua, di rilighjoni, d'upinioni, pulitica o altra ch'ella sia, d'urighjini naziunali o suciali, di ricchezza, di nascita o di qualunqua altra situazioni.

Mancu si farà nisuna sfarenza partendu da u statutu puliticu, ghjuridicu o internaziunali di u paesi o u tarritoriu duva ella campa a parsona, ch'ellu sia indipendenti issu paesi o tarritoriu, o puri cunfidatu ad una antra nazioni, privu d'autunumia o cù un puteri limitatu in calchì modu.

j. Declaração Universal dos Direitos Humanos

Artigo 1º

Todos os seres humanos nascem livres e iguais em dignidade e em direitos. Dotados de razão e de consciência, devem agir uns para com os outros em espírito de fraternidade.

Artigo 2º

Todos os seres humanos podem invocar os direitos e as liberdades proclamados na presente Declaração, sem distinção alguma, nomeadamente de raça, de cor, de sexo, de língua, de religião, de opinião política ou outra, de origem nacional ou social, de fortuna, de nascimento ou de qualquer outra situação.

Além disso, não será feita nenhuma distinção fundada no estatuto político, jurídico ou internacional do país ou do território da naturalidade da pessoa, seja esse país ou território independente, sob tutela, autônomo ou sujeito a alguma limitação de soberania.

k. Declaratia Universala a Drepturilor Omului

Articolul 1

Toate fiintele umane se nasc libere si egale în demnitate si în drepturi. Ele înzestrate cu ratiune si constiinta si trebuie sa se comporte unii fata de altele în spiritul fraternitatii.

Articolul 2

Fiecare om se poate prevala de toate drepturile si libertatile proclamate în prezenta Declaratie fara nici un fel de deosebire ca, de pilda, deosebirea de rasa, culoare, sex, limba, religie, opinie politica sau orice alta opinie, de origine nationala sau sociala, avere, nastere sau orice alte împrejurari.

În afara de aceasta, nu se va face nici o deosebire dupa statutul politic, juridic sau international al tarii sau al teritoriului de care tine o persoana, fie ca aceasta tara sau teritoriu sînt independente, sub tutela, neautonome sau supuse vreunei alte limitari a suveranitate.

l. Declaracion Universala dels Drets Humans

Article 1

Totes los èssers umans naisson liures e egals en dignitat e en dreches. Son dotats de rason e de consciéncia e se devon comportar los unes amb los autres dins un esperit de fraternitat.

Article 2

Tota persona se pòt prevaler de totes los dreches e de totes las libertats proclamada dins la presenta Declaracion, sense cap de distincion de raça, de color, de sèxe, de lenga, de religion, d'opinion politica o d'autra mena, d'origina nacionala o sociala, de fortuna, de naissença o de quina altra situacion que siá.

Se farà pas tanpau cap de distincion fondada sus l'estatut politic, administratiu e internacional de país o territòri que la persona ne depend juridicament, qu'aquel país o territòri siá independent, jos tutèla, non-autonòme o somés a quina limitacion de sobeiranetat que siá.

m. Declarazion Universâl dai Derits dal Om

Articul 1

Ducj i oms a nassin libars e compagns come dignitât e derits. A an sintiment e cussience e bisugne che si tratin un culaltri come fradis.

Articul 2

A ogni individui i spietin ducj i derits e dutis lis libertâts proclamâts in cheste Declarazion, cence nissune distinzion par vie di gjernazie, colôr, mascjo o femine, lenghe, religjon, di impinion politiche o alcaltri, di zoc nazionâl o sociâl, di ricjece, di nassite o altre condizion.

E no sarà fate nissune distinzion nancje par vie dal Statût politic, juridic o internazionâl dal país o de tiare che une persone i parten, tant se chêt tiare e je independent che s'e je sot ministrazion fiduciarie o no autonome o sot cualchi altri limit di sovranitât.

Solució: a. català b. sard c. francès d. asturleonès e. reto-romanx f. italià g. castellà h. gallec i. cors j. portuguès k. romanès l. occità m. friülès

Traduccions extretes de:

<http://www.unhchr.ch/udhr/index.htm>

Mòdul 5

Estadística, usos i habilitats lingüístiques

Activitat 1 **

a. En una comunitat d'un milió de persones, la meitat és monolingüe en A i l'altra meitat és bilingüe en A i B. Quin és el percentatge d'ús possible d'ambdues llengües en la comunicació oral?

b. En una comunitat d'un milió de persones, el 60% és monolingüe en A i el 40% és bilingüe en A i B. Quin és el percentatge d'ús possible d'ambdues llengües en la comunicació oral?

c. En una comunitat d'un milió de persones, el 30% és monolingüe en A, el 60% és bilingüe en A i B, i el 10% és monolingüe en B. Quin és el percentatge d'ús possible d'ambdues llengües en la comunicació oral?

d. En una comunitat d'un milió de persones, un 20% és competent en A, B i C; un 10% és competent en A, B, C i D; un 30% és competent en C i D; un 10% és competent en B, C, D i F, i la resta és competent en A i F. Quin és el percentatge d'ús possible d'aquestes llengües en la comunicació oral?

e. En una comunitat d'un milió de persones, la meitat és monolingüe en A i l'altra meitat és bilingüe en A i B. Un procés migratori fa que aquesta comunitat augmenti en 100.000 persones, cap de les quals no parla ni A ni B. Digues quin és el percentatge d'ús possible de cada llengua en cadascuna de les següents situacions:

- a) les 100.000 persones aprenen només A
- b) les 100.000 persones aprenen només B
- c) 50.000 persones aprenen A i 50.000 aprenen B
- d) les 100.000 persones aprenen A i B

f. Un escriptor que té com a primera llengua A i viu en un país on és oficial B es planteja en quina llengua li serà més fàcil aconseguir més lectors. A té 100.000 parlants i B en té 100 milions. Les dades de lectura mostren que, en un any, es produeix un llibre per cada 10.000 habitants, els quals llegeixen una mitjana de 10 llibres l'any. Digues en quina llengua li seria més fàcil arribar als lectors en els supòsits següents:

- Un 10% de parlants de B també llegeix en A
- Els parlants de B només llegeixen en B
- Els parlants de B llegeixen en A i B en la mateixa proporció

Habilitats lingüístiques

L'objectiu d'aquestes activitats és comparar el nivell de coneixements de català i castellà entre individus de diferents generacions. Per això, es proposarà una enquesta a 15 persones de diferents franges d'edat, a les quals es demanarà que

avaluïn les seves habilitats lingüístiques tant orals com escrites. Així mateix, ens interessarem per quines altres llengües parlen, en el cas que siguin persones nascudes en altres països.

El català a l'escola: durant la dictadura franquista, la repressió política i social va anar acompanyada de la repressió cultural i lingüística. El català va ser prohibit en tots els àmbits de la vida pública, les institucions, els mitjans de comunicació i l'ensenyament. En aquestes condicions, doncs, el català va deixar d'ensenyar-se a l'escola fins ben entrada la dècada dels 70. Naturalment, aquest fet va comportar la manca d'habilitat lingüística de la població, sobretot pel que fa a la lectura i l'escriptura.

Activitat 2. Enquesta sobre habilitats lingüístiques

Feu una enquesta als vostres amics i coneguts que us permeti conèixer quina és la seva primera llengua i fins a quin punt saben desenvolupar-se en català i en castellà. Seguiu les instruccions següents per escollir la mostra d'individus a enquestar i per obtenir-ne la informació pertinent. Amb les respostes, ompliu la taula de més avall.

La mostra: cal passar el qüestionari a 15 persones, 5 per a cadascuna de les franges d'edat següents.

- . de 15 a 25 anys
- . de 40 a 50 anys
- . més de 60 anys

Convé que la procedència dels enquestats sigui diversa, és a dir, que n'hi hagi de nascuts a Catalunya i de nascuts fora de les terres catalanes.

Les preguntes: demanarem a les 15 persones que avaluïn el seu nivell de coneixements de català i castellà i que ens diguin, si no són nascudes al nostre país, quina és la seva primera llengua. Amb aquest objectiu, els preguntarem, tant per al català com per al castellà, si

- a. l'entenen
- b. el parlen
- c. el llegeixen
- d. l'escriuen

Les respostes: demanarem que ens responguin amb les fórmules següents

- a. no
- b. sí, però amb dificultats
- c. sí, sense problemes

Amb les respostes obtingudes, empleneu la taula següent.

EDAT	DADES PERSONALS		1a	ENTÉN	COMPETÈNCIA EN C	
	LLOC NAIXEMENT	ANYS A CATALUNYA			PARLA	LLE
1						
5						
1						
2						

-	3
2	4
5	5
a	
n	
y	
s	
4	1
0	2
-	3
5	4
0	5
a	
n	
y	
s	
m	1
é	2
s	3
d	4
e	5
6	
0	
a	
n	
y	
s	

Activitat 3 *

a. Compareu els resultats obtinguts entre els vostres coneguts amb les dades oficials de coneixement del català i el castellà. Podeu consultar aquestes dades a la web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (<http://www.idescat.net>).

b. Mireu d'esbrinar quines poden ser les causes que expliquin les diferències.

Guia didàctica

Mòdul 5

Estadística, usos i habilitats lingüístiques

Activitat 1 **

a. En una comunitat d'un milió de persones, la meitat és monolingüe en A i l'altra meitat és bilingüe en A i B. Quin és el percentatge d'ús possible d'ambdues llengües en la comunicació oral?

b. En una comunitat d'un milió de persones, el 60% és monolingüe en A i el 40% és bilingüe en A i B. Quin és el percentatge d'ús possible d'ambdues llengües en la comunicació oral?

c. En una comunitat d'un milió de persones, el 30% és monolingüe en A, el 60% és bilingüe en A i B, i el 10% és monolingüe en B. Quin és el percentatge d'ús possible d'ambdues llengües en la comunicació oral?

d. En una comunitat d'un milió de persones, un 20% és competent en A, B i C; un 10% és competent en A, B, C i D; un 30% és competent en C i D; un 10% és competent en B, C, D i F, i la resta és competent en A i F. Quin és el percentatge d'ús possible d'aquestes llengües en la comunicació oral?

e. En una comunitat d'un milió de persones, la meitat és monolingüe en A i l'altra meitat és bilingüe en A i B. Un procés migratori fa que aquesta comunitat augmenti en 100.000 persones, cap de les quals no parla ni A ni B. Digues quin és el percentatge d'ús possible de cada llengua en cadascuna de les següents situacions:

- les 100.000 persones aprenen només A
- les 100.000 persones aprenen només B
- 50.000 persones aprenen A i 50.000 aprenen B
- les 100.000 persones aprenen A i B

f. Un escriptor que té com a primera llengua A i viu en un país on és oficial B es planteja en quina llengua li serà més fàcil aconseguir més lectors. A té 100.000 parlants i B en té 100 milions. Les dades de lectura mostren que, en un any, es produeix un llibre per cada 10.000 habitants, els quals llegeixen una mitjana de 10 llibres l'any. Digues en quina llengua li seria més fàcil arribar als lectors en els supòsits següents:

- Un 10% de parlants de B també llegeix en A
- Els parlants de B només llegeixen en B
- Els parlants de B llegeixen en A i B en la mateixa proporció

Habilitats lingüístiques

L'objectiu d'aquestes activitats és comparar el nivell de coneixements de català i castellà entre individus de diferents generacions. Per això, es proposarà una

enquesta a 15 persones de diferents franges d'edat, a les quals es demanarà que avaluïn les seves habilitats lingüístiques tant orals com escrites. Així mateix, ens interessarem per quines altres llengües parlen, en el cas que siguin persones nascudes en altres països.

El català a l'escola: durant la dictadura franquista, la repressió política i social va anar acompanyada de la repressió cultural i lingüística. El català va ser prohibit en tots els àmbits de la vida pública, les institucions, els mitjans de comunicació i l'ensenyament. En aquestes condicions, doncs, el català va deixar d'ensenyar-se a l'escola fins ben entrada la dècada dels 70. Naturalment, aquest fet va comportar la manca d'habilitat lingüística de la població, sobretot pel que fa a la lectura i l'escriptura.

Activitat 2. Enquesta sobre habilitats lingüístiques

Feu una enquesta als vostres amics i coneguts que us permeti conèixer quina és la seva primera llengua i fins a quin punt saben desenvolupar-se en català i en castellà. Seguiu les instruccions següents per escollir la mostra d'individus a enquestar i per obtenir-ne la informació pertinent. Amb les respostes, ompliu la taula de més avall.

La mostra: cal passar el qüestionari a 15 persones, 5 per a cadascuna de les franges d'edat següents.

- . de 15 a 25 anys
- . de 40 a 50 anys
- . més de 60 anys

Convé que la procedència dels enquestats sigui diversa, és a dir, que n'hi hagi de nascuts a Catalunya i de nascuts fora de les terres catalanes.

Les preguntes: demanarem a les 15 persones que avaluïn el seu nivell de coneixements de català i castellà i que ens diguin, si no són nascudes al nostre país, quina és la seva primera llengua. Amb aquest objectiu, els preguntarem, tant per al català com per al castellà, si

- a. l'entenen
- b. el parlen
- c. el llegeixen
- d. l'escriuen

Les respostes: demanarem que ens responguin amb les fórmules següents

- a. no
- b. sí, però amb dificultats
- c. sí, sense problemes

Amb les respostes obtingudes, empleneu la taula següent.

EDAT	DADES PERSONALS			COMPETÈNCIA EN C		
	LLOC NAIXEMENT	ANYS A CATALUNYA	1a LLENGUA	ENTÉN	PARLA	LLE
1						
1						

5	2
-	3
2	4
5	5
a	
n	
y	
s	
4	1
0	2
-	3
5	4
0	5
a	
n	
y	
s	
m	1
é	2
s	3
d	4
e	5
6	
0	
a	
n	
y	
s	

Activitat 3 *

a. Compareu els resultats obtinguts entre els vostres coneguts amb les dades oficials de coneixement del català i el castellà. Podeu consultar aquestes dades a la web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (<http://www.idescat.net>).

b. Mireu d'esbrinar quines poden ser les causes que expliquin les diferències.

Mòdul 6
Música

El dilema que es planteja el grup de rock del documental se l'han de plantejar molts músics, i en cada tria hi intervenen moltes variables a més del mercat i la llengua en si: la censura, la ideologia, el tipus d'audiència i moltes altres.

Activitat 1

Has pensat mai sobre els termes “músiques del món”, “música ètnica” o “world music”? Des de la perspectiva anglosaxona, aquests termes inclouen tota la música del món excepte la que fan ells, o com diu David Byrne, el 99% de la música del planeta. Fes una llista dels músics que coneixes que consideris “ètnics” i una altra dels que no consideris ètnics. Busca què tenen en comú els de cada llista i què els diferencia dels altres.

Activitat 2

Amb les llistes de músics “ètnics” que hagueu fet tots els alumnes del grup, feu un rànquing de més votats. Discussiu si creieu que algun dels inclosos no hi hauria de ser.

Activitat 3

Busca 10 cantants que no cantin en cap llengua indoeuropea. Esbrina en quina llengua canten i busca informació sobre les llengües en qüestió.

Activitat 4

Indaga en la història d'aquests cantants. Han hagut de triar la llengua en què canten? Si és així, han explicat les raons per fer-ho? Quines són?

Activitat 5

Digues tres països que t'agradaria visitar. Què en saps de la música que s'hi fa? Busca informació sobre músics d'aquests països.

Activitat 6

Organitza una audició de: a) músics africans, b) músics asiàtics, c) músics europeus que no siguin anglesos ni espanyols. Per a cada audició hauràs de preparar una presentació on s'indiqui el país de procedència, la llengua emprada i la informació que puguis trobar sobre la història del músic o el grup en qüestió.

Activitat 7

Si tu volguessis ser cantant, quina llengua triaries? En cas que puguis triar, indica els motius per triar-ne una i no triar-ne una altra.

ACTIVITATS SOBRE EL CD “CANÇONS DEL MÓN”

Aquests són els noms dels cantants o grups musicals i els títols de les cançons incloses en el CD “Cançons del món”. Entre parèntesis consignem també la llengua en què canten.

- 01 – Idir – A vava inouva (kabil)
- 02 – Sainkho Namchilak – Tanola nomads (tuva)
- 03 – Kjarkas - YUYARIWAY URPI (quítxua)
- 04 - Marie Boine - It sat duolmma mu (sàami)
- 05 - DAONET -En ur dremen (bretó)
- 06 – Ismael Lo – Tadiou bone (wòlof)
- 07 – Tristan Eastman - Wicozani Mitawa (Dakota)
- 08 – Miriam Makeba – Qongqothwane (xhosa)
- 09 - Sivan Perwer - Min Beriya te kiriye (kurd)
- 10 – I muvrini – Lè (cors)
- 11 - Lullaby (zuni)
- 12 – Kjarkas - Ukhamampi Munataxa (aimara)
- 13 - AH NHAGE - Nya mee ein (birmà)

Activitat 8

Busca el país de procedència dels cantants del CD i, per tant, els països on es parlen les llengües de les cançons.

Activitat 9

Investiga la vida política d’Idir i de Sivan Perwer als seus països. Quines conseqüències han viscut a causa de la seva ideologia? Què tenen en comú amb els cantants catalans de la *nova cançó* durant el franquisme?

Informació complementària: En el cas de Sainkho Namchilak, la censura soviètica també va prohibir les seves cançons. “Tanola nomads” és una composició tradicional tuva que va passar la censura gràcies als arranjaments musicals (pop, electrònica...) que s’hi van introduir.

Activitat 10

Els Kjarkas recuperen bona part dels ritmes tradicionals andins. Busca informació sobre els instruments musicals que empren en les seves composicions.

Activitat 11

El bretó i el cors també són llengües amb valor identitari dins de les seves comunitats. Busca informació sobre la política lingüística repressiva del govern francès respecte de les llengües diferents del francès que es parlen al país.

Activitat 12

Si estàs mínimament familiaritzat amb la fonologia del català, sabràs que en la nostra llengua hi ha consonants oclusives, fricatives, nasals, etc. La cançó de Miriam Makeba fa referència a un fonema característic de llengües com el xhosa: els clics. De fet, el títol de la cançó es pot traduir com “La cançó dels clics”. Escolta-la atentament i sentiràs

repetidament aquest so. Busca en un manual de lingüística o de fonologia la descripció d'aquestes consonants que anomenem clics. De passada, mira un quadre de l'alfabet fonètic internacional i fixa't en l'abundant nombre de sons existents en les llengües del món.

El dilema que es planteja el grup de rock del documental se l'han de plantejar molts músics, i en cada tria hi intervenen moltes variables a més del mercat i la llengua en si: la censura, la ideologia, el tipus d'audiència i moltes altres. Les activitats que proposem estan destinades a promoure el coneixement i la reflexió sobre la creació i l'audiència.

Activitat 1

Has pensat mai sobre els termes “músiques del món”, “música ètnica” o “world music”? Des de la perspectiva anglosaxona, aquests termes inclouen tota la música del món excepte la que fan ells, o com diu David Byrne, el 99% de la música del planeta. Fes una llista dels músics que coneixes que consideris “ètnics” i una altra dels que no consideris ètnics. Busca què tenen en comú els de cada llista i què els diferencia dels altres.

Activitat 2

Amb les llistes de músics “ètnics” que hagueu fet tots els alumnes del grup, feu un rànquing de més votats. Discutiu si creieu que algun dels inclosos no hi hauria de ser.

Activitat 3

Busca 10 cantants que no cantin en cap llengua indoeuropea. Esbrina en quina llengua canten i busca informació sobre les llengües en qüestió.

Activitat 4

Indaga en la història d'aquests cantants. Han hagut de triar la llengua en què canten? Si és així, han explicat les raons per fer-ho? Quines són?

Activitat 5

Digues tres països que t'agradaria visitar. Què en saps de la música que s'hi fa? Busca informació sobre músics d'aquests països.

Activitat 6

Organitza una audició de: a) músics africans, b) músics asiàtics, c) músics europeus que no siguin anglesos ni espanyols. Per a cada audició hauràs de preparar una presentació on s'indiqui el país de procedència, la llengua emprada i la informació que puguis trobar sobre la història del músic o el grup en qüestió.

Activitat 7

Si tu volguessis ser cantant, quina llengua triaries? En cas que puguis triar, indica els motius per triar-ne una i no triar-ne una altra.

ACTIVITATS SOBRE EL CD “CANÇONS DEL MÓN”

Aquests són els noms dels cantants o grups musicals i els títols de les cançons incloses en el CD “Cançons del món”. Entre parèntesis consignem també la llengua en què canten.

- 01 – Idir – A vava inouva (kabil)
- 02 – Sainkho Namchilak – Tanola nomads (tuva)
- 03 – Kjarkas - YUYARIWAY URPI (quítxua)
- 04 - Marie Boine - It sat duolmma mu (sàami)
- 05 - DAONET -En ur dremen (bretó)
- 06 – Ismael Lo – Tadiou bone (wòlof)
- 07 – Tristan Eastman - Wicozani Mitawa (Dakota)
- 08 – Miriam Makeba – Qongqothwane (xhosa)
- 09 - Sivan Perwer - Min Beriya te kiriye (kurd)
- 10 – I muvrini – Lè (cors)
- 11 - Lullaby (zuni)
- 12 – Kjarkas - Ukhamampi Munataxa (aimara)
- 13 - AH NHAGE - Nya mee ein (birmà)

Activitat 8

Busca el país de procedència dels cantants del CD i, per tant, els països on es parlen les llengües de les cançons.

Solució:

Idir – kabil - Algèria
Sainkho Namchilak – tuva - Sibèria
Kjarkas – quítxua - Bolívia
Marie Boine – sàami - Noruega
DAONET – bretó - França
Ismael Lo – wòlof - Senegal
Tristan Eastman – dakota - EUA
Miriam Makeba – sosa – Sud-Àfrica
Sivan Perwer – kurd - Turquia
I muvrini – cors - França
“Lullaby” zuni - EUA
Kjarkas – aimara - Bolívia
AH NHAGE – birmà - Myanmar

Activitat 9

Investiga la vida política d’Idir i de Sivan Perwer als seus països. Quines conseqüències han viscut a causa de la seva ideologia? Què tenen en comú amb els cantants catalans de la *nova cançó* durant el franquisme?

Solució: Tots dos es van haver d’exiliar per raons ideològiques.

Informació complementària: En el cas de Sainkho Namchilak, la censura soviètica també va prohibir les seves cançons. “Tanola nomads” és una composició tradicional

tuva que va passar la censura gràcies als arranjaments musicals (pop, electrònica...) que s'hi van introduir.

Activitat 10

Els Kjarkas recuperen bona part dels ritmes tradicionals andins. Busca informació sobre els instruments musicals que empren en les seves composicions.

Activitat 11

El bretó i el cors també són llengües amb valor identitari dins de les seves comunitats. Busca informació sobre la política lingüística repressiva del govern francès respecte de les llengües diferents del francès que es parlen al país.

Informació complementària: El dakota i el zuni són dues llengües indígenes de Nord-Amèrica, fortament amenaçades. Les cançons incloses al CD formen part dels intents de revitalització lingüística, més concretament, dels intents d'apropar la llengua a les generacions més joves, que no l'aprenen ja dels seus pares.

Activitat 12

Si estàs mínimament familiaritzat amb la fonologia del català, sabràs que en la nostra llengua hi ha consonants oclusives, fricatives, nasals, etc. La cançó de Miriam Makeba fa referència a un fonema característic de llengües com el xhosa: els clics. De fet, el títol de la cançó es pot traduir com "La cançó dels clics". Escolta-la atentament i sentiràs repetidament aquest so. Busca en un manual de lingüística o de fonologia la descripció d'aquestes consonants que anomenem clics. De passada, mira un quadre de l'alfabet fonètic internacional i fixa't en l'abundant nombre de sons existents en les llengües del món.

Mòdul 7

Literatura

Les dificultats amb què es troben els cantants en llengües amb pocs parlants, se les troben encara més els escriptors. Les cançons són, en una part important, “música”, i la música diuen que és la més universal de les arts, és a dir, és un vehicle que pot arribar a tot arreu. I si no, pensa en les cançons que t’agraden la lletra de les quals no entens. En el camp de la literatura, però, és tota una altra cosa. El codi lingüístic, ja sigui oral o escrit, és l’instrument fonamental de la creació literària i l’escriptor sap que els seus lectors potencials depenen del nombre de parlants de la llengua i, en tot cas, de les traduccions de la seva obra. Quan un escriptor tria una llengua, també tria un públic. En les activitats que segueixen parlarem de les implicacions d’aquesta tria i d’altres aspectes que envolten la creació literària i la seva difusió.

Activitat 1

T’has preguntat mai de què parlem quan parlem de “literatura universal”? Mira l’índex d’un manual de literatura universal i esbrina quina part dels continguts es dedica a cada continent.

Activitat 2

Demana als teus professors que proposin autors que considerin que formen part de la literatura “universal”. Compara quants d’aquests autors figuren en l’índex del manual que has emprat en l’activitat anterior.

Activitat 3

Per bé que s’acostuma a relacionar el nombre de lectors amb el nombre de parlants, això no és sempre així. Fes una llista de deu llibres que hagi llegit i que t’hagin agradat, i comprova en quina llengua van ser escrits originalment. Esbrina quants parlants té cada llengua.

Activitat 4

Analitza com has conegut els llibres que has mencionat en l’activitat anterior (publicitat, lectura escolar, recomanació d’un amic, etc.).

Activitat 5

Esbrina quines són les deu llengües amb més parlants del món i comprova quantes de les llengües en què s’han escrit els llibres que has mencionat pertanyen a aquest grup. Enumera també quantes obres coneixes de cadascuna d’aquestes llengües.

Activitat 6

La tria de la llengua és un dilema amb què topen habitualment els escriptors que tenen una llengua subordinada com a primera llengua. Els textos que segueixen corresponen a escriptors africans que han triat la llengua colonial i justifiquen la seva decisió. Fes un inventari dels arguments que donen.

Ken Saro-Wiwa

"...la necessitat de comunicar-nos amb els altres i la resta del món, i el fet del colonialisme (que també és real) ens ha forçat a escriure en la llengua dels nostres antics colonitzadors. Jo no em sento culpable per això. Si escrivís en khana, estaria parlant a unes 200.000 persones, la majoria de les quals ni llegeixen ni escriuen. Escrivint en anglès, tal com faig, puc arribar, hipotèticament, a 400 milions de persones. Això no pot ser dolent. Per tant, per a mi, l'anglès és una eina valuosa, igual que el bolígraf o el sistema bancari o l'ordinador, els quals no van ser inventats pels ogoni, però que puc dominar i emprar per als meus objectius"

Wole Soyinka

"Hi ha inherent un element d'irracionalitat, el rebuig d'acceptar la realitat sociopolítica de la qual els afectats són una part, un intent de deixar-los fora de les estructures nacionals -de la judicial i legislativa als senyals de tràfic i el petit comerç, tots els quals utilitzen aquesta llengua- un intent de fer-los operar fora de la història, fora de la realitat del seu país. Lligada a aquesta qüestió de la llengua hi ha la qüestió de la unitat o fragmentació nacional, o el perill de dominació cultural (interna), la por de la guerra civil, l'oportunisme de les forces reaccionaries que frisen per explotar qualsevol causa de divisió, ja sigui la religió o la llengua."

Fernando da Costa Andrade

"Pel que fa a la utilització vehicular de les llengües en què es presenten [els poemes], no es tracta, com creuen alguns, d'una derrota o d'una concessió de l'africà, o fins i tot d'una incapacitat d'emprar un idioma propi. Aquí es tracta d'una forma de combat, de penetració al si de les posicions enemigues i facilitar al món actual la tasca immediata d'entendre'ns. No tenim complexos per l'ús del portuguès en la nostra pàtria africana."

Henry Lopes

« J'ai beau chercher dans le patrimoine congolais, je n'y vois aucun ouvrage écrit dans les langues que parlaient mes ancêtres. Peut-être faut-il ajouter que les deux millions d'habitants qui forment notre nation s'expriment dans environ quarante langues, soit une moyenne d'une langue pour cinquante mille habitants.

(...) Les écrivains français racontent, dialoguent, se souviennent et s'expriment dans un environnement qui leur est familier, dans un français qui n'a pas d'accent, sinon celui des variantes régionales. L'écrivain français écrit français. Nous, nous écrivons en français."

Abdallah Mazouni

“I do not think that there is any incompatibility or contradiction [in an Algerian writing in French]. To be sure, I would like to be able to render Algerian sentiments and situations into Arabic or Berber... [but], as far as I am concerned, to think that our passions and our ideals are irremediably tied to the use of any one language, is to fall precisely, into the trap of those who previously wished to deny us [as subjects]; it is to make what we think or experience realities of an ethnographic order, dead objects for museums; it is to reify (*choisifier*) and to cut ourselves off from the great family of man ... in a planetary age... The French language is for me not at all the shameful language of an enemy, but an incomparable instrument of liberation and, secondly, of communion with the rest of the world. I consider that it translates us (*traduit*) more than it betrays (*trahit*) us.”

Activitat 7

Quantes obres coneixes dels autors que hem citat en l'activitat anterior? I dels autors, en sabis alguna cosa? D'acord amb la teva experiència, et sembla tan clara la relació que estableix Ken Saro-Wiwa: llengua amb més parlants = més lectors?

Activitat 8

Busca algun escriptor en català que hagi estat traduït al castellà i demana-li si, en el seu cas, és certa la relació: llengua amb més parlants = més lectors.

Activitat 9

Wole Soyinka menciona com a argument “la realitat social del seu país”. Busca informació sobre la “realitat lingüística” de Nigèria, especialment pel que fa al percentatge de població que pot llegir en anglès, i digues si aquest argument és raonable segons aquestes dades.

Activitat 10

Fernando da Costa Andrade afirma que “es tracta d'una forma de combat, de penetració al si de les posicions enemigues”. Aquest argument no és nou, l'empra també Jean Paul Sartre en el seu pròleg a una antologia de poetes de “la Négritude”:

“Els trets específics d'una societat corresponen exactament a les locucions intraduïbles de la seva llengua. Ara bé, allò que pot frenar perillosament l'esforç dels negres per rebutjar la nostra tutela és que els anunciadors de la nègritude estan obligats a redactar en francès el seu evangeli. Dispersats pel tràfic d'esclaus per tot el món, els negres no tenen cap llengua que els sigui comuna; per incitar els oprimits a unir-se han de recórrer als mots de l'opressor. És el francès el que donarà al cant negre l'audiència més gran entre els negres, almenys dins dels límits de la colonització francesa.”

Comenta aquest text de Sartre.

Activitat 11

L'apropiació de la llengua de l'invasor té un antecedent en un personatge de la literatura clàssica. El personatge es diu Caliban. En quina obra de quin autor apareix?

Activitat 12

Henri Lopes apel·la a la manca de tradició. Hi ha el risc que hagi estudiat literatura "universal" en un manual d'aquests que denominen "universal" la literatura de l'Europa occidental i poca cosa més, però el cas és que no es coneix cap cultura que no hagi desenvolupat literatura o, si voleu, que no tingui creacions artístiques que emprin el codi lingüístic com a instrument. Feu una llista amb els clàssics medievals europeus i esbrineu amb quines obres escrites pels seus avantpassats comptaven. Debateu si això els va influir en la tria de la llengua.

Activitat 13

Els arguments d'Abdallah Mazouni són força diferents dels altres. Compara'ls amb els anteriors i explica les diferències.

Activitat 14

La llengua d'Abdallah Mazouni és el berber, i un percentatge notable de la població berber no sap francès. tenint en compte això, creus que es pot justificar un argument com "I consider that it translates us (*traduit*) more than it betrays (*trahit*) us"?

Activitat 15

El text que segueix és una mostra de la ideologia colonial més barroera, però ben segur que tu has sentit arguments semblants. Desenvolupa un text on els rebatis o, si és el cas, els donis suport.

"...we have to remember that the major reason for supporting and sustaining the study of our literature in African or Asian countries, the major reason which lies outside the usefulness of literary studies as improving competence in language, is that our literature is itself the major product of a great civilization. It is this which our literature has to offer to Africans and Asians.

Many of the nationalities we are concerned with have no literature of their own. A language like Persian, or course, does have its own literature. But we should have in mind, I think, that even with, say, Asian nations which have a literature of their own, it is often the case that this literature is of a thoroughly different kind from our own or from any major European literature; and it does not offer many great things that those literatures do offer. An Asiatic literature which consists of devotional mystical prose and fifteenth century court poems using a specially allusive diction is obviously going to offer something quite different from the languages in which there are great novels of the contemporary world."
(Holloway 1961:45-6)

Activitat 16

Les afirmacions que segueixen són tretes del text de l'activitat anterior. Pensa quins coneixements hauria de tenir una persona per poder-les fer amb coneixement de causa:

- a. "our literature is itself the major product of a great civilization"
- b. "It is this which our literature has to offer to Africans and Asians."
- c. "Many of the nationalities we are concerned with have no literature of their own"
- d. "even with, say, Asian nations which have a literature of their own, it is often the case that this literature is of a thoroughly different kind from our own or from any major European literature; and it does not offer many great things that those literatures do offer"

Activitat 17

Malgrat el silenciament a què se'ls sotmet, naturalment hi ha molts escriptors africans que escriuen en llengües africanes. Alguns també han dit la seva sobre la qüestió de la llengua, com ara Obi Wali (igbo) o Mazisi Kunene (zulu). Aquests són els seus arguments. A partir de les seves opinions, organitza un debat sobre la responsabilitat de l'escriptor respecte de la diversitat lingüística.

Obi Wali:

"fins que aquests escriptors i les seves comares occidentals no acceptin el fet que qualsevol literatura africana autèntica ha de ser escrita en llengües africanes, només perseguiran un cul-de-sac que només pot portar a l'esterilitat, a la frustració i a la manca de creativitat (...) perquè està massa limitada a uns quants col·legues de les noves universitats africanes, saturades com estan de literatura i cultura europees. L'audiència ordinària local amb cap o poca educació a la manera convencional europea, la qual constitueix la gran majoria, no té cap oportunitat de participar en aquest tipus de literatura."

Mazisi Kunene:

"[els escriptors que opten per llengües estrangeres] estan admetent, tàcitament, que l'audiència interna és o bé analfabeta o massa insignificant per ser vista com una font de consumidors de les seves idees. Aquesta situació encara és més exacerbada pel petit nombre d'elits que parlen i escriuen només en llengües europees, limitant així encara més l'audiència africana."
"El desastre més gran va ser indubtablement l'emergència d'una elit colonitzada que va desenvolupar un profund sentiment d'inferioritat respecte del seu art, la seva literatura i el seu tipus de vida. Formats en escoles colonials, aspiraven al tipus de vida dels que els havien colonitzat. Escriure en la llengua colonial era celebrat per tant com el més gran èxit que podia tenir un natiu. Aquestes actituds encara influencien la definició de la literatura africana avui en dia. De fet, proporcionen el context en el qual poden sorgir les discussions sobre quina llengua ha d'emprar la literatura africana."

Activitat 18

Busca informació sobre Obi Wali i Mazisi Kunene.

Activitat 19

Alguns escriptors africans que van començar escrivint en llengües colonials van adonar-se d'aquesta exclusió dels lectors africans que comenten Wali i Kunene. El més conegut d'aquests és Ngugi wa Thiong'o, un escriptor de Kenya, però d'altres com ara Ousmane Sembène de Senegal, Ismaila Traoré, de Mali, etc. han fet la mateixa opció. En els textos que segueixen trobaràs algun dels seus arguments.

Ngugi wa Thiong'o

“Crec que la qüestió de la llengua és molt important en el procés de descolonització. El que està passant ara en realitat és que el pensament africà està empresonat en llengües estrangeres. La literatura africana i el pensament africà fins i tot el més radical, el més revolucionari, estan alienats de la majoria. En anglès, aquest pensament no és a l'abast de la majoria, ni és vitalitzat mitjançant la seva comunicació amb la majoria, el poble.”

Ismaila Traoré:

“Des de 1965-66 m'he interessat per les llengües per servir la meua aspiració: la literatura en llengües nacionals pot ser una arma de combat per participar al desvetllament de les consciències. M'he interessat en l'estudi de la lingüística -la llengua, la gramàtica. He començat a fer poemes.”

Gassou Diawara:

“hem escrit en les grans llengües de comunicació occidentals; de moment som desconeguts a casa nostra, perquè els nostres pobles no es reconeixen en nosaltres.”

Ousmane Sembène:

“Depuis plusieurs années, j'anime une revue "Kaddu" (c'est-à-dire "L'opinion"), qui est actuellement trimestrielle. Vendue 50 F CFA (1 ff), elle est diffusée à mille exemplaires, ce que l'on peut considérer comme un beau résultat. Nous n'avons jamais sollicité l'aide de l'Etat. C'est une revue à laquelle collaborent non seulement des magistrats, des étudiants, des femmes mais aussi des paysans qui nous envoient des poèmes. Sur dix pages, six sont toujours réservées à des paysans. Je regrette que l'on ne fasse pas de vrais efforts pour développer les langues africaines.”

Activitat 19

Compara les opinions dels escriptors que hem citat i digues amb quin estàs més d'acord i amb quin menys.

Activitat 20

Els crítics també han intervingut en el debat sobre la llengua de la literatura. Comenta els textos que segueixen.

Abiola Irele:

“L'impacte dels esforços dels nostres escriptors només arribarà si nosaltres, com a crítics, podem relacionar les seves obres amb l'estat i condició de l'existència del nostre poble, extreure'n el significat per a ells demostrant, no tan sols la seva excel·lència, almenys pel que fa als millors, sinó també la seva rellevància i significat. Donat que els nostres escriptors empen majoritàriament llengües europees, la nostra gent no capta l'accent africà que hi és inequívocament. Aquest problema està ben exemplificat per la curiosa posició de Fagunwa i Tutuola: un, reconegut com a gran escriptor pel seu poble, però desconegut a fora; l'altre alabat a fora -en bona part per raons equivocades. La lliçó aquí, naturalment, és que Tutuola a la llarga serà el perdedor en aquesta situació, i crec que això és una tragèdia. El perill és que el destí de Tutuola pot arribar a tota la literatura africana moderna. Perquè, quan temps pot durar aquest èxit a Europa si no té arrels a casa? I recordo aquí el que va passar amb tants autors haitians que van ser reconeguts a França, i que ara són absolutament desconeguts arreu del món. Crec que la literatura no té significat deslligada dels sentiments del poble que representa.”

Maja Pearce:

“El fet que aquests novel·listes emprin l'anglès, la llengua del món modern per excel·lència, és poc sorprenent (o fins i tot irònic), i és només una indicació de fins a quin punt la mateixa llengua ha estat triada amb l'objectiu de camuflar-se: Escric en anglès, per tant participo en el món modern. No es demana res més, ni tan sols un lleu reconeixement a la tradició que s'explota en benefici propi.

L'alternativa obvia, naturalment, és emprar les antigues llengües del país per crear una autèntica literatura nigeriana, de manera molt semblant a com els primers escriptors anglesos van renunciar al llatí i el francès en favor d'una llengua menystinguda, amb la diferència que l'intel·lectual nigerià, ha interioritzat inconscientment els prejudicis de la crítica imperialista, és a dir, que l'anglès és una llengua literària superior.”

Activitat 21

A les escoles de França durant anys es va emprar un procediment molt eficaç per reprimir l'ús de les llengües de cadascú: “le symbole”. Aquest procediment consistia a lliurar una penyora a qui parlava en la seva llengua si aquesta no era el francès i qui el rebia havia de trobar algun company parlant en la seva llengua per tal de poder passar-li la penyora. L'ús d'aquest procediment va aconseguir eradicar gairebé del tot les llengües de França. I el procediment també es va exportar a les colònies. Bernard Dadié, un escriptor de la Costa d'Ivori menciona aquest procediment en la seva novel·la *Climbié* (1956)

“Climbié camina, el cap ple d'idees, buscant la manera de treure's de sobre tan aviat com sigui possible aquest petit cub, tan pesant perquè és el símbol de l'ensenyament que s'imparteix.

El símbol! No sabeu pas què és! Teniu sort. És un malson. T'impedeix de riure, de viure a l'escola, perquè sempre s'hi pensa. No es busca, no s'està a

l'aguait de res més que no sigui el portador del símbol. On és? No el té pas aquell? O l'altre? Sembla que el símbol sigui sota la roba, a la butxaca de cada alumne. Es mira amb ulls sospitosos. El símbol ha enverinat l'entorn, ha viciat l'aire, ha gelat els cors! No sabeu què és ni quina és la seva causa? Escolteu: els inspectors, en el transcurs de les seves múltiples visites a les escoles, sovint han trobat "rucs" que no porten orelles i han constatat les actituds una mica massa actives respecte de la llengua de Vaugelas (...)

Aquesta situació lamentable no podia seguir. No portava més que rancúnies d'una banda i d'una altra. Calia posar-hi remei. Per això es va decidir prohibir l'ús dels dialectes a les escoles primàries. D'aquesta manera es volia formar ràpidament homes veritables, homes que, en totes les circumstàncies, no perdessin mai el nord. Homes ben orientats, i no pas banderoles girant al més mínim oreig.

La decisió, doncs, va ser presa i van sortir circulars cap a tots els racons de la selva, fins a les escoles més petites de cada poble: "Prohibit parlar dialecte dins del recinte escolar". Era exacte. les zones ben delimitades. I aquell dia va néixer el símbol, un tros de fusta, una capsa de llumins, no importa què, remès al primer de la classe, amb l'encàrrec de donar-lo immediatament a l'alumne sorprès parlant el seu dialecte. D'aquesta manera, des del dia que va aparèixer el símbol, una mena de fred regnava a l'escola. Es cantava tant en començar com en acabar les classes, però no amb el mateix relaxament, amb el mateix ànim, amb la mateixa fogositat. I els esbarjos, alegres, sorollosos, aquells esbarjos esperats impacientment després d'una lliçó mal sabuda, o quan l'esperit vagarejava cap a una partida de bales inacabada, aquells esbarjos que feien pensar en un gabial obert de cop i volta, també els esbarjos se'n van ressentir. En lloc d'aquella barreja despreocupada, d'aquells divertiments tumultuosos, d'aquells empaitaments desenfrenats, d'aquelles lluites en el transcurs de les quals es parlaven fàcilment els dialectes com per donar-se coratge, ara no es veia més que grups petits d'alumnes xiuxiuejant frases tímides, desconfiant de qualsevol que passés al costat d'ells, o que s'assegués a la vora, com per atzar. En un cas així, sempre era prudent anar-se'n. Aquest individu es permet de parlar-vos en dialecte agni. Els interlocutors, sospitosos li contesten en francès.

Però a un amic, sense malfiança, li parles el teu dialecte, aleshores ell, content, et remet de seguida el símbol.

Aquest migdia, Climbié ha estat el primer d'arribar a l'escola. Estirat a la sorra, fa veure que dorm. Els altres venen, d'un en un, grup per grup, xerrotejant. Climbié està a l'aguait d'un delinqüent. Què diu aquest? Ja el té! Akroman, un nyicris que ara mateix estava saltant al seu voltant, acaba de respondre en n'zima a un dels seus germans que ha vingut fins a la tanca. Climbié sense dir res s'aixeca i li dona el petit cub. L'altre se sobresalta, en Climbié somriu i se'n va a jugar. Per fi respira."

Activitat 22

La prohibició de l'ús de llengües que no fossin el francès a les escoles de França és prou coneguda. La cantant occitana Josiana també parla d'aquesta prohibició en una de les seves cançons.

Es defendut parlar patoès

Contra la paret de la classe

i a un imatge d'aucel
una carta de geografia
e un papel estampat

Es defendut parlar patoès...

Aquela mirondela lusish
coma lo solelh de la vergonha
davant la cara ninòia

Es defendut parlar patoès...

La lengua nòstra sonada patoès
com un riu que non pòt riudejar
gaudre fèr dins l'arma vièlha
ància de la libertat

Es defendut parlar patoès...

E lo mot desbrumbat
mèstre de la vida
rebombish enmascat
com dins lo gorg un cascalh.

Se cal parlar occitan
Nos cal parlar occitan

Versió de Marta Pessarrodona

Prohibit parlar patuès

A la paret de la classe
hi ha la imatge d'un ocell
una carta geogràfica
i un paper imprès

Prohibit parlar patuès

Aquell cartell brilla
com el sol de la vergonya
davant la cara menuda

Prohibit parlar patuès

La nostra llengua l'han batejada "patuès"
com un rierol que no pot córrer
torrent agrest dins l'ànima vella
desitja llibertat

Prohibit parlar patuès

I el mot oblidar
senyor de la vida
ressona embuixat
com un còdol en el gorg

Cal que parlem occità

Activitat 23

Bernard Dadié es refereix a les llengües africanes com a “dialectes”, i en el text de Josiana veiem que a França les llengües que no són el francès es denominen “patuès”. Busca definicions d'aquests termes i també de “llengua”. Creus que el que diferencia els tres conceptes és algun tret lingüístic?

Activitat 23

El català era considerat un dialecte durant el franquisme, i a França és considerat un patuès. L'agni que menciona Bernard Dadié és considerat un dialecte a la Costa d'Ivori i una llengua en l'àmbit de la lingüística. Coneixes més casos semblants?

Activitat 24

Pier Paolo Pasolini, el poeta i director de cinema italià, va escriure el seu primer llibre de poemes en friülà. També en aquest cas els crítics italians parlen del friülà com d'un dialecte. Compara els poemes amb la traducció italiana, i digues de què et sembla que parlen els crítics quan parlen de “dialecte”.

Si propongono alcuni esempi significativi:

Dili

Ti jos, Dili, ta li cassis
a plòuf. I cians si scunìssin
pal plan verdùt.
Ti jos, tai nustris cuàrps,
la frescia rosada
dal timp pirdùt.

Dilio

Vedi, Dilio, sulle acacie piove. I cani si sfiatano per il piano verdino. Vedi, fanciullo, sui nostri corpi la fresca rugiada del tempo perduto.

* * *

A Rosari

Tu la ciera la ciar a pesa
tal séil a ven di lus.
No sta sbassà i vuj, puòr zòvin,

se tal grin l'ombrena a è greva.
Rit, tu, zòvin lizèir,
sintint in tal to cuàrp
la ciera cialda e scura
e il fresc, clar séil.
In miès da la puora Glisia
al è pens di peciàt il to scur
ma ta la to lus lizera
al rit il distìn di un pur.

A Rosario

Nella terra la carne è greve, nel cielo si fa di luce. Non abbassare gli occhi,
povero giovane, se nel grembo l'ombra pesa.
Ridi tu, giovane leggero, sentendo nel tuo corpo la terra calda e scura e il fresco,
chiaro cielo.
In mezzo alla povera chiesa è pieno di peccato il tuo buio, ma nella tua luce
leggera ride il destino di un puro.

* * *

ansa di Narcis

Jo i soj neri di amòur
né frut né rosignòul
dut intèir coma un flòur
i brami senza sen.
Soj levat ienfra li violis
intant ch'a sclariva,
ciantànt un ciant dismintiàt
ta la not vualiva.
Mi soj dit: "Narcis!"
e un spirt cùl me vis
al scuriva la erba
cùl clar dai so ris.

Danza di Narciso

Io sono nero di amore, né fanciullo né usignolo, tutto intero come un fiore,
desidero senza desiderio.
Mi sono alzato tra le viole, mentre albeggiava, cantando un canto dimenticato
nella notte uguale. Mi sono detto: "Narciso!", e uno spirito col mio viso oscurava
l'erba al chiarore dei suoi ricci.

Activitat 25

El llibre de poemes que Pasolini va escriure en friülà es diu *La meglio gioventú*. L'any 2003 el director de cinema Marco Tullio Giordana va fer una pel·lícula amb aquest títol. Anys abans havia fet una pel·lícula sobre la mort de Pasolini. Quin títol li va posar?

Activitat 26

Busca informació sobre Pier Paolo Pasolini

Activitat 27

Les discussions sobre el nombre de lectors són un recurs habitual en la qüestió de la llengua en la literatura, però segurament la qüestió de fons és més aviat la identitat que l'audiència. Tradueix i comenta el poema que segueix.

Festival, by Kenneth Wee

We sit in a corner, my friends and I / In a house filled with the roaring
of the
Docks and harbours of our ancestors, and the / Colours of the sun which
burned their fields.
The old men talk at the tables, / Remembering old times. We know them
Not, nor the language that they speak, / Yet we are relatives, only two
generations apart.
We watch the television, glued to its screen, / Not knowing the meaning of
the lotus seeds
We unseeingly eat / They are just more candy to us.
When the dinner is brought on, / With special foods prepared by the elders,
We grimace at the "tasteless" stuff / And think longingly of cheesy pizzas.
Somewhere down the street / Lion dancers twirl to heart thumping music
In my room we, too, dance / But to the latest rock hits.
On my door hang spring couplets: / Quotations from Shakespeare.
Door gods adorn our entrances / Posters of Schwarzenegger and Stallone.
We watch the organised festivities /
And are reminded of our culture, our roots
And we think: "I'm proud to be Chinese", /
In English.
(Wee 1994:3-5; written at the age of 15)

Activitat 28

La mateixa autora parla en aquest poema de què significa perdre una llengua. Tradueix i comenta aquest poema.

Sonnet for the Poor and the Young, by Kenneth Wee

Little child, what sort of future have you?/
Living in clothes given from foreign lands
Dependent on food from a stranger's hands/
Will all your life be spent in a food queue?
The languages which you speak and learn/
Are those of another people's country
You will never know your family/
Why is your culture like so much wood burned?
The sins of those long dead and gone;/

Why must you suffer, because of them?
O colonial men who exploited them,
You help them as the dead are by Charon.
The rebels say rise up and take back your pride/
How can you, when the disease is inside?

Guia didàctica

Mòdul 7

Literatura

L'objectiu general d'aquest mòdul és fer reflexionar els alumnes sobre diferents aspectes de la relació entre creació i difusió, així com plantejar altres qüestions com la universalitat, el compromís, els prejudicis i d'altres relacionats amb la llengua i la literatura.

Les dificultats amb què es troben els cantants en llengües amb pocs parlants, se les troben encara més els escriptors. Les cançons són, en una part important, "música", i la música diuen que és la més universal de les arts, és a dir, és un vehicle que pot arribar a tot arreu. I si no, pensa en les cançons que t'agraden la lletra de les quals no entens. En el camp de la literatura, però, és tota una altra cosa. El codi lingüístic, ja sigui oral o escrit, és l'instrument fonamental de la creació literària i l'escriptor sap que els seus lectors potencials depenen del nombre de parlants de la llengua i, en tot cas, de les traduccions de la seva obra. Quan un escriptor tria una llengua, també tria un públic. En les activitats que segueixen parlarem de les implicacions d'aquesta tria i d'altres aspectes que envolten la creació literària i la seva difusió.

Activitat 1

T'has preguntat mai de què parlem quan parlem de "literatura universal"? Mira l'índex d'un manual de literatura universal i esbrina quina part dels continguts es dedica a cada continent.

Objectiu: Fer reflexionar sobre el concepte "universal". En general, quan es parla de "literatura universal" (i es pot dir el mateix de l'art en general) es parla de la literatura occidental creada en les llengües oficials. Aquest és un procediment d'exclusió molt eficaç que té conseqüències directes en la difusió de les obres, les possibilitats de traducció, etc. També val la pena de fer notar que molts escriptors que han abandonat la seva llengua (Salman Rushdie, Tahar Ben Jelloun...) no formen part de la literatura "universal".

Activitat 2

Demana als teus professors que proposin autors que considerin que formen part de la literatura "universal". Compara quants d'aquests autors figuren en l'índex del manual que has emprat en l'activitat anterior.

Objectiu: Mostrar l'arbitrarietat i subjectivitat en l'ús del concepte "universal"

Activitat 3

Per bé que s'acostuma a relacionar el nombre de lectors amb el nombre de parlants, això no és sempre així. Fes una llista de deu llibres que hagin llegit i que t'hagin agradat, i comprova en quina llengua van ser escrits originalment. Esbrina quants parlants té cada llengua.

Objectiu: Fer reflexionar fins a quin punt la llengua incideix en la difusió de les obres.

Activitat 4

Analitza com has conegut els llibres que has mencionat en l'activitat anterior (publicitat, lectura escolar, recomanació d'un amic, etc.).

Objectiu: Fer reflexionar sobre les vies de difusió de les creacions artístiques.

Activitat 5

Esbrina quines són les deu llengües amb més parlants del món i comprova quantes de les llengües en què s'han escrit els llibres que has mencionat pertanyen a aquest grup. Enumera també quantes obres coneixes de cadascuna d'aquestes llengües.

Objectiu: Fer reflexionar fins a quin punt el nombre de parlants d'una llengua incideix en la difusió de les obres.

Solució: Es poden trobar llistes de llengües diferents segons el criteri que s'empra per determinar-ne els parlants

The **Summer Institute for Linguistics (SIL) Ethnologue Survey** (1999) lists the following as the top languages by population:
(number of native speakers in parentheses)

1. **Chinese*** (937,132,000)
2. **Spanish** (332,000,000)
3. **English** (322,000,000)
4. **Bengali** (189,000,000)
5. **Hindi/Urdu** (182,000,000)
6. **Arabic*** (174,950,000)
7. **Portuguese** (170,000,000)
8. **Russian** (170,000,000)
9. **Japanese** (125,000,000)
10. **German** (98,000,000)
11. **French*** (79,572,000)

* The totals given for Chinese, Arabic, and French include more than one SIL variety. [See chart for full details.](#)

The following list is from **Dr. Bernard Comrie's** article for the *Encarta Encyclopedia* (1998):

(number of native speakers in parentheses)

1. **Mandarin Chinese** (836 million)
2. **Hindi** (333 million)
3. **Spanish** (332 million)
4. **English** (322 million)
5. **Bengali** (189 million)
6. **Arabic** (186 million)

7. **Russian** (170 million)
8. **Portuguese** (170 million)
9. **Japanese** (125 million)
10. **German** (98 million)
11. **French** (72 million)

The following list is from **George Weber's** article "**Top Languages: The World's 10 Most Influential Languages**" in *Language Today* (Vol. 2, Dec 1997):

(number of native speakers in parentheses)

1. **Mandarin Chinese** (1.1 billion)
2. **English** (330 million)
3. **Spanish** (300 million)
4. **Hindi/Urdu** (250 million)
5. **Arabic** (200 million)
6. **Bengali** (185 million)
7. **Portuguese** (160 million)
8. **Russian** (160 million)
9. **Japanese** (125 million)
10. **German** (100 million)
11. **Punjabi** (90 million)
12. **Javanese** (80 million)
13. **French** (75 million)

However, in terms of *secondary* speakers, Weber submits the following list:

(number of speakers in parentheses)

1. **French** (190 million)
2. **English** (150 million)
3. **Russian** (125 million)
4. **Portuguese** (28 million)
5. **Arabic** (21 million)
6. **Spanish** (20 million)
7. **Chinese** (20 million)
8. **German** (9 million)
9. **Japanese** (8 million)

Thus, if you add the secondary speaker populations to the primary speaker populations, you get the following (and I believe more accurate) list:

(number of speakers in parentheses)

1. **Mandarin Chinese** (1.12 billion)
2. **English** (480 million)
3. **Spanish** (320 million)
4. **Russian** (285 million)
5. **French** (265 million)

6. **Hindi/Urdu** (250 million)
7. **Arabic** (221 million)
8. **Portuguese** (188 million)
9. **Bengali** (185 million)
10. **Japanese** (133 million)
11. **German** (109 million)

The following is a list of these languages in terms of the number of countries where each is spoken. The number that follows is the total number of countries that use that language (from Weber, 1997):

1. **English** (115)
2. **French** (35)
3. **Arabic** (24)
4. **Spanish** (20)
5. **Russian** (16)
6. **German** (9)
7. **Mandarin** (5)
8. **Portuguese** (5)
9. **Hindi/Urdu** (2)
10. **Bengali** (1)
11. **Japanese** (1)

The number of countries includes *core countries* (where the language has full legal or official status), *outer core countries* (where the language has some legal or official status and is an influential minority language, such as English in India or French in Algeria), and *fringe countries* (where the language has no legal status, but is an influential minority language in trade, tourism, and the preferred foreign language of the young, such as English in Japan or French in Romania). For a complete breakdown of each and an accompanying chart, [click here](#).

After weighing six factors (number of primary speakers, number of secondary speakers, number and population of countries where used, number of major fields using the language internationally, economic power of countries using the languages, and socio-literary prestige), Weber compiled the following list of the world's ten most influential languages:

(number of points given in parentheses)

1. **English** (37)
2. **French** (23)
3. **Spanish** (20)
4. **Russian** (16)
5. **Arabic** (14)
6. **Chinese** (13)
7. **German** (12)
8. **Japanese** (10)

9. **Portuguese (10)**

10. **Hindi/Urdu (9)**

Activitat 6

La tria de la llengua és un dilema amb què topen habitualment els escriptors que tenen una llengua subordinada com a primera llengua. Els textos que segueixen corresponen a escriptors africans que han triat la llengua colonial i justifiquen la seva decisió. Fes un inventari dels arguments que donen.

Objectiu: Constatar que la tria de la llengua és un fenomen universal i conèixer els arguments d'aquesta tria.

Ken Saro-Wiwa

"...la necessitat de comunicar-nos amb els altres i la resta del món, i el fet del colonialisme (que també és real) ens ha forçat a escriure en la llengua dels nostres antics colonitzadors. Jo no em sento culpable per això. Si escrivís en khana, estaria parlant a unes 200.000 persones, la majoria de les quals ni llegeixen ni escriuen. Escrivint en anglès, tal com faig, puc arribar, hipotèticament, a 400 milions de persones. Això no pot ser dolent. Per tant, per a mi, l'anglès és una eina valuosa, igual que el bolígraf o el sistema bancari o l'ordinador, els quals no van ser inventats pels ogoni, però que puc dominar i emprar per als meus objectius"

Wole Soyinka

"Hi ha inherent un element d'irracionalitat, el rebuig d'acceptar la realitat sociopolítica de la qual els afectats són una part, un intent de deixar-los fora de les estructures nacionals -de la judicial i legislativa als senyals de tràfic i el petit comerç, tots els quals utilitzen aquesta llengua- un intent de fer-los operar fora de la història, fora de la realitat del seu país. Lligada a aquesta qüestió de la llengua hi ha la qüestió de la unitat o fragmentació nacional, o el perill de dominació cultural (interna), la por de la guerra civil, l'oportunisme de les forces reaccionaries que frisen per explotar qualsevol causa de divisió, ja sigui la religió o la llengua."

Fernando da Costa Andrade

"Pel que fa a la utilització vehicular de les llengües en què es presenten [els poemes], no es tracta, com creuen alguns, d'una derrota o d'una concessió de l'africà, o fins i tot d'una incapacitat d'emprar un idioma propi. Aquí es tracta d'una forma de combat, de penetració al si de les posicions enemigues i facilitar al món actual la tasca immediata d'entendre'ns. No tenim complexos per l'ús del portuguès en la nostra pàtria africana."

Henry Lopes

« J'ai beau chercher dans le patrimoine congolais, je n'y vois aucun ouvrage écrit dans les langues que parlaient mes ancêtres. Peut-être faut-il ajouter que les deux millions d'habitants qui forment notre nation s'expriment dans environ quarante langues, soit une moyenne d'une langue pour cinquante mille habitants.

(...) Les écrivains français racontent, dialoguent, se souviennent et s'expriment dans un environnement qui leur est familier, dans un français qui n'a pas d'accent, sinon celui des variantes régionales. L'écrivain français écrit français. Nous, nous écrivons en français."

Abdallah Mazouni

"I do not think that there is any incompatibility or contradiction [in an Algerian writing in French]. To be sure, I would like to be able to render Algerian sentiments and situations into Arabic or Berber... [but], as far as I am concerned, to think that our passions and our ideals are irremediably tied to the use of any one language, is to fall precisely, into the trap of those who previously wished to deny us [as subjects]; it is to make what we think or experience realities of an ethnographic order, dead objects for museums; it is to reify (*choisifier*) and to cut ourselves off from the great family of man ... in a planetary age... The French language is for me not at all the shameful language of an enemy, but an incomparable instrument of liberation and, secondly, of communion with the rest of the world. I consider that it translates us (*traduit*) more than it betrays (*trahit*) us."

Activitat 7

Quantes obres coneixes dels autors que hem citat en l'activitat anterior? I dels autors, en sàbies alguna cosa? D'acord amb la teva experiència, et sembla tan clara la relació que estableix Ken Saro-Wiwa: llengua amb més parlants = més lectors?

Objectiu: Fer adonar-se que l'elecció d'una llengua amb molts parlants i un bon mercat no implica necessàriament més difusió.

Activitat 8

Busca algun escriptor en català que hagi estat traduït al castellà i demana-li si, en el seu cas, és certa la relació: llengua amb més parlants = més lectors.

Objectiu: Desvetllar l'interès per la literatura, la traducció, els autors...

Activitat 9

Wole Soyinka menciona com a argument "la realitat social del seu país". Busca informació sobre la "realitat lingüística" de Nigèria, especialment pel que fa al percentatge de població que pot llegir en anglès, i digues si aquest argument és raonable segons aquestes dades.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència a l'àmbit acadèmic. Adonar-se que el discurs sobre la llengua té implicacions que van molt més enllà del nombre de parlants.

Activitat 10

Fernando da Costa Andrade afirma que "es tracta d'una forma de combat, de penetració al si de les posicions enemigues". Aquest argument no és nou,

l'empra també Jean Paul Sartre en el seu pròleg a una antologia de poetes de "la Négritude":

"Els trets específics d'una societat corresponen exactament a les locucions intraduïbles de la seva llengua. Ara bé, allò que pot frenar perillosament l'esforç dels negres per rebutjar la nostra tutela és que els anunciadors de la nègritude estan obligats a redactar en francès el seu evangeli. Dispersats pel tràfic d'esclaus per tot el món, els negres no tenen cap llengua que els sigui comuna; per incitar els oprimits a unir-se han de recórrer als mots de l'opressor. És el francès el que donarà al cant negre l'audiència més gran entre els negres, almenys dins dels límits de la colonització francesa."

Comenta aquest text de Sartre.

Objectiu: Promoure la reflexió sobre els arguments dels altres.

Activitat 11

L'apropiació de la llengua de l'invasor té un antecedent en un personatge de la literatura clàssica. El personatge es diu Caliban. En quina obra de quin autor apareix?

Objectiu: Promoure la curiositat per la coincidència en les idees i la difusió d'arguments.

Solució: *La tempesta* de Shakespeare.

Activitat 12

Henri Lopes apel·la a la manca de tradició. Hi ha el risc que hagi estudiat literatura "universal" en un manual d'aquests que denominen "universal" la literatura de l'Europa occidental i poca cosa més, però el cas és que no es coneix cap cultura que no hagi desenvolupat literatura o, si voleu, que no tingui creacions artístiques que emprin el codi lingüístic com a instrument. Feu una llista amb els clàssics medievals europeus i esbrineu amb quines obres escrites pels seus avantpassats comptaven. Debateu si això els va influir en la tria de la llengua.

Objectiu: Fer reflexionar sobre el valor de la tradició oral, de la relació oralitat-literatura i la influència que això té en la tria de llengua.

Activitat 13

Els arguments d'Abdallah Mazouni són força diferents dels altres. Compara'ls amb els anteriors i explica les diferències.

Objectiu: Aprendre a comparar diferents argumentacions.

Activitat 14

La llengua d'Abdallah Mazouni és el berber, i un percentatge notable de la població berber no sap francès. tenint en compte això, creus que es pot justificar un argument com "I consider that it translates us (*traduit*) more than it betrays (*trahit*) us"?

Objectiu: Fer reflexionar sobre les motivacions del canvi de llengua i els arguments que s'addueixen.

Activitat 15

El text que segueix és una mostra de la ideologia colonial més barroera, però ben segur que tu has sentit arguments semblants. Desenvolupa un text on els rebatis o, si és el cas, els donis suport.

“...we have to remember that the major reason for supporting and sustaining the study of our literature in African or Asian countries, the major reason which lies outside the usefulness of literary studies as improving competence in language, is that our literature is itself the major product of a great civilization. It is this which our literature has to offer to Africans and Asians.

Many of the nationalities we are concerned with have no literature of their own. A language like Persian, or course, does have its own literature. But we should have in mind, I think, that even with, say, Asian nations which have a literature of their own, it is often the case that this literature is of a thoroughly different kind from our own or from any major European literature; and it does not offer many great things that those literatures do offer. An Asiatic literature which consists of devotional mystical prose and fifteenth century court poems using a specially allusive diction is obviously going to offer something quite different from the languages in which there are great novels of the contemporary world.”
(Holloway 1961:45-6)

Objectiu: Mostrar els prejudicis lingüístics i artístics de la ideologia colonial.

Activitat 16

Les afirmacions que segueixen són tretes del text de l'activitat anterior. Pensa quins coneixements hauria de tenir una persona per poder-les fer amb coneixement de causa:

- a. “our literature is itself the major product of a great civilization”
- b. “It is this which our literature has to offer to Africans and Asians.”
- c. “Many of the nationalities we are concerned with have no literature of their own”
- d. “even with, say, Asian nations which have a literature of their own, it is often the case that this literature is of a thoroughly different kind from our own or from any major European literature; and it does not offer many great things that those literatures do offer”

Objectiu: Reflexionar sobre les conseqüències de l'etnocentrisme i la ignorància que es manifesten amb afirmacions d'aquest tipus.

Activitat 17

Malgrat el silenciament a què se'ls sotmet, naturalment hi ha molts escriptors africans que escriuen en llengües africanes. Alguns també han dit la seva sobre la qüestió de la llengua, com ara Obi Wali (igbo) o Mazisi Kunene (zulu). Aquests són els seus arguments. A partir de les seves opinions, organitza un debat sobre la responsabilitat de l'escriptor respecte de la diversitat lingüística.

Obi Wali:

“fins que aquests escriptors i les seves comares occidentals no acceptin el fet que qualsevol literatura africana autèntica ha de ser escrita en llengües africanes, només perseguiran un cul-de-sac que només pot portar a l'esterilitat, a la frustració i a la manca de creativitat (...) perquè està massa limitada a uns quants col·legues de les noves universitats africanes, saturades com estan de literatura i cultura europees. L'audiència ordinària local amb cap o poca educació a la manera convencional europea, la qual constitueix la gran majoria, no té cap oportunitat de participar en aquest tipus de literatura.”

Mazisi Kunene:

“[els escriptors que opten per llengües estrangeres] estan admetent, tàcitament, que l'audiència interna és o bé analfabeta o massa insignificant per ser vista com una font de consumidors de les seves idees. Aquesta situació encara és més exacerbada pel petit nombre d'elits que parlen i escriuen només en llengües europees, limitant així encara més l'audiència africana.”

“El desastre més gran va ser indubtablement l'emergència d'una elit colonitzada que va desenvolupar un profund sentiment d'inferioritat respecte del seu art, la seva literatura i el seu tipus de vida. Formats en escoles colonials, aspiraven al tipus de vida dels que els havien colonitzat. Escriure en la llengua colonial era celebrat per tant com el més gran èxit que podia tenir un natiu. Aquestes actituds encara influencien la definició de la literatura africana avui en dia. De fet, proporcionen el context en el qual poden sorgir les discussions sobre quina llengua ha d'emprar la literatura africana.”

Objectiu: Conèixer les opinions d'autors que rarament són tinguts en compte en l'àmbit de la literatura “universal”

Activitat 18

Busca informació sobre Obi Wali i Mazisi Kunene.

Objectiu: Cercar informació sobre temes amb poca presència en l'àmbit acadèmic.

Activitat 19

Alguns escriptors africans que van començar escrivint en llengües colonials van adonar-se d'aquesta exclusió dels lectors africans que comenten Wali i Kunene. El més conegut d'aquests és Ngugi wa Thiong'o, un escriptor de Kenya, però d'altres com ara Ousmane Sembène de Senegal, Ismaila Traoré, de Mali, etc. han fet la mateixa opció. En els textos que segueixen trobaràs algun dels seus arguments.

Ngugi wa Thiong'o

“Crec que la qüestió de la llengua és molt important en el procés de descolonització. El que està passant ara en realitat és que el pensament africà està empronat en llengües estrangeres. La literatura africana i el pensament africà fins i tot el més radical, el més revolucionari, estan alienats de la majoria. En anglès, aquest pensament no és a l'abast de la majoria, ni és vitalitzat mitjançant la seva comunicació amb la majoria, el poble.”

Ismaila Traoré:

“Des de 1965-66 m’he interessat per les llengües per servir la meua aspiració: la literatura en llengües nacionals pot ser una arma de combat per participar al desvetllament de les consciències. M’he interessat en l’estudi de la lingüística -la llengua, la gramàtica. He començat a fer poemes.”

Gassou Diawara:

“hem escrit en les grans llengües de comunicació occidentals; de moment som desconeguts a casa nostra, perquè els nostres pobles no es reconeixen en nosaltres.”

Ousmane Sembène:

“Depuis plusieurs années, j’anime une revue "Kaddu" (c'est-a-dire "L'opinion"), qui est actuellement trimestrelle. Vendue 50 F CFA (1 ff), elle est diffusée à mille exemplaires, ce que l'on peut considérer comme un beau resultat. Nous n'avons jamais sollicité l'aide de l'Etat. C'est une revue à laquelle collaborent non seulement des magistrats, des étudiants, des femmes mais aussi des paysans qui nous envoient des poèmes. Sur dix pages, six sont toujours réservées à des paysans. Je regrette que l'on ne fasse pas de vrais efforts pour développer les langues africaines.”

Objectiu: Conèixer autors de cultures poc conegudes en l'àmbit acadèmic.

Activitat 19

Compara les opinions dels escriptors que hem citat i digues amb quin estàs més d’acord i amb quin menys.

Objectiu: Aprendre a comparar arguments diversos i a elaborar un discurs propi.

Activitat 20

Els crítics també han intervingut en el debat sobre la llengua de la literatura. Comenta els textos que segueixen.

Abiola Irele:

“L’impacte dels esforços dels nostres escriptors només arribarà si nosaltres, com a crítics, podem relacionar les seves obres amb l’estat i condició de l’existència del nostre poble, extreure’n el significat per a ells demostrant, no tan sols la seva excel·lència, almenys pel que fa als millors, sinó també la seva rellevància i significat. Donat que els nostres escriptors empen majoritàriament llengües europees, la nostra gent no capta l’accent africà que hi és inequívocament. Aquest problema està ben exemplificat per la curiosa posició de Fagunwa i Tutuola: un, reconegut com a gran escriptor pel seu poble, però desconegut a fora; l’altre alabat a fora -en bona part per raons equivocades. La lliçó aquí, naturalment, és que Tutuola a la llarga serà el perdedor en aquesta situació, i crec que això és una tragèdia. El perill és que el destí de Tutuola pot arribar a tota la literatura africana moderna. Perquè, quan temps pot durar aquest èxit a Europa si no té arrels a casa? I recordo aquí el que va passar amb tants autors haitians que van ser reconeguts a França, i que ara són

absolutament desconeguts arreu del món. Crec que la literatura no té significat deslligada dels sentiments del poble que representa.”

Maja Pearce:

“El fet que aquests novel·listes emprin l’anglès, la llengua del món modern per excel·lència, és poc sorprenent (o fins i tot irònic), i és només una indicació de fins a quin punt la mateixa llengua ha estat triada amb l’objectiu de camuflar-se: Escric en anglès, per tant participo en el món modern. No es demana res més, ni tan sols un lleu reconeixement a la tradició que s’explota en benefici propi.

L’alternativa obvia, naturalment, és emprar les antigues llengües del país per crear una autèntica literatura nigeriana, de manera molt semblant a com els primers escriptors anglesos van renunciar al llatí i el francès en favor d’una llengua menystinguda, amb la diferència que l’intel·lectual nigerià, ha interioritzat inconscientment els prejudicis de la crítica imperialista, és a dir, que l’anglès és una llengua literària superior.”

Objectiu: Comentar textos sobre temes coneguts amb actors desconeguts.

Activitat 21

A les escoles de França durant anys es va emprar un procediment molt eficaç per reprimir l’ús de les llengües de cadascú: “le symbole”. Aquest procediment consistia a lliurar una penyora a qui parlava en la seva llengua si aquesta no era el francès i qui el rebia havia de trobar algun company parlant en la seva llengua per tal de poder passar-li la penyora. L’ús d’aquest procediment va aconseguir eradicar gairebé del tot les llengües de França. I el procediment també es va exportar a les colònies. Bernard Dadié, un escriptor de la Costa d’Ivori menciona aquest procediment en la seva novel·la *Climbié* (1956)

“Climbié camina, el cap ple d’idees, buscant la manera de treure’s de sobre tan aviat com sigui possible aquest petit cub, tan pesant perquè és el símbol de l’ensenyament que s’imparteix.

El símbol! No sabeu pas què és! Teniu sort. És un malson. T’impedeix de riure, de viure a l’escola, perquè sempre s’hi pensa. No es busca, no s’està a l’aguait de res més que no sigui el portador del símbol. On és? No el té pas aquell? O l’altre? Sembla que el símbol sigui sota la roba, a la butxaca de cada alumne. Es mira amb ulls sospitosos. El símbol ha enverinat l’entorn, ha viciat l’aire, ha gelat els cors! No sabeu què és ni quina és la seva causa? Escolteu: els inspectors, en el transcurs de les seves múltiples visites a les escoles, sovint han trobat “rucs” que no porten orelles i han constatat les actituds una mica massa actives respecte de la llengua de Vaugelas (...)

Aquesta situació lamentable no podia seguir. No portava més que rancúnies d’una banda i d’una altra. Calia posar-hi remei. Per això es va decidir prohibir l’ús dels dialectes a les escoles primàries. D’aquesta manera es volia formar ràpidament homes veritables, homes que, en totes les circumstàncies, no perdessin mai el nord. Homes ben orientats, i no pas banderoles girant al més mínim oreig.

La decisió, doncs, va ser presa i van sortir circulars cap a tots els racons de la selva, fins a les escoles més petites de cada poble: “Prohibit parlar dialecte

dins del recinte escolar”. Era exacte. les zones ben delimitades. I aquell dia va néixer el símbol, un tros de fusta, una capsa de llumins, no importa què, remès al primer de la classe, amb l’encàrrec de donar-lo immediatament a l’alumne sorprès parlant el seu dialecte. D’aquesta manera, des del dia que va aparèixer el símbol, una mena de fred regnava a l’escola. Es cantava tant en començar com en acabar les classes, però no amb el mateix relaxament, amb el mateix ànim, amb la mateixa fogositat. I els esbarjos, alegres, sorollosos, aquells esbarjos esperats impacientment després d’una lliçó mal sabuda, o quan l’esperit vagarejava cap a una partida de bales inacabada, aquells esbarjos que feien pensar en un gabial obert de cop i volta, també els esbarjos se’n van ressentir. En lloc d’aquella barreja despreocupada, d’aquells divertiments tumultuosos, d’aquells empaitaments desenfrenats, d’aquelles lluites en el transcurs de les quals es parlaven fàcilment els dialectes com per donar-se coratge, ara no es veia més que grups petits d’alumnes xiuxiuejant frases tímides, desconfiant de qualsevol que passés al costat d’ells, o que s’assegués a la vora, com per atzar. En un cas així, sempre era prudent anar-se’n. Aquest individu es permet de parlar-vos en dialecte agni. Els interlocutors, sospitosos li contesten en francès.

Però a un amic, sense malfiança, li parles el teu dialecte, aleshores ell, content, et remet de seguida el símbol.

Aquest migdia, Climbié ha estat el primer d’arribar a l’escola. Estirat a la sorra, fa veure que dorm. Els altres venen, d’un en un, grup per grup, xerrotejant. Climbié està a l’aguait d’un delinqüent. Què diu aquest? Ja el té! Akroman, un nyicris que ara mateix estava saltant al seu voltant, acaba de respondre en n’zima a un dels seus germans que ha vingut fins a la tanca. Climbié sense dir res s’aixeca i li dona el petit cub. L’altre se sobresalta, en Climbié somriu i se’n va a jugar. Per fi respira.”

Objectiu: Saber com afectava “le symbole” als alumnes. Llegir un fragment d’un autor africà.

Activitat 22

La prohibició de l’ús de llengües que no fossin el francès a les escoles de França és prou coneguda. La cantant occitana Josiana també parla d’aquesta prohibició en una de les seves cançons.

Es defendut parlar patoès

Contra la paret de la classa
i a un imatge d’aucel
una carta de geografia
e un papel estampat

Es defendut parlar patoès...

Aquela mirondeia lusish
coma lo solelh de la vergonha
davant la cara ninòia

Es defendut parlar patoès...

La lengua nòstra sonada patoès

com un riu que non pòt riudejar
gaudre fèr dins l'arma vièlha
ància de la libertat

Es defendut parlar patoès...

E lo mot desbrumbat
mèstre de la vida
rebombish enmascat
com dins lo gorg un cascalh.

Se cal parlar occitan
Nos cal parlar occitan

Versió de Marta Pessarrodona

Prohibit parlar patuès

A la paret de la classe
hi ha la imatge d'un ocell
una carta geogràfica
i un paper imprès

Prohibit parlar patuès

Aquell cartell brilla
com el sol de la vergonya
davant la cara menuda

Prohibit parlar patuès

La nostra llengua l'han batejada "patuès"
com un rierol que no pot córrer
torrent agrest dins l'ànima vella
desitja llibertat

Prohibit parlar patuès

I el mot oblidar
senyor de la vida
ressona embuixat
com un còdol en el gorg

Cal que parlem occità

Objectiu: Conèixer altres procediments de repressió lingüística. Conèixer algun text en occità.

Activitat 23

Bernard Dadié es refereix a les llengües africanes com a “dialectes”, i en el text de Josiana veiem que a França les llengües que no són el francès es denominen “patuès”. Busca definicions d’aquests termes i també de “llengua”. Creus que el que diferencia els tres conceptes és algun tret lingüístic?

Objectiu: Mostrar que quan s’empra el terme “dialecte” per designar llengües no europees, això respon tan sols a prejudicis lingüístics, perquè un dialecte és una varietat geogràfica d’una llengua i no una subllengua.

Activitat 23

El català era considerat un dialecte durant el franquisme, i a França és considerat un patuès. L’agni que menciona Bernard Dadié és considerat un dialecte a la Costa d’Ivori i una llengua en l’àmbit de la lingüística. Coneixes més casos semblants?

Objectiu: Adquirir consciència que la manipulació dels conceptes respon a motivacions ideològiques.

Activitat 24

Pier Paolo Pasolini, el poeta i director de cinema italià, va escriure el seu primer llibre de poemes en friülà. També en aquest cas els crítics italians parlen del friülà com d’un dialecte. Compara els poemes amb la traducció italiana, i digues de què et sembla que parlen els crítics quan parlen de “dialecte”.

Objectiu: Mostrar que el friülà no és una varietat de l’italià. Conèixer alguns poemes en friülà. Aproximar-se a la figura de Pier Paolo Pasolini.

Si propongono alcuni esempi significativi:

Dili

Ti jos, Dili, ta li cassis
a plòuf. I cians si scunìssin
pal plan verdùt.
Ti jos, tai nustris cuàrps,
la frescia rosada
dal timp pirdùt.

Dilio

Vedi, Dilio, sulle acacie piove. I cani si sfiatano per il piano verdino. Vedi, fanciullo, sui nostri corpi la fresca rugiada del tempo perduto.

* * *

A Rosari

Tu la ciera la ciar a pesa
tal séil a ven di lus.
No sta sbassà i vuj, puòr zòvin,
se tal grin l’ombrena a è greva.
Rit, tu, zòvin lizèir,
sintint in tal to cuàrp

la ciera cialda e scura
e il fresc, clar séil.
In miès da la puora Glisia
al è pens di peciàt il to scur
ma ta la to lus lizera
al rit il distìn di un pur.

A Rosario

Nella terra la carne è greve, nel cielo si fa di luce. Non abbassare gli occhi,
povero giovane, se nel grembo l'ombra pesa.
Ridi tu, giovane leggero, sentendo nel tuo corpo la terra calda e scura e il fresco,
chiaro cielo.
In mezzo alla povera chiesa è pieno di peccato il tuo buio, ma nella tua luce
leggera ride il destino di un puro.

* * *

ansa di Narcis

Jo i soj neri di amòur
né frut né rosignòul
dut intèir coma un flòur
i brami senza sen.
Soj levat ienfra li violis
intant ch'a sclariva,
ciantànt un ciant dismintiàt
ta la not vualiva.
Mi soj dit: "Narcis!"
e un spirt cùl me vis
al scuriva la erba
cùl clar dai so ris.

Danza di Narciso

Io sono nero di amore, né fanciullo né usignolo, tutto intero come un fiore,
desidero senza desiderio.
Mi sono alzato tra le viole, mentre alberggiava, cantando un canto dimenticato
nella notte uguale. Mi sono detto: "Narciso!", e uno spirito col mio viso oscurava
l'erba al chiarore dei suoi ricci.

Activitat 25

El llibre de poemes que Pasolini va escriure en friülà es diu *La meglio gioventú*. L'any 2003 el director de cinema Marco Tullio Giordana va fer una pel·lícula amb aquest títol. Anys abans havia fet una pel·lícula sobre la mort de Pasolini. Quin títol li va posar?

Objectiu: Despertar l'interès pel cinema europeu.

Solució: *Pasolini, un delitto italiano*.

Activitat 26

Busca informació sobre Pier Paolo Pasolini

Objectiu: Desvetllar l'interès per Pier Paolo Pasolini i la seva obra.

Activitat 27

Les discussions sobre el nombre de lectors són un recurs habitual en la qüestió de la llengua en la literatura, però segurament la qüestió de fons és més aviat la identitat que l'audiència. Tradueix i comenta el poema que segueix.

Objectiu: Mostrar que el nombre de parlants no és l'argument més important en la tria de la llengua.

Festival, by Kenneth Wee

We sit in a corner, my friends and I / In a house filled with the roaring
of the
Docks and harbours of our ancestors, and the / Colours of the sun which
burned their fields.
The old men talk at the tables, / Remembering old times. We know them
Not, nor the language that they speak, / Yet we are relatives, only two
generations apart.
We watch the television, glued to its screen, / Not knowing the meaning of
the lotus seeds
We unseeingly eat / They are just more candy to us.
When the dinner is brought on, / With special foods prepared by the elders,
We grimace at the "tasteless" stuff / And think longingly of cheesy pizzas.
Somewhere down the street / Lion dancers twirl to heart thumping music
In my room we, too, dance / But to the latest rock hits.
On my door hang spring couplets: / Quotations from Shakespeare.
Door gods adorn our entrances / Posters of Schwarzenegger and Stallone.
We watch the organised festivities /
And are reminded of our culture, our roots
And we think: "I'm proud to be Chinese", /
In English.
(Wee 1994:3-5; written at the age of 15)

Activitat 28

La mateixa autora parla en aquest poema de què significa perdre una llengua. Tradueix i comenta aquest poema.

Objectiu: Plantejar-se què significa per a una persona la pèrdua de la llengua dels seus avantpassats.

Sonnet for the Poor and the Young, by Kenneth Wee

Little child, what sort of future have you?/
Living in clothes given from foreign lands
Dependent on food from a stranger's hands/
Will all your life be spent in a food queue?

The languages which you speak and learn/
Are those of another people's country
You will never know your family/
Why is your culture like so much wood burned?
The sins of those long dead and gone;/
Why must you suffer, because of them?
O colonial men who exploited them,/
You help them as the dead are by Charon.
The rebels say rise up and take back your pride/
How can you, when the disease is inside?